

Opetusministerio

Undervisningsministeriet

Oikeustieteellisen koulutusalan nykytila ja tulevaisuuden kehittämistarpeet

Opetusministeriön asettaman selvitystyöryhmän mietintö

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:29

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar

Oikeustieteellisen koulutusalan nykytila ja tulevaisuuden kehittämistarpeet

Opetusministeriön asettaman selvitystyöryhmän mietintö

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:29



OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.html>

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, 2005

ISBN 952-485-019-2 (nid./htf)

ISBN 952-485-020-6 (PDF)

ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2005:29

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
14.10.2005

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Puheenjohtaja: Aulis Aarnio Sihteerit: Juha Raitio, Teija Miller	Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
	Toimeksiantaja Opetusministeriö	
	Toimielimen asettamispvm 1.3.2005	Dnro 20/040/2005

Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen)
Oikeustieteellisen koulutusalan nykytila ja tulevaisuuden kehittämistarpeet
(Nuläge och framtida utvecklingsbehov inom det juridiska utbildningsområdet)

Julkaisun osat Muistio + liitteet

Tiivistelmä

Julkaisu sisältää selvityksen oikeustieteen alan yliopistoyksiköiden toiminnasta ja rakenteista sekä arvion oikeustieteellisen alan koulutustarpeista. Julkaisu sisältää myös selvitystyöryhmän esitykset oikeustieteellisen alan koulutusyksiköiden toiminnan ja profiilien kehittämiseksi.

Ylempi oikeustieteellinen tutkinto on säilytettävä yleistutkintona, joka turvaa oikeusjärjestelmän systematiikan syvällisen ymmärtämisen ja samalla tarjoaa opiskelijalle nykyaikaisten tiedonhallintajärjestelmien tuntemuksen. Juristikoulutuksen tulee antaa opiskelijalle juridiikan substanssitiedon lisäksi valmiudet oikeudelliseen ajattelutapaan ja ongelmanratkaisuun. Tämä osaaminen on lakimiehen ammattitaidon ydinaluetta, eikä sitä voi korvata perusteellisellakaan yhteiskuntatieteellisellä osaamisella.

Normien määrän lisääntyminen ja muu oikeudellistuminen ei automaattisesti merkitse sitä, että yhteiskunnasta löytyisi lisää resursseja tai halukkuutta oikeudellisen tietotaidon ostamiseen. Väestön ikääntymisen ja muiden yhteiskunnallisten muutostekijöiden yhteisvaikutusta on vaikea ennustaa pitkällä aikavälillä. Mikään ei kuitenkaan viittaa suureen työvoiman kysynnän lisääntymiseen.

Lakimieskoulutuksen tarve voidaan tyydyttää nykyisissä oikeustieteellisissä tiedekunnissa annettavalla laadukkaalla opetuksella. Selvitystyöryhmä ei näe tarvetta tutkinnonanto-oikeuksien lisäämiseen. Yliopiston päätehtävät, korkeatasoinen tieteellinen tutkimus ja sille perustuva opetus, eivät saa vaarantua aluepoliittisten tai muiden yliopistojen etujen kannalta vähempiarvoisten tarpeiden vuoksi. Selvitystyöryhmä pitää ainoana mahdollisuutena oppilas/opettaja - suhteen korjaamiseksi sisään otettavien opiskelijoiden määrän rajoittamista koko maassa. Selvityksessä otetaan kantaa myös alemman oikeustieteellisen tutkinnon asemaan.

Koulutusyksiköiden toimintaympäristöjen erot tulisi huomioida jatkokoulutusta suunniteltaessa. Oppilaiden ja opettajien nykyistä suurempi liikkuvuus olisi ainakin osaratkaisu ongelmaan. Selvitystyöryhmä ei tulkitse aidoksi kansainvälisyydeksi suomalaisten opettajien suomalaisille opiskelijoille antamaa vieraskielistä opetusta, vaikka se onkin tärkeä ensi askel pitemmälle menevään kansainvälisten vaikutteiden saamiseen ja antamiseen. Kansainvälistyminen merkitsee sitä, että oikeustieteellisten tiedekuntien voimavaroja kaikinpuoliseen kansainvälisten suhteiden, yhteistyömuotojen ja osallistumisten lisäämiseen ja niiden monimuotoiseen kehittämiseen on vahvistettava. Tärkeä kansainvälisyyden ulottuvuus on ulkomaisten tutkintojen joustava hyödyntäminen suomalaisessa lakimiestutkinnossa. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi olisi luotava järjestelmä, jossa ulkomaisen tutkinnon suorittaneelle laaditaan henkilökohtainen opintosuunnitelma ja mahdollistetaan siten joko suoritettavat täydentävät opinnot tai toisen tutkinnon suorittaminen.

Avainsanat

yliopistot, oikeustieteellinen koulutus ja tutkimus, oikeustieteen kansainvälisyys

Muut tiedot

Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:29		ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-019-2 (nid.) 952-485-020-6 (PDF)
Kokonaissivumäärä 95	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino		Kustantaja Opetusministeriö	

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
14.10.2005

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Ordförande: Aulis Aarnio Sekreterare: Juha Raitio, Teija Miller	Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
	Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
	Datum för tillsättande av organet 1.3.2005	Dnr 20/040/2005
Publikation (även den finska titeln) Nuläge och framtida utvecklingsbehov inom det juridiska utbildningsområdet (Oikeustieteellisen koulutusalan nykytila ja tulevaisuuden kehittämistarpeet)		
Publikationens delar Promemoria samt bilagor		
Sammandrag <p>Publikationen innehåller en utredning om verksamheten och strukturen vid universitetsenheterna inom det juridiska området och en bedömning av utbildningsbehoven inom området. Publikationen innehåller också utredningsarbetsgruppens förslag till utveckling av de juridiska utbildningsenheternas verksamhet och profil.</p> <p>Den högre juridiska examen bör kvarstå som en allmän examen, som säkerställer att den studerande ingående förstår systematiken i rättssystemet samtidigt som den erbjuder kännedom om moderna informationshanteringssystem. Juristutbildningen bör ge den studerande inte bara substanskunskaper i juridik utan också förmåga att tänka och lösa problem ur en juridisk synvinkel. En sådan förmåga utgör kärnan i juristens yrkeskunnande och kan inte ersättas ens med gedigna samhällsvetenskapliga kunskaper.</p> <p>Det ökande antalet normer och juridifieringen i övrigt innebär inte automatiskt att det i samhället finns extra resurser eller beredskap att köpa juridisk know-how. Det är svårt att på lång sikt förutspå de sammantagna verkningarna av att befolkningen åldras och andra förändringar i samhället. Inget tyder dock på en markant ökning när det gäller efterfrågan på arbetskraft.</p> <p>Behovet av juristutbildning kan tillfredsställas genom högklassig undervisning vid de nuvarande juridiska fakulteterna. Utredningsarbetsgruppen ser inget behov att utöka rätten att utfärda examen. Universitetets huvudsakliga uppgifter – högklassig vetenskaplig forskning och undervisning som bygger på denna – får inte äventyras på grund av regionalpolitiska behov eller behov som är av mindre betydelse för de övriga universiteten. Den enda möjligheten att rätta till förhållandet elever/lärare är enligt utredningsarbetsgruppen att begränsa intagningen i hela landet. I utredningen tas också ställning till den lägre juridiska examens status.</p> <p>Skillnaderna i utbildningsenheternas verksamhetsförutsättningar bör beaktas vid planeringen av påbyggnadsutbildningen. Större mobilitet både bland elever och lärare skulle åtminstone delvis vara en lösning på problemet. Arbetsgruppen uppfattar inte den undervisning på främmande språk som ges de studerande av finländska lärare som äkta internationalisering, även om undervisningen är ett viktigt steg i utvecklingen när det gäller att få och förmedla internationella influenser. Internationaliseringen innebär att de juridiska fakulteternas resurser för att allmänt öka de internationella kontakterna, samarbetsformerna och deltagandet och för att utveckla deras bredd bör stärkas. En viktig dimension i internationaliseringen är att utländska examina smidigt skall kunna utnyttjas i finländska juristexamina. För att detta mål skall uppnås bör det skapas ett system där det för den som avlagt en utländsk examen utarbetas en individuell studieplan som gör det möjligt att fullgöra kompletterande studier eller avlägga en andra examen.</p>		
Nyckelord universitet, juridisk utbildning och forskning, internationaliseringen inom juridiken		
Övriga uppgifter		
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2005:29		ISSN 1458-8102
		ISBN 952-485-019-2 (htf) 952-485-020-6 (PDF)
Sidoantal 95	Språk finska	Pris
		Sekretessgrad offentlig
Distribution Universitetstrycket		Förlag Undervisningsministeriet

Description

Publisher
Ministry of Education

Date of publication
14 October 2005

Authors (If a committee: name of organ, chair, secretary) Committee looking into the present state and future needs of law education Chair: Aulis Aarnio Secretaries: Juha Raitio, Teija Miller	Type of publication Reports of the Ministry of Education, Finland	
	Contracted by Ministry of Education	
	Committee appointed on 1 Mars 2005	Dno 20/040/2005
Name of publication Report of the committee looking into the present state and future needs of law education		
Parts Memorandum + appendices		
Abstract The publication contains a report on the operation and structure of the university units providing law education, an estimate of the educational needs in the field, and the committee's proposals for the development of the operation and profiles of the law education units. The higher law degree must be retained as a general degree providing in-depth understanding of the legal system and knowledge of modern data management systems. The education of lawyers must provide the student both with legal knowledge and with skills in legal thinking and problem-solving. This knowledge and these skills are at the heart of the legal profession and cannot be substituted with even the most comprehensive knowledge of social sciences. The increase in the number of norms and other legalisation in society do not automatically mean that society has more resources at its disposal, or willingness, for purchasing legal know-how. The impact of the ageing of the population and other factors of change in society are difficult to predict on a longer term. There is, however, no indications of a major increase in labour demand in the field. The need for legal education can be met with the quality education currently provided by the existing law education units. The committee sees no need for expanding education leading to law degrees. The university's primary mission? to carry out high-standard law research and provide education based on it ? must not be compromised for reasons of regional policy or other needs of minor relevance to the interests of universities. The committee sees that the only possibility for improving the student/teacher ratio is to limit the intakes in all the universities providing law education. The report also puts forward opinions concerning the status of the lower law degree. The development of postgraduate education should take account of the different operational environments in which universities work. A partial solution to this end would be to increase the mobility of students and teachers. The committee does not regard education provided in a foreign language by Finnish teachers to Finnish students as genuine internationalisation, even though it is an important initial step towards more profound international influences. Internationalisation means that it is necessary to increase the resources of law faculties for all kinds of international relations, cooperation and participation and their comprehensive development. An important facet of internationalism is flexible utilisation of foreign degrees towards Finnish law degrees. Achieving this end entails a system in which a person with a foreign law degree is given a personal study plan which makes it possible to either supplement the degree with additional studies in Finland or to study for another degree.		
Other information		
Name and number of series Reports of the Ministry of Education, Finland 2005:29		ISSN 1458-8102
		ISBN 952-485-019-2 (pbk) 952-485-020-6 (PDF)
Number of pages 95	Language Finnish	Price
		Degree of confidentiality public
Distributed by Helsinki University Press		Published by Ministry of Education

Opetusministeriölle

Opetusministeriö asetti toimeksiantokirjeellä 1.3.2005 (dnro 20/040/2005) työryhmän, jonka tehtävänä on ollut selvittää Suomessa annettavan oikeustieteellisen koulutuksen nykytila ja kehittämistarpeet. Työssä tuli ottaa huomioon yhteiskunnallisen toimintaympäristön muutokset sekä aiemmat oikeustieteellisen alan kehittämistä koskevat selvitykset. Työryhmälle asetettiin mainitussa toimeksiantokirjeessä määräaika saattaa tehtävä päätökseen 30.6.2005 mennessä. Päätöksellään 13.6.2005 (Dnro 20/040/2005) opetusministeriö päätti jatkaa selvitystyöryhmän määräaika 31.8.2005 saakka.

Selvitystyöryhmän puheenjohtajaksi opetusministeriö kutsui professori emeritus Aulis Aarnion. Työryhmän jäseniksi nimettiin kansliapäällikkö Kirsti Rissanen oikeusministeriöstä, professori emerita Leena Kartio, valtioneuvoston controller OTT Tuomas Pöysti, asianajaja, VT Pekka Tarkela asianajotoimisto Borenius & Kemppiseltä ja laamanni Soile Poutiainen Tuusulan käräjäoikeudesta. Työryhmän ulkomaiseksi asiantuntijaksi kutsuttiin dosentti OTT Minna Gräns Uppsalan yliopistosta sekä sihteereiksi hallitussihteeri Teija Miller kauppa- ja teollisuusministeriöstä ja professori (mvs.) Juha Raitio Helsingin yliopistosta.

Selvitystyöryhmän tuli toimeksiannon mukaan toteuttaa seuraavat tehtävät:

1. Laatia selvitys nykyisten oikeustieteellisen alan yliopistoyksiköiden toiminnasta ja rakenteista.
2. Arvioida oikeustieteellisen alan koulutuksen kehittämistarpeita pitäen tavoitteena, että koulutustarjonta on riittävän laajaa, korkeatasoista ja yhteiskunnan ja työelämän tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista. Koulutustarvetta arvioitaessa on otettava huomioon alan opintoja ja tutkintoja ulkomailla suorittaneiden suomalaisten opiskelijoiden määrä.
3. Tehdä esitys oikeustieteellisen alan koulutusyksiköiden toiminnan ja profiilien kehittämiseksi.

Lisäksi työryhmälle annettiin tehtäväksi kuulla työmarkkinoiden keskusjärjestöjä. Selvitystyöryhmä on kuullut Suomen Lakimiesliittoa lakimiesten koulutustarpeesta ja nykyisen tutkintorakenteen kehittämistarpeesta. Opiskelijajärjestöjen kuulemiselle ei ole ollut perusteita toimeksiannon nojalla.

Opetusministeriön taholta on asettamiskirjeen täydennyksenä todettu, että työryhmän tulisi lausua hankkimansa selvityksen pohjalta käsityksensä Joensuun yliopiston hakemuksesta saada oikeus oikeustieteellisten tutkintojen antamiseen sekä käsityksensä ruotsinkielisen oikeustieteen opetuksen tarpeesta.

Toimeksiannon toteuttamiseksi selvitystyöryhmä on esittänyt kolmelle oikeustieteelliselle tiedekunnalle (Helsingin yliopisto, Lapin yliopisto ja Turun yliopisto) sekä Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan oikeustieteiden laitokselle joukon kysymyksiä, joihin annetut vastaukset ovat muodostaneet suureksi osaksi mietinnön taustamateriaalin. Muille tiedekunnille tai oikeustieteellistä opetusta antaville yksiköille työryhmä ei esittänyt sanottua tiedustelua, koska toimikunnan tietoon ei ole saatettu muiden kuin mainitun neljän tiedekunnan OTM-tutkintoa koskevat rakennesuunnitelmat.

Selvitystyöryhmän tulkinnan mukaan toimeksianto on kaksiosainen niin, että on arvioitava yhtäältä lakimiesten koulutustarve ja toisaalta lakimiestutkinnon kehittämistarpeet. Työryhmän käytössä on tältä osin ollut selvitystä Ruotsissa näihin seikkoihin liittyvistä kokemuksista. Oikeustieteellistä koulutustarvetta arvioitaessa työryhmä on kiinnittänyt huomiota erityisesti oppilas/opettaja-suhteeseen, ja nojautunut sitä arvioidessaan oikeustieteellisten tiedekuntien antamaan informaatioon mutta ottanut myös huomioon Suomen Lakimiesliiton asiaa koskevat käsitykset. Tässä yhteydessä on tarkasteltu myös niitä ongelmia, joita suomalaisilla työmarkkinoilla aiheutuu ulkomailla suoritetusta oikeustieteen tutkinnosta. Tältä osin on hankittu oikeusministeriön asiaa koskeva kannanotto.

Lakimiestutkinnon kehittämistarpeita harkitessaan työryhmä on arvioinut erityisesti sitä, millainen tulisi olla laadukkaan oikeustieteellisen perustutkinnon rakenne. Vaihtoehtoja on kaksi:

- (1) oikeustieteellistä yleistutkintoa korostava tutkintorakenne sekä
- (2) erityisosaamista korostava ns. pääainemalli.

Ensiksi mainittu on käytössä Helsingin ja Turun oikeustieteellisissä tiedekunnissa samaten kuin Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunnassa. Pääainemallia edustaa Joensuun yliopiston oikeustieteiden laitoksen esittelemä suunnitelma, mikä tarjoaa vertailukohdan nykyisten tiedekuntien omaksumille malleille. Tutkintorakennetta arvioitaessa nousee avain-

asemaan kysymys siitä, millainen erikoistumisen aste tulee sallia oikeustieteen perustutkinnossa, jotta samalla turvataan se yleisosaaminen, jota lukuisissa oikeustieteellistä tutkintoa edellyttävissä tehtävissä vaaditaan.

Jatko- ja täydennyskoulutuksen ongelmat eivät kietoudu samalla tavalla yleistutkinnon ja pääainemallin väliseen eroon kuin peruskoulutus. Työryhmä on sen vuoksi tarkastellut jatko- ja täydennyskoulutusta omana kokonaisuutenaan huomioon ottaen tässä suhteessa vallitsevat eri tiedekuntien väliset erot.

Työryhmä kiittää kaikkia työhön osallistuneita tahoja, erityisesti koulutusyksiköitä, arvokkaasta tuesta.

Työryhmä luovuttaa yksimielisen mietintönsä liitteineen ja siihen liittyvät ehdotuksensa kunnioittavasti opetusministeriölle.

Helsingissä 14.10.2005

Aulis Aarnio

Kirsti Rissanen

Leena Kartio

Tuomas Pöysti

Pekka Tarkela

Soile Poutiainen

Minna Gräns

Juha Raitio

Teija Miller

Sisältö

Johdanto	10
----------	----

Oikeustieteellisen koulutuksen tarve Suomessa

1	Yliopistolaitoksen tila ja tulevaisuus	12
2	Oikeustieteen tutkimuksesta ja opetuksesta	16
2.1	Yleistä	16
2.2	Tutkintorakenne	18
2.3	Profiloituminen	20
2.4	Jatkokoulutus	20
2.5	Täydennyskoulutus	22
2.6	Kehittämistarpeet ja -tavoitteet	22
2.7	Kansainvälisyys	23
2.8	Kirjastot ja informaatiopalvelut	25
2.9	Ulkomailla suoritettujen tutkintojen asema	26
2.10	Oikeustieteen arvioinnista	27
2.11	Joensuun yliopiston tekemä hakemus	28
2.12	Muuta	30
3	Työmarkkinatilanne	31

Selvitystyöryhmän kannanotot

1	Yliopisto-opetuksen ja tutkimuksen tehtävät	34
2	Virkarakenne	38
3	Lakimiesten koulutustarve	40
4	Jatkokoulutus	41
5	Kansainvälisyys oikeustieteessä	43
6	Ulkomailla suoritettujen oikeustieteellisten tutkintojen asema	45
7	Ruotsinkielisen oikeustieteen opetuksen tarve	46

Tiivistelmä	47
-------------	----

Liitteet

Liite 1. Yksiköille lähetetyt kysymykset	52
Liite 2. Yksiköiden referoidut vastaukset	55
Liite 3. Lakimiesliiton lausunto	87
Liite 4. Oikeusministeriön selvitys	93

Johdanto

Opetusministeriö asetti toimeksiantokirjeellään 1.3.2005 (dnro 20/040/2005) työryhmän, jonka tehtävänä on ollut selvittää Suomessa annettavan oikeustieteellisen koulutuksen nykytila ja kehittämistarpeet ottaen huomioon yhteiskunnallisen toimintaympäristön muutokset sekä aiemmat oikeustieteellisen alan kehittämistä koskevat selvitykset. Selvitystyöryhmän puheenjohtajaksi opetusministeriö kutsui professori emeritus Aulis Aarnion. Työryhmän jäseniksi nimettiin kansliapäällikkö Kirsti Rissanen oikeusministeriöstä, professori emerita Leena Kartio, valtioneuvoston controller OTT Tuomas Pöysti, asianajaja, VT Pekka Tarkela asianajotoimisto Borenus & Kemppiseltä ja laamanni Soile Poutiainen Tuusulan käräjäoikeudesta. Työryhmän ulkomaiseksi asiantuntijaksi kutsuttiin dosentti OTT Minna Gräns Uppsalan yliopistosta sekä sihteeriksi hallitussihteeri Teija Miller kauppa- ja teollisuusministeriöstä ja professori (mvs.) Juha Raitio Helsingin yliopistosta.

Selvitystyöryhmän tuli toimeksiannon mukaan toteuttaa seuraavat tehtävät:

1. Laatia selvitys nykyisten oikeustieteellisen alan yliopistoyksiköiden toiminnasta ja rakenteista.
2. Arvioida oikeustieteellisen alan koulutuksen kehittämistarpeita pitäen tavoitteena, että koulutustarjonta on riittävän laajaa, korkeatasoista ja yhteiskunnan ja työelämän tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista. Koulutustarvetta arvioitaessa on otettava huomioon alan opintoja ja tutkintoja ulkomailta suorittaneiden suomalaisten opiskelijoiden määrä.
3. Tehdä esitys oikeustieteellisen alan koulutusyksiköiden toiminnan ja profiilien kehittämiseksi.

Lisäksi työryhmälle annettiin tehtäväksi kuulla työmarkkinoiden keskusjärjestöjä. Selvitystyöryhmä on kuullut Suomen Lakimiesliittoa lakimiesten koulutustarpeesta ja nykyisen tutkintorakenteen kehittämistarpeesta. Opiskelijajärjestöjen kuulemiselle ei ole ollut perusteita toimeksiannon nojalla.

Opetusministeriön taholta on asettamiskirjeen täydennyksenä todettu, että työryhmän tulisi lausua hankkimansa selvityksen pohjalta käsityksensä Joensuun yliopiston hakemuksesta saada oikeus oikeustieteellisten tutkintojen antamiseen sekä käsityksensä ruotsinkielisen oikeustieteen opetuksen tarpeesta.

Työryhmälle asetettiin mainitussa toimeksiantokirjeessä määräaika saattaa tehtävä päätöksen 30.6.2005 mennessä. Selvitystyöryhmän puheenjohtaja pyysi 31.5.2005 päivätyllä kirjeellä lisää aikaa 31.8.2005 saakka, koska oli käynyt ilmeiseksi, ettei tarkoituksenmukaisella huolellisuudella ja laajuudella selvitystyötä kyetä saamaan valmiiksi alkuperäiseen määräpäivään mennessä. Päätöksellään 13.6.2005 (Dnro 20/040/2005) opetusministeriö päätti jatkaa selvitystyöryhmän määräaikaa 31.8.2005 saakka.

Toimeksiannon toteuttamiseksi selvitystyöryhmä on esittänyt kolmelle oikeustieteelliselle tiedekunnalle (Helsingin yliopisto, Lapin yliopisto ja Turun yliopisto) sekä Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan oikeustieteiden laitokselle joukon kysymyksiä, joihin annetut vastaukset ovat muodostaneet suureksi osaksi mietinnön taustamateriaalin. Muille tiedekunnille tai oikeustieteellistä opetusta antaville yksiköille työryhmä ei esittänyt sanottua tiedustelua, koska toimikunnan tietoon ei ole saatettu muiden kuin mainitun neljän tiedekunnan OTM-tutkintoa koskevat rakennesuunnitelmat.

Selvitystyöryhmän tulkinnan mukaan toimeksianto on kaksiosainen niin, että on arvioitava yhtäältä lakimiesten koulutustarve ja toisaalta lakimiestutkinnon kehittämistarpeet. Työryhmän käytössä on tältä osin ollut selvitystä Ruotsissa näihin seikkoihin liittyvistä kokemuksista. Oikeustieteellistä koulutustarvetta arvioitaessa työryhmä on kiinnittänyt huomiota erityisesti oppilas/opettaja-suhteeseen, ja nojautunut sitä arvioidessaan oikeustieteellisten tiedekuntien antamaan informaatioon mutta ottanut myös huomioon Suomen Lakimiesliiton asiaa koskevat käsitykset. Tässä yhteydessä on tarkasteltu myös niitä ongelmia, joita suomalaisilla työmarkkinoilla aiheutuu ulkomailla suoritetusta oikeustieteen tutkinnosta. Tältä osin on hankittu oikeusministeriön asiaa koskeva kannanotto.

Lakimiestutkinnon kehittämistarpeita harkitessaan työryhmä on arvioinut erityisesti sitä, millainen tulisi olla laadukkaan oikeustieteellisen perustutkinnon rakenne. Vaihtoehtoja on kaksi:

- (1) oikeustieteellistä yleistutkintoa korostava tutkintorakenne sekä
- (2) erityisosaamista korostava ns. pääainemalli.

Ensiksi mainittu on käytössä Helsingin ja Turun oikeustieteellisissä tiedekunnissa samaten kuin Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunnassa. Pääainemallia edustaa Joensuun yliopiston oikeustieteiden laitoksen esittelemä suunnitelma, mikä tarjoaa vertailukohdan nykyisten tiedekuntien omaksumille malleille. Tutkintorakennetta arvioitaessa nousee avainasemaan kysymys siitä, millainen erikoistumisen aste tulee sallia oikeustieteen perustutkinnossa, jotta samalla turvataan se yleisosaaminen, jota lukuisissa oikeustieteellisistä tutkintoa edellyttävissä tehtävissä vaaditaan.

Jatko- ja täydennyskoulutuksen ongelmat eivät kietoudu samalla tavalla yleistutkinnon ja pääainemallin väliseen eroon kuin peruskoulutus. Työryhmä on sen vuoksi tarkastellut jatko- ja täydennyskoulutusta omana kokonaisuutenaan huomioon ottaen tässä suhteessa vallitsevat eri tiedekuntien väliset erot.

Oikeustieteellisen koulutuksen tarve Suomessa

1 Yliopistolaitoksen tila ja tulevaisuus

Suomalaiset yliopistot ja niiden mukana myös oikeustieteelliset tiedekunnat ovat joutuneet viimeisten vuosien aikana toimimaan kasvavien muutospaineiden alaisina. Sekä kansallinen että kansainvälinen kilpailu tutkimusrahoituksesta ja laadukkaista opettajista on kiristynyt. Toisaalta yliopistojen hallinnollinen asema suhteessa muuhun julkisyhteisöön ei ole muuttunut. Yliopistolaitos on Suomessa pääasiassa julkisin varoin järjestetty kansallinen investointi tutkimukseen, koulutukseen ja sivistykseen. Vaikka yliopistoille on annettu entistä laajempia oikeuksia päättää niille valtion talousarviosta ja tulosneuvottelujen kautta myönnettyistä varoista, niiden taloudellinen, hallinnollinen ja henkilöstöpoliittinen autonomia on rajoitettua.

Perustuslain 123 §:ssä säädetään yliopistojen itsehallinnosta. Yliopistoilla on itsehallinto sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Yliopistojen itsehallinnon perusteena on myös perustuslain 16 §:n 3 momentti, jonka mukaan tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. Yliopistolain (645/1997) mukaan yliopistoilla on itsehallinto ja "yliopistoissa vallitsee tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus" (2 ja 6 §:t). Yliopistojen tehtäviä ovat tutkimus ja opetus (yliopistolain 4 §:n 1 momentti). Näitä tehtäviään hoitaessa yliopistojen tulee toimia vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa (yliopistolain 4 §:n 2 momentti), joka on niin sanottu kolmas tehtävä, yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Lain mukaan opetus ja tutkimus ovat siten yliopiston ensisijaiset perustehtävät. Yhteiskunnallista vuorovaikutusta ja vaikuttavuutta koskevat tehtävät liittyvät täydentävänä ulottuvuutena perustehtävien hoitamiseen.

Yliopistojen on kuitenkin yhä vaikeampaa toteuttaa perustavoitteitaan kiristyvässä kilpailussa. Tämä johtuu mm. siitä, että toiminnalle on asetettu odotuksia ja reunaehtoja, jotka läheisemmässä katsannossa ovat ristiriidassa perustehtävien laadukkaan hoidon edellyttämien toimintatapojen kanssa.

Koulutuspolitiikassa on sinänsä perustellusti korostettu viime vuosina tutkintomäärien nostamista osana väestön koulutustason yleistä nostamista. Koulutus ja yliopistotutkinnot nähdään sekä taloudellisen että sivistyksellisen kilpailukyvyn edellytyksenä sekä kansakunnan että yksilöiden tasolla. Tämä ajattelu on ansioistaan ja perusteistaan huolimatta johtanut liiankin yksiulotteiseen tutkintomäärien asettamiseen keskeisimmäksi yliopistokoulutusta koskevaksi tavoitteeksi ja sen onnistumisen kriteeriksi. Samalla yliopistoissa tehtävä tutkimus-

työ nähdään myös osana innovaatiojärjestelmää, jonka odotetaan suhteellisen lyhyellä aikavälillä tuottavan kaupallisesti hyödynnettäviä innovaatioita ja siten tukevan suomalaisen elinkeinoelämän menestystä. Ongelmana tässä suhteessa voi olla liiallinen panostaminen soveltavaan tutkimukseen ja pitkäjänteisen perustutkimuksen ja sille perustuvan opetustehtävän laiminlyönti.

Tulosohjauksella on voitu vahvistaa yliopistojen sisäistä autonomiaa. Yliopistojen tulosohjausjärjestelmään ja sen sovelluksiin yliopistojen sisäisessä johtamisessa sisältyy kuitenkin myös merkittäviä pulmia. Yliopistoja koskevassa keskustelussa käytetään toistuvasti sellaisia käsitteitä kuin "johtajuus", "tulosohjaus", "kannattavuus" ja "laadunarviointi". Käsitteet ovat osaksi syntyneet yritysmaailman toimintaympäristöissä ja niiden ympäristöjen ehdoilla. Laadulle on usein lähdetty hakemaan sisältöä yritystoiminnassa sovellettavista laatuja järjestelmistä. Tällöin ei ole onnistuttu luomaan selkeää kuvaa siitä, mitä tuloksellisuus aidolla tapaa yliopistojen kaltaisissa asiantuntijaorganisaatioissa merkitsee. Käsitteiden ja ajattelun täsmenlyönti saa ilmauksensa mm. vaikeutena asettaa tuloksellisuutta osoittavia mittareita. Niiden tulisi olla kiistattomia, mitattavia tai arvioitavissa olevia ja yleisesti hyväksyttäviä sekä yhteiskunnassa että tiedeyhteisössä. Sellaisia ei varsinkaan tieteellisen tutkimuksen osalta ole kyetty muotoilemaan. Julkisessa keskustelussa onkin huomautettu, että kun tieteellinen tutkimus muunnetaan lukuarvoiksi, joudutaan tulos ilmaisemaan sellaisella tarkkuudella, jota aineisto ja menetelmät eivät oikeuta. Tiedeyhteisön on vaikeaa hyväksyä työnsä arviointiperusteeksi menetelmää, jota se ei omissa tutkimuksissaan kelpuuttaisi. Tieteellisen tutkimuksen – tai opetuksen – laatua ei ole mahdollista uskottavasti numeroida. Yliopistolaisen tutkimuksen ja opetuksen arvioinnissa onkin käytettävä syvällisempiä ja tieteestä itsestään lähteviä kriteereitä ja menetelmiä.

Laadun arvioinnin vaikeuden ja koulutuspolitiikan määrää korostavan yleisvirityksen vuoksi on tyydytty määrien mittaamiseen. Kun aikanaan käyttöön otettu ajatus sisäänottomäärien mittauksesta osoittautui virhearvioksi, yliopistoissa on siirrytty suoritettavien tutkintomäärien mittaamiseen. Tutkintomäärä on epäilemättä "helposti mitattava" suure, mutta yliopiston kokonaistavoitteiden kannalta se ei ole kiistaton eikä yleisesti hyväksytty. Myös yhteiskunnan ja kansantalouden kehityksen näkökulmista on tarvetta pelkkien tutkintomäärien seuraamista laajempien ja yliopiston perustehtäviä paremmin kuvaavien arviointikriteerien käyttöön.

Tehokas ja määrätietoinen pyrkimys korkeaan laatuun on kuulunut ja kuuluu vastakin yliopistojen peruspiirteisiin. Onkin sanottu, että laadunvarmistus on tieteellisten instituutioiden velvollisuus, joka auttaa samalla luovien tutkimusympäristöjen tunnistamista ja ylläpitämistä. Kysymys on tällöin siitä, että yliopistoissa itsessään kehitetty laadunarviointi vertaisarviointina (peer review) antaa parhaimmat takeet siitä, että yliopistojen laissa asetetut tavoitteet toteutuvat myös käytännössä.

Modernia suomalaista yliopistoa on luonnehdittu dynaamiseksi sivistysyliopistoksi, jonka ytimessä on opetuksen ja tutkimuksen yhteys samassa mielessä kuin sen on perinteisesti mielletty olevan ns. humboldtilaisessa yliopistossa. Annettava opetus perustuu korkealaatuiseen tieteelliseen tutkimukseen. Yliopisto on tämän ajatustavan mukaan perusluonteeltaan arvoyhteisö, jonka perustana ovat kriittisyys, totuus, tieto, tiedeidenvälisyys, autonomia, sivistys ja eettisyys. Taloudellinen tehokkuus ei yliopiston näkökulmasta katsoen ole samassa mielessä itseisarvo. Se on väline tai ehto, jolla arvoyhteisöä ylläpidetään.

Miten nämä arvoyhteisölle ja autonomiselle tieteelle sekä siihen perustuvalla korkealaatuisella opetuksella rakentuvat tavoitteet toteutuvat nyky-yliopistoissa? Kymmenkunta vuotta sitten julkistetussa raportissa (Yliopisto 2015; 22.1.1996) luonnehdittiin silloin torjuttavaksi katsottua vaihtoehtoa seuraavasti:

"Yliopistoa johtaa toimitusjohtaja-rehtori, opetusministeriön asettamien liiketaloudellisten tulosperiaatteiden ja kustannuslaskelmien mukaisesti. Soveltamiskelpoinen taitotieto ja ammatillinen osaaminen ovat yliopiston päätuotteet. Opetus on organisoitu tulostavoitteet toteuttaviksi tehokkaiksi opintoväyliksi. Huippututkijoille annetaan hyvät resurssit. Tulosten avulla hankitaan puolet tarvittavista varoista". Tässä mallissa katsottiin yliopistolaitoksen pahimmiksi uhkakuviksi "yliopistojen autonomian kuihtuminen, teknokratia, perustutkimuksen näivettymisestä seuraava tieteen taantuminen, ajan hukkaantuminen byrokraattisiin suoritustehtäviin, tuloksen vinosuuntaus väärin asetettujen mittareiden takia, tutkimustulosten ja opetuksen tason lasku, yliopiston kiinnostavuuden lasku tieteellisen kutsumustyön tarjoajana, sisäisten erimielisyyksien kärjistyminen, yliopiston hengen pilaantuminen, vilpin ja epärehellisyyden lisääntyminen, mainostoimistojen ja median valta korkeakoulumaailmassa, opettajien ja opiskelijoiden stressi, vieraantuminen, akateemisen vapauden häviö ja humanismin rappio".

Olisi liioittelua väittää, että tämä uhkakuva on kaikkienensa toteutunut. Raportissa on kuitenkin aineksia, jotka selkeästi leimaavat myös vuonna 2005 yliopistollista tutkimusta ja opetusta. Tämä koskee paitsi tulosohjausta myös esimerkiksi huippututkimuksen asettamista eri kategoriaan kuin muu yliopistoissa tehtävä tutkimus. Kahtiajako on kohtalokas erityisesti yhteiskuntatieteille ja humanistisille tieteille, oikeustiede niihin luettuna. Saatujen selvitysten perusteella voidaan esimerkiksi todeta, että Helsingin yliopiston hallintoa on karsittu huomattavasti verrattuna niihin vähennyksiin, joita on jouduttu tekemään opettajaresursseissa. Siitä huolimatta voidaan sanoa, että byrokration ja ennen muuta hallintotehtävien jatkuva kasvu leikkaa pois opettajien tutkimukseen ja opetukseen käytettävissä olevaa aikaa ja heijastuu sitä kautta koko yliopistoyhteisön luonteeseen. Vahvoin perustein voidaankin väittää, että yliopistoyhteisön hallinnollistuminen on merkittävä uhka sen mahdollisuuksille selviytyä yliopistolain asettamista perustehtävistä.

Nykyinen koulutuspoliittinen tavoitteenasettelu on korostanut väestön koulutustason kohottamista ja sen osana ylemmän korkeakoulututkinnon ja tohtorintutkinnon suorittaneiden määrän nostamista. Tavoitteena on pidetty, että 70 prosenttia ikäluokasta saa yliopistotai ammattikorkeakoulutasoisen koulutuksen. Tavoitteet ja tuloksellisuuden mittaamisjärjestelmä on näin johtanut sekä maisterintutkintojen määrän pysymiseen korkeana että jatkuvasti kasvavaan jatkotutkintojen määrään. Sisään otettavien opiskelijoiden määrät eivät aina läheskään seuraa alan työllisyystilannetta. Onkin otettava vakavasti harkittavaksi, missä vaiheessa saavutetaan rajat sille, mikä osa väestöstä kannattaa kouluttaa yliopistollisiin oikeustieteen alan perus- ja jatkotutkintoihin. Oikeus-, yhteiskunta- ja humanististen tieteiden aloilla jatkotutkintojen määrän hallitsemattomaan kasvuun liittyy pienen maan resurssit huomioon ottaen myös vaara suoritteiden laadun heikkenemisestä.

Yliopistot ovat ja niiden tulee olla aina avoimia yhteiskuntaan nähden. Näin on myös aina ollut. Niin kauan kuin yliopistoja on ollut olemassa, ne ovat vaikuttaneet, monesti hyvin radikaalilla tavalla ympäröivään yhteiskuntaan. Sen ne ovat tehneet kouluttamalla uusia oppilaspolvia ja viemällä eteenpäin tieteellistä tutkimusta ja myös vaikuttamalla välillisesti sijaintipaikkakuntansa kulttuurimiljööseen. Tämä ratkaisevan tärkeä yhteiskunnallinen tehtävä voi onnistua ainoastaan silloin, kun yliopistoilla on yliopistolain tarkoittama autonomia. Se puolestaan on vaarassa, jos korkeatasoista yliopistotutkimusta ja siihen perustuvaa opetusta joudutaan liaksi resurssioimaan hankerahoituksen turvin. Tähän pakotetun yliopiston tutkimus- ja opetuspolitiikka on tempoilevaa, ja sen teho riippuu kulloinkin saatavilla olevista, useimmiten lyhytaikaisista panostuksista. Aidot ja yliopistoille ominaiset innovaatiot syntyvät levollisessa, syvällisen paneutumisen mahdollistavassa ja monipuolisessa tiedollis-eettisessä

ilmapiirissä. Sellaista ei mikään muu takaa kuin riittävä perusrahoitus, joka näin ollen on aidon autonomian kulmakivi.

Tohtorintutkintojen määrä ei ole riittävä tai kuvaava kriteeri tutkimuksen rahoittamisessa. Suomen Akatemian kautta tuleva kilpailtava tutkimusrahoitus voi sekin olla ainoastaan täydentävä osa perustutkimukseen suunnattavasta rahoituksesta. Yliopistojen perusrahoitusta tulisikin kehittää valtioneuvoston asettamassa globalisaatioselvityksessä ehdotetulla tavalla. Käytännössä tämä merkitsee nimenomaan sitä, että opiskelijamääriä on supistettava, jotta perusrahoituksen voimavaroja voidaan suunnata paitsi tutkimuksen myös tutkimuksen ja opetuksen vaatimien infrastruktuurien rahoittamiseen. Yliopistojen ja myös oikeustieteen erityisongelma on nimittäin se, ettei perusrahoitus nykyisin ohjaudu riittävästi asianmukaisen tutkimus- ja opetusinfrastruktuurin ylläpitämiseen siihen lukien modernit kirjasto- ja tietopalvelut.

Toisaalta yliopistotkin joutuvat entistä enemmän hyväksymään sen eurooppalaisen kehityksen, jossa ulkoisen rahoituksen osuus yliopistojen kokonaisresursseista kasvaa. Kehitystä sinänsä ei ole syytä pitää epätoivottavana edellyttäen, ettei se vaaranna perusrahoituksen varassa toteutettavaa yliopiston perustehtävää. Ulkopuoliseen rahoitukseen usein liittyvänä ongelmana on kulloinkin myönnettävän rahoituksen pienuus ja lyhytjänteisyys.

Ulkopuolista rahoitusta ja sen toteuttamistapoja on kuitenkin hyvin erilaisia. Osa ulkopuolisella rahoituksella toteutettavista tutkimusprojekteista edustavat itse asiassa hyvää tiedeyhteisön ja siinä harjoitettavan tutkimuksen sekä muun yhteiskunnan välistä vuorovaikutusta. Esimerkkeinä voidaan mainita ministeriöiden osaksi rahoittamat pitkäjänteiset tutkimusprojektit, jotka ovat mahdollistaneet itsenäisen ja tieteen autonomiaa kunnioittavan työskentelytavan tutkijoille ja joiden avulla vastaavasti on voitu saada tutkimustietoa sekä tieteellisesti että käytännön kannalta tärkeitä ilmiöistä. Ulkopuolisella rahoituksella on voitu myös täydentää niukkoja perusvoimavaroja. Ulkopuolinen rahoitus ei kuitenkaan voi olla kuin vain osa yliopistojen toiminnan rahoituksesta.

Likimain kaikki ne vaikeudet ja ongelmat, jotka koskevat suomalaista yliopistolaitosta yleensä, tulevat esiin myös oikeustieteen tutkimuksessa ja opetuksessa. Nämä oikeustieteellisten tiedekuntien toimintaympäristöä – ja niiden toimintaa – varjostavat uhat joudutaan ottamaan vakavasti silloin, kun arvioidaan tiedekuntien edellytyksiä hoitaa yliopistolain tarkoittamalla tavalla perustehtäviään, korkealaatuista tieteellistä tutkimusta ja siihen perustuvaa opetusta. Yliopistolaitoksen yleiset ongelmat ovat keskiössä myös pohdittaessa oikeustieteellisiä tutkintoja antavien yksiköiden lukumäärää Suomessa. Oikeustieteellisten tiedekuntienkin on vastattava perustehtävistään ja vastattava niistä yhä vaativammassa kansainvälisessä toimintaympäristössä samalla, kun oikeustieteenkin on otettava yhteiskunnan suuntaan yliopistoille lainsäädännössä asetettu vastuu ns. kolmannesta tehtävästä.

2 Oikeustieteen tutkimuksesta ja opetuksesta

Valtiontalouden näkökulmasta oikeustieteelle on jaettavissa tietty, rajallinen määrä taloudellisia voimavaroja. Tästä näkökulmasta on, asiaa pitkälle pelkistäen, käsillä vastakkainasettelu: Olemassa olevien tiedekuntien resurssien turvaaminen vs. voimavarojen jakaminen nykyistä useamman yksikön kesken. Tätä kahtiajakoa on punnittu mm. Helsingin, Lapin ja Turun oikeustieteellisille tiedekunnille sekä Joensuun yliopistolle esitettyjen kysymysten pohjalta. Kysymyksiin annetut vastaukset ovat mahdollistaneet muun ohessa sen arvioimisen,

- miten eri yksiköt ymmärtävät oikeustieteellisen tutkimuksen ja opetuksen luonteen,
- millaiseksi yksiköt tulkitsevat oikeustieteellisen perustutkinnon luonteen,
- millaiset edellytykset yksiköillä on toteuttaa asettamiaan tavoitteita.

Seuraavassa tarkastellaan Helsingin, Turun ja Lapin yliopistojen oikeustieteellisten tiedekuntien antamien vastausten pohjalta oikeustieteellistä opetusta, tutkimusta ja tutkintorakenteita. Tiivistelmä tiedekuntien vastauksista on mietinnön liitteenä.

Joensuun yliopisto on 30.1.2004 toimittanut opetusministeriölle suunnitelmansa oikeustieteellisen alan koulutuksen sisällöstä ja rakenteesta. Suunnitelman liitteenä on opetusta koskevaa materiaalia ja luonnos suunniteltujen ON- ja OTM-tutkintojen rakenteeksi. Tämän johdosta edellä tarkoitettu kysely on osoitettu myös Joensuun yliopistolle, jonka vastausten tiivistelmä on niin ikään liitetty tämän mietinnön oheen. Joensuun yliopiston edellytyksiä oikeustieteiden opetuksen antamiseen tarkastellaan erikseen kohdassa 2.11.

2.1 Yleistä

Helsingin yliopiston antaman vastauksen analysointia vaikeuttaa jossakin määrin vastauksen abstraktiotaso. Vastaus on kirjoitettu yleisin termein ja lähtien selkeästi Helsingin tiedekunnan erityisasemasta suurimpana oikeustieteellisen alan koulutusyksikkönä. Yleisyystasosta johtuen Helsingin vastauksista selvitystyöryhmä ei ole voinut tehdä johtopäätöksiä samalla tarkkuudella kuin esimerkiksi Turun yliopiston olennaisesta konkreettisemmasta vastauksesta. Myös Lapin yliopiston vastaus sisältää huomattavan määrän tiedekunnan arkitodellisuudesta lähteviä

ja selvitystyön kannalta merkityksellisiä havaintoja.

Viittaukset yliopistojen tehtäviin ovat kaikissa vastauksissa verraten ylimalkaisia ja vastaavat asianomaisessa lainsäädännössä esitettyjä kuvauksia. Tiedekunnat painottavat tutkimuksen, opetuksen ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden merkitystä. Yksikään vastauksista ei erittele sitä, mitä yhteiskunnallisella vaikuttavuudella tarkoitetaan. Tämä on kuitenkin, kuten edellä on todettu, avainkysymys yliopistojen tulevaisuuden kannalta yleensä ja erityisesti ns. dynaamisen sivistysyliopiston kehittämisessä. Sitä ei voida ohittaa myöskään oikeustieteessä arvioitaessa oikeustieteen yhteiskunnallista relevanssia ja juridisen koulutuksen kehittämistarpeita.

Oikeustiede vaikuttaa yhteiskuntaan jo yliopistollisten perustehtäviensä eli tutkimuksen ja opetuksen, välityksellä. Yliopistolain asettama vaatimus yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta eli yliopistojen ns. kolmas tehtävä koskettaa kuitenkin oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta tavalla, joka ei ole likikään kaikilla yliopistollisilla aloilla samassa mielessä relevantti. Tällöin oikeustieteellä tarkoitetaan oikeusdogmaattista tutkimusta eli lainoppia, ei sen sinänsä arvokkaita aputieteitä, kuten oikeussosiologiaa tai oikeushistoriaa. Oikeustiede näin ymmärrettynä on kaikissa länsimaissa käytäntöön suuntautunut, praktinen tieteenala. Tieteiden välisessä yhteiskunnallisessa työnjaossa oikeustieteen tehtävä on tulkita oikeussäännöksiä ja systematisoida niitä säännösten ymmärtämisen helpottamiseksi. Oikeustiede tyydyttää tällä tavoin aivan määrätyn tyyppistä tiedonintressiä. Se vastaa kysymykseen, mikä on oikeusjärjestyksen sisältö tietyllä hetkellä. Voidaan puhua tulkinnallisen tiedonintressin tyydyttämisestä.

Tässä katsannossa oikeusdogmatiikka on yhtä vanha yliopistollinen oppaine kuin yliopistot, sillä se kuului jo ensimmäisten eurooppalaisten yliopistojen ainevalikoimaan. Tulkinnallinen tiedonintressi syntyy yhteiskunnassa ja sen vuoksi oikeustieteellä on aina, jos se täyttää tehtävänsä asianmukaisesti, yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Tieteeksi oikeusdogmatiikka määrittyy sen vuoksi, että se noudattaa informaatiota tuottaessaan tulkintatieteiden yleistä metodiikkaa ja käyttää systematisoidessaan oikeussäännöksiä samoja periaatteita kuin tieteelliset systematisoinnit yleensä.

Edellä todetuista syistä oikeustiede on ja sen myös tulee oikeusdogmatiikkana aina olla yhteiskunnallisesti vaikuttavaa. Tällä on ratkaiseva merkitys arvioitaessa oikeustieteellisen koulutuksen sisältöä ja tutkintorakenteita. Sellaiset opetussisällöt ja sellainen tutkintorakenne, joka ei takaa valmistuville lakimiehille valmiuksia täyttää tulkinnallisen tiedonintressin vaatimuksia, eivät muodosta kestäväää pohjaa oikeustieteelliselle yliopisto-opetukselle Suomessa.

Kokonaan toinen asia on, missä määrin oikeustieteen tulee ottaa huomioon tieteen ulkopuolisia intressejä määrittäessään esimerkiksi tutkimuskohteitaan. Tässä suhteessa oikeustiede on omaa autonomiaansa ajatellen samassa asemassa kuin mikä muu tieteenala tahansa, eikä asiaan vaikuta edellä mainittu "luonnollinen" yhteiskunnallinen vaikuttavuus. On tärkeää, että oikeustiede on toimivassa ja luovassa yhteistyössä käytännön kanssa, jotta voidaan esimerkiksi tunnistaa kullekin ajalle ominaisia yhteiskunnallisia ja oikeudellisia ongelmia. Tämä yhteistyövaatimus koskee yhtä hyvin lainsäädäntöä, lainkäyttöä kuin hallintoa tai esimerkiksi asianajotoimintaa. Oikeustiede ei saa irrottautua tästä käytäntöyhteydestään. Toisaalta oikeustiede tieteenä ei ole instituutio, joka tulisi kytkeä nykyistä kiinteämmin elinkeinoelämän, hallinnon tai politiikan intresseihin. Yhteiskunnassa on toki koko joukko kiinnostavia, jopa polttavia ongelmia, mutta ne eivät suinkaan aina ole nykyresurssein tieteellisesti tutkittavia. Ainoastaan tieteellinen tutkimus itse voi määrittää tutkimuksen kohteen, tutkimusnäkökulman, käytettävät menetelmät, tavan tulkita tuloksia ja tavan julkaista niitä. Tutkimukset, joita tehdään esimerkiksi sillä tavoin ulkoisen rahoituksen turvin, että niissä joudutaan sivuamaan liike- tai muita salaisuuksia ja pitämään tutkimuksen tulokset normaalilta tiedejulkaisuudelta piilossa,

eivät voi kuulua tieteen pelisääntöjä noudattavan avoimen ja autonomisen yliopistotutkimuksen piiriin.

2.2 Tutkintorakenne

Oikeustieteellisten tiedekuntien vastauksissa korostetaan sitä, että oikeustieteellinen perustutkinto on yleistutkinto. "Generalismi" on erityisen voimakkaasti esillä Helsingin yliopiston vastauksessa. Pulma on vain siinä, että "yleistutkinnon" käsite on horjuva ja – vastauksista päätellen – hiukan eri sisältöinen eri yksiköillä. Ero tulee näkyviin varsinkin verrattaessa "vanhojen tiedekuntien" vastauksia Joensuun yliopiston antamiin vastauksiin.

Helsingissä, Turussa ja Rovaniemellä oikeustieteen maisterin (OTM) tutkinto nähdään yhtenä kokonaisuutena, jonka tulee antaa (yleistieteellisesti ja metodisesti painottunut) valmius perinteisiin lakimiestehtäviin. Samalla sen tulee taata joustava siirtyminen työtehtävistä toiseen ja siirtymisen edellyttämä täydennyskoulutus. Helsingin, Turun ja Lapin tiedekunnat vastustavatkin ns. pääainemallia. Oikeustieteen perusopinnoissa tulee kyllä voida painottaa jotakin oikeudenalaa tai jotakin elämäneluetta, mutta painotus ei saa merkitä sitä, että erikoistutaan ammatillisesti jollekin erityisalalle. Yliopisto ei ole oikeustieteessä se paikka, jossa erikoistutaan, vaan paikka, jossa hankitaan yleiset valmiudet lakimiestehtäviin.

Selvitystyöryhmä tiedusteli myös Suomen Lakimiesliiton kantaa tutkintorakenteeseen. Liiton mukaan lakimiestutkinnon luonne tulee säilyttää laajapohjaisena yleistutkintona, joka antaa hyvän kokonaiskuvan koko oikeusjärjestelmästä ja sen osien keskinäisistä suhteista. Lakimiesliiton näkemyksen mukaan oikeustieteellisen alan luonne on hyvin samankaltainen kuin lääkärikoulutuksen, ja edellytykset alojen väliseen liikkuvuuteen kesken opintoja ovat huomattavasti vähäisemmät kuin yhteiskuntatieteellisillä, humanistisilla tai kauppatieteellisillä aloilla.

Oikeustieteellisen osaamisen täydentäminen muiden alojen asiantuntemuksen kehittämiseksi helpottuu Lakimiesliiton mukaan tutkintorakenteen uudistamisen yhteydessä ja mahdollistaa oikeusnotaarin tutkinnon suorittaneille opinnot myös kauppatieteellisen tai yhteiskuntatieteellisen alan maisteriohjelmissä. Sen sijaan siirtyminen muilta koulutusaloilta alemman korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen oikeustieteen alalle ei käytännössä ole koulutuksen rakenteen vuoksi mahdollista vaarantamatta oikeustieteen maisteritutkinnon luonnetta yleistutkintona. Oikeustieteellisten tiedekuntien välillä opiskelijaliikkuvuutta voi sen sijaan ilmetä ensimmäisen ja toisen syklin opintojen välissä. Myös kansainväliselle opiskelijaliikkuvuudelle kaksiportainen tutkintorakenne antaa entistä paremmat edellytykset kokonaisten tutkintojen suorittamisen osalta.

Tutkintorakenteen tulee heijastaa niitä tarpeita, joita juristi työmarkkinoilla kohtaa. Koska työmarkkinoiden tarpeet alati vaihtelevat, tulee koulutuksen painottua sellaisten yleisten valmiuksien antamiseen, jotka mahdollistavat työmarkkinoilla toimimisen ja menestymisen myös pitkällä aikavälillä. Tämä ei merkitse koulutuksen ammatillistamista, vaan sen tieteellisten ja tutkimuksellisten elementtien korostamista. Tutkinnossa tulee olla riittävästi koulutusta kansainvälisestä säädösympäristöstä, erityisesti vertailevasta oikeudesta, kansainvälisestä oikeudesta ja eurooppaoikeudesta.

Lakimiesliitto painottaa, että oikeusnotaarikoulutuksen houkuttelevuuteen tulee kiinnittää huomiota. Työmarkkinoiden tarpeiden tyydyttämiseksi tiedekuntien tulisi sen mukaan tarjota myös vain oikeusnotaaritutkintoon johtavaa oikeustieteellistä koulutusta. Selvitystyöryhmä toteaa tämän johdosta, että työmarkkinoiden tarpeisiin ei ole erilaisista yrityksistä ja pyrkimyksistä huolimatta valmistunut riittävästi oikeusnotaarin tyyppisen koulutuksen

saaneita. Työmarkkinoilla näyttäisi kuitenkin olevan kysyntää sellaisen tutkinnon suorittaneille henkilöille, jotka tuntevat pääpiirteet oikeusjärjestyksen sisällöstä ja joilla on suhteellisen vankat valmiudet hankkia oikeudellista informaatiota luotettavalla tavalla, mutta joiden ei tarvitse tehdä vaativia ja laaja-alaisia tulkintaratkaisuja, vaan joiden työssä tarvitaan oikeudellisen tietämyksen lisäksi esimerkiksi assistenttipalveluosaamista. Työmarkkinoilla tällaiset tehtävät sisältävät suppeaa normien soveltamista ja siinä avustamista sekä runsaasti myös erilaisia hallinnollisia tukihenkilötehtäviä. Esimerkkeinä voidaan mainita korvauskäsittelijät, eräissä kirjaamo- ja tietopalvelutehtävissä toimivat henkilöt, käräjäsihteerit sekä hallinnolliset avustajat ja johdon assistentit oikeudellista osaamista vaativissa ympäristöissä. Työmarkkinoiden tarve vastaisi siten ns. vanhaa varanotaaritutkintoa, mutta nykyisen yhteiskunnan asettamissa, vaativimmissa ja monipuolisemmissa, puitteissa.

Selvitysryhmä on punninnut Lakimiesliiton esittämiä näkökohtia ja todennut, että vastoin Lakimiesliiton kantaa siirtyminen kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen Bolognan mallin mukaisesti ei merkittävällä tavalla muuta oikeustieteellisten tiedekuntien ja ylipäänsä tiedeyliopistojen mahdollisuuksia vastata oikeusnotaariyppiseen työvoimatarpeeseen. Oikeusnotaarin tutkinto on kaksiportaisen tutkintojärjestelmän kandidaatin tutkinto. Oikeustieteelliset tiedekunnat ottavat, eräitä rajattuja poikkeuksia lukuun ottamatta, opiskelijat suorittamaan suoraan oikeustieteen maisterin tutkintoa. Tällöin opiskelijoilla ei ole motivaatiota keskeyttää opintojaan ja jättäytyä työelämään oikeusnotaareina. Järjestelmä, jossa oikeustieteen opinnot keskeytettäisiin välillä oikeusnotaarivaiheeseen, ei myöskään olisi yleisen koulutuspolitiikan näkökulmasta toivottava, sillä tällöin oikeustieteen maisteriksi valmistuvien valmistumiskä nousisi väistämättä henkilöiden tehdessä välillä oikeusnotaarin uraa ja palatessa vasta vuosien päästä jatkamaan opintojaan.

Ongelma voitaisiin ajatella ehkä hoidettavaksi erillisellä valinnalla oikeusnotaariopintoihin. Tämä aiheuttaisi kuitenkin selvitystyöryhmän mielestä ongelmia. Oikeusnotaarin ja oikeustieteen maisterin tutkintojen vaiheet muodostavat juristin yliopistollisessa koulutuksessa uudenkin tutkintorakenteen mukaan selkeästi yhteen kuuluvan kokonaisuuden. Tämän johdosta pitäisi eriyttää oikeustieteen maisterin tutkintoon johtavan koulutuksen välitutkinto ja oikeusnotaarin tutkinto sekä järjestää niihin erillinen valintamenettely. Tällaista järjestelyä selvitystyöryhmä ei ole pitänyt perusteltuna sen paremmin työmarkkinasyistä kuin yliopistojen tutkintotavoitteiden kannalta.

Selvitystyöryhmä katsoo, että ammattikorkeakoulujärjestelmän perustamisen jälkeen tiedeyliopistot eivät välttämättä ole oikea paikka kouluttamaan työmarkkinoilla tarvittavia oikeusnotaareita. Tiedeyliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välisessä työnjaossa ammatilliseen, mutta sinänsä korkeatasoiseen osaamiseen tähtäävä, teoreettisesti suppeampi koulutus on uskottu ammattikorkeakouluille ja niiden uusimuotoisille tutkinnoille. Ammattikorkeakouluissa on vanhojen opistotasoisten tutkintojen perustalta jo tutkintolinjoja, joissa opiskellaan esimerkiksi 85 opintoviikon verran julkishallintoa. Koulutusjärjestelmän yleisen johdonmukaisuuden kannalta vaikuttaisi siltä, että työelämän tarpeet rajatummalle oikeudelliselle osaamiselle ja tiedonhallinnalle erilaisissa käytäntöön suuntautuneissa tehtävissä voitaisiin parhaiten toteuttaa kehittämällä uusimuotoista oikeustradenomin tutkintoa ammattikorkeakoulututkintona. Meneillään olevista kokeiluista oikeustradenomikoulutuksessa voidaan saada erinomaisia kokemuksia tällaisen uudentyyppisen tutkinnon kehittämiseen.

Selvitystyöryhmä katsoo, että oikeustradenomien koulutussisällöt olisikin otettava tässä vaiheessa arvioitaviksi sen tarpeen pohjalta, joka työmarkkinoilla esiintyy oikeustradenomin tutkinnon suorittaneista. Koulutusta olisi pyrittävä edelleen kehittämään siihen suuntaan, että tutkinto voisi tyydyttää parhaalla mahdollisella tavalla myös sen työvoimatarpeen, joka tällä hetkellä on käräjäoikeuksissa. Nykyisin käräjäoikeuden kansliahenkilökuntaan kuuluvalla

voidaan delegoida itsenäisesti kansliassa ratkaistavaksi eräitä oikeudenkäymiskaassa ja eräissä muissa laeissa mainittuja yksinkertaisia riita- ja muita lainkäyttöasioita. Esimerkiksi tällaisesta lainkäytön alaan kuuluvasta tuomitsemistehtävästä johtuva koulutustarve olisi otettava huomioon oikeustradenomien koulutussisällöissä tulevaisuudessa.

2.3 Profiloituminen

Kuten edellä olevasta on käynyt ilmi, käsitteellä "profiloituminen" on eri sisältö riippuen siitä, mistä lähtökohdista kukin vastauksen antaja sitä lähestyy. Helsingin, Turun ja Rovaniemen tiedekuntien näkemyksissä korostuu ajatus siitä, että profiloitumisen ei tule merkitä yliopiston muodostumista tietyn erikoisosaamisen yksiköksi. Opiskelijan mahdollisuutta erikoistua tietylle alalle ei tulisi kannustaa. Profiloituminen merkitsee vain mahdollisuutta painottaa opintoja jollekin alalle, jonka erikoisosaajaa painottuminen (syventävät opinnot) eivät silti tuota. Myös painottumisessa on enemmänkin kysymys yleensä lakimiestaitojen vahvistamisesta ja lakimiehen ammattiosaamista koskevan ymmärryksen lisäämisestä.

Kaikki vanhat tiedekunnat näyttävät siis asettuvat varauksetta yleistutkintomallin taakse. Niiden yksimielisesti edustaman käsityksen mukaan lakimiestutkinnossa tulee olla kaikki (perinteiset) oikeudenalat kattava vahva, tuomarin virkaan oikeuttava perusta. Vasta sen päälle voidaan rakentaa "orientoiva" ja opiskelijan tietotaitoa vahvistava ja syventävä osuus. Vahva perusta on ainoa tae sille, että lakimies voi myöhemmin käytännön elämässä vaihtaa alaa ja mukautua joustavasti työelämän vaatimuksiin. Yleisen varaan voidaan rakentaa erityistä, ei päinvastoin.

2.4 Jatkokoulutus

Helsingin yliopiston rehtori asetti vuonna 2005 jatko-opiskelijoiden rekisterin kehittämistyöryhmän, jonka 20.6.2005 päivätty muistio tarjoaa tärkeää tietoaaineistoa myös oikeustieteen jatko-opintojen arvioimiseksi. Tietoa siitä, onko muiden yliopistojen osalta tehty vastaavaa kartoitusta, selvitystyöryhmällä ei ole ollut käytössään.

Helsingin yliopiston työryhmän tilastot antavat taustainformaatiota jatkotutkintojen kehittämiseksi Helsingin yliopistossa, mutta niillä on ohjeellista arvoa yleisemminkin oikeustieteen jatkotutkintoja ajatellen. Työryhmän ehdotusten tavoitteena on nimittäin ollut (1) saada aktiivisesti jatko-opintoja harjoittavat eriteltyä sekä seurantaan, (2) valmistella koko yliopiston kattavia toimenpiteitä jatko-opiskelijoiden rekisterin kehittämiseksi sekä (3) tehdä jatko-opintoja koskevia ehdotuksia.

Muistiossa esitetään jatko-opiskelua koskevia tilastoja vuodelta 2004. Helsingin yliopiston kirjoilla oli tuolloin kaikkiaan 5488 jatko-opiskelijaa joko läsnä- tai poissaolevina. Tohtorin tutkintoja suoritettiin vuonna 2004 yhteensä 395. Neljä vuotta aikaisemmin eli vuonna 2000 aloittaneista oli tohtoriksi valmistunut 11,6 %, kuusi vuotta aiemmin aloittaneista 23,3 % ja kymmenen vuotta aikaisemmin aloittaneista 35,9 %. Vielä kymmenen opintovuoden jälkeen siis kokonaista 64,1 % oli vailla jatkotutkintoa.

Oikeustieteellisessä tiedekunnassa oli vuonna 2004 kirjoilla 414 jatko-opiskelijaa (232 miestä ja 182 naista). Lukumäärä edustaa jonkinlaista keskimäärää ja vertautuu esimerkiksi teologisen, lääketieteellisen sekä maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan vastaaviin määriin. Tohtorin tutkintoja suoritettiin oikeustieteellisessä vuonna 2004 yhteensä 17 kappaletta, mikä on kolmanneksi pienin luku, jonka alle jäivät vain teologinen tiedekunta (15) ja eläinlääke-

tieteellinen tiedekunta (11).

Kymmenen vuotta sitten tai aikaisemmin jatko-opinnot aloittaneita oli koko yliopistossa 17 % (943) kaikista jatko-opiskelijoista. Eniten tällaisia opiskelijoita oli teologisessa tiedekunnassa (40 %) ja toiseksi eniten oikeustieteellisessä tiedekunnassa (23 %). Kiinnostavia ovat myös läpäisyprosentit. Sillä tarkoitetaan valmistuneiden osuutta tiettyinä vuosina jatko-opintonsa aloittaneista. Neljä vuotta aikaisemmin aloittaneista 82 jatko-opiskelijasta oli yksi (1) saavuttanut vuonna 2004 tohtorin tutkinnon ja kaksitoista (12) lisensiaatin tutkinnon. Näitä, joilla ei tuohon mennessä ollut lainkaan jatkotutkintoa, oli 84,1 %. Kymmenen vuotta aiemmin aloittaneista (136) kaksi oli saavuttanut tohtorin tutkinnon ja 22 lisensiaatin tutkinnon. Vailla tutkintoa oli edelleen 82,4 %, mikä oli korkein prosenttiluku koko yliopistossa, jossa tutkintoa vailla kymmenen vuotta sitten aloittaneista oli 54,5 %.

Ohjaajaresurssit vuonna 2004 olivat kohtuulliset, kun otetaan huomioon opiskelija/professori-suhde. Se oli 11,7 opiskelijaa professoria kohden, mikä on koko lailla sama kuin yliopistossa keskimäärin (11,1). Kuva muuttuu olennaisesti huolestuttavammaksi, kun tarkasteltavaksi otetaan professoreiden ohella muut ohjausta antavat opettajat, kuten lehtorit ja yliassistentit. Suhde oli oikeustieteellisessä toiseksi huonoin koko yliopistossa eli 9,5 opiskelijaa opettajaa kohden, kun luku koko yliopistossa oli 5,7.

Tohtorin tutkinnon suorittaneiden mediaani-ikä on Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa huomattavan korkea. Vuonna 1994 se oli 38,1 vuotta (koko yliopistossa 36,5 vuotta). Vuonna 2004 mediaani-ikä oli kohonnut 42,2 vuoteen (koko yliopistossa 37,1 vuotta). Naisilla mediaani oli alempi kuin miehillä (38 vuotta/ 43,9 vuotta).

Nämä luvut osoittavat, että läpivirtaus oikeustieteellisessä tiedekunnassa on suhteellisen hidasta, tutkintonsa suorittamatta jättäneiden osuus melko korkea ja tohtoriksi väittelyikä korkein koko yliopistossa. Se merkitsee, että välittömästi perusopintojen jälkeen tohtorin tutkintoon jatkavien määrä on alhainen ja varttuneella iällä väitöskirjan kirjoittamiseen ryhtyneiden määrä suhteellisesti ottaen korkeampi kuin monissa muissa tiedekunnissa. Ohjausjärjestelmä ei näiden lukujen valossa näytä erityisen tehokkaalta, eikä valtakunnallisen tohtorikoulun voida arvioida tehostaneen esimerkiksi läpivirtausta.

Helsingin yliopiston työryhmä esittääkin päällekkäisten jatkotutkintojen suoritusoikeuksien rajaamista yhteen. Toisen jatkotutkinto-oikeuden myöntämisen edellytyksenä on, että opiskelija luopuu aikaisemmasta oikeudestaan. Opiskelijarekisteristä tulee myös seuloa aktiivisesti jatko-opintoja harjoittavat, jolloin saadaan myös oikeasuhtainen kuva todellisesta jatko-opiskelusta kussakin tiedekunnassa. Edellä esitetyt oikeustiedettä kuvaavat luvut osoittavat nimellisesti jatko-opintoja harjoittavien lukumäärän huomattavan suureksi. Työryhmä esittää myös kehitettäväksi helposti käytettävän raportin, joka kertoo jatko-opintojen edistymisestä. Niin ikään ehdotetaan, että laaditaan kattava selvitys tutkijakoulujen vaikutuksesta opiskeluaikaan.

Selvitystyöryhmä yhtyy kaikkiin esitettyihin suosituksiin myös muita oikeustieteellisiä tiedekuntia ajatellen. Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta ei kuitenkaan selvitystyöryhmälle antamassaan vastauksessa näe ongelmaa jatkokoulutuksen lisäämisessä. Vastauksen mukaan ei ole havaittu ongelmia jatkokoulutettavien sijoittumisessa. Tohtorinkoulutusohjelmien ulkopuolelle jäävien opiskelijoiden asemassa kaikki vastaajat näkevät ongelmia. Helsingin oikeustieteellisen tiedekunnan vastauksessa, joka on ristiriidassa edellä esitettyjen tilastolukujen kanssa, näyttäisi heijastuvan pääkaupunkikeskeisyys. Helsingistä katsoen ei tule esiin se seikka, että maakunnissa olevilla jatko-opiskelijoilla ei ole samoja mahdollisuuksia sijoittua korkeammin koulutettuina työelämään kuin Helsingissä. Pääkaupungin erikoisuus on se, että erittäin monet jatko-opiskelijat ovat jo sijoittuneet tehtäviin, joissa kysymys on enintään uralla etenemisestä, ei jatkotutkinnon hyväksyttävyydestä sinänsä puhumattakaan

siitä, että jatko-opiskelija jäisi valmistuttuaan vaille työtä. Opintoajan pituus ei siten ole samalla tavalla haitallinen kuin tapauksissa, joissa jatko-opiskelija ei voi olla varma urakehityksestään tutkinnon suorittamisen jälkeen.

Selvitysyryhmä on lähtenyt siitä, että työmarkkinoilla ei ole osoitettu olevan merkittävässä määrin lisäkysyntää nimenomaan jatkotutkintoja suorittaneille. Jatkotutkinnot ovat pikemminkin rekrytointitilanteessa lisämeriittejä. Tämä ilmenee jo siitä, että vain harvoissa tapauksissa virkaan nimitetään henkilö nimenomaan jatkotutkinnon vuoksi. Tuomarin uralla tohtorin tutkinto ei ole sillä tavoin lisämeriitti, että se puoltaisi jatkotutkintojen määrän kasvattamista. Korkeimmissa oikeuksissa tohtorin tutkinnolle annetaan jossakin määrin merkitystä, mutta enemmän painoa on sillä, että ylimpiin oikeuksiin rekrytoidutaan laajalajaisesti elämän eri alueilta.

Selvitystyöryhmän mielestä oikeustieteessä tulisikin koko valtakuntaa ajatellen suhtautua pidättyvästi tai varauksellisesti jatkotutkintojen määrän lisäämiseen nykyisestä. On muistettava, että määrän merkittävä kasvattaminen vie tohtorintutkintoa kohden keskieuropalaista järjestelmää, jossa tohtorin tutkinto vastaa lähinnä suomalaista lisensiaatin tutkintoa ja ratkaiseva yliopistollinen meriitti on vasta ns. pätevytymis- eli habilitaatiotutkimus. Suomalaista tutkintorakennetta ja meritoitumisjärjestelmää ei selvitystyöryhmän mielestä ole perusteltua muuttaa niin radikaalisti, että painopistettä siirrettäisiin habilitaatiotutkimuksen suuntaan.

Mitä tulee ammatissa toimivien lakimiesten jatkotutkintoihin, on OTL-tutkinto keskeisessä asemassa. Selvitystyöryhmä katsoo, että myös tämän tutkinnon kriteerien tulee olla samat kaikille siitä riippumatta, suorittaako sen opiskelija tähdätessään tohtorin tutkintoon vai suorittaako sen käytännön lakimies, joka tarvitsee sitä nostaakseen ammatillista pätevyytensä. Sen sijaan ammatissa toimivien lakimiesten mahdollisuuksia suorittaa OTL-tutkinto olisi helpotettava erityisjärjestelyin. Selvitystyöryhmä suosittaakin, että oikeustieteelliset tiedekunnat ryhtyivät yhteisvoimin parantamaan nimenomaan ammatissa toimivien lakimiesten edellytyksiä tehokkaaseen, mutta samalla ammatin vaatimukset huomioon ottavaan, jatko-opiskeluun.

2.5 Täydennyskoulutus

Yleisesti ottaen olennaisin osa koko Suomessa järjestettävästä täydennyskoulutuksesta tapahtuu Helsingissä, vaikka Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta ei ole välittömässä täydennyskoulutusvastuussa. Sen tarjoama koulutus välittyy ennen muuta oikeusministeriön ja koulutuskeskus Palmenian kautta. Muiden tiedekuntien antama täydennyskoulutus on enemmän yhteydessä asianomaisen tiedekunnan omaan koulutustarjontaan, jolloin myös kysymys täydennyskoulutukseen käytettävissä olevista aineellisista ja henkisistä resursseista näyttäytyy erilaisena kuin Helsingissä.

2.6 Kehittämistarpeet ja -tavoitteet

Helsingin yliopiston vastauksessa keskeiseksi tavoitteeksi nähdään laadunhallintajärjestelmän kehittäminen. Turun yliopisto taas asettaa merkittävimmäksi tavoitteeksi mahdollisimman korkean tieteellisen tason saavuttamisen ja ylläpitämisen. Lapin yliopisto nostaa muiden yläpuolelle kansainvälistymisen.

Turun ja Lapin yliopistojen vastaukset peilaavat yliopistojen klassista ja yhä edelleen

keskeistä tehtävää eli korkeatasoiseen tieteelliseen tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta. Toki tämä tavoite on sisällä myös Helsingin vastauksessa, mutta siinä on esillä myös uusi piirre, yliopistopedagogiikan keskeinen asema. Helsingin vastauksessa korostetaan myös tarvetta kehittää systemaattinen opetuksen arviointijärjestelmä.

Opetuksen ja oppimisen arviointi onkin nähtävä pysyvä ja tärkeänä osana tiedekuntien toimintaa. Arvioinnin tavoitteena on kehittää opetusta ja oppimisympäristöjä, edistää opettajien ja opiskelijoiden välistä vuorovaikutusta sekä muutoinkin tukea ja luoda edellytyksiä mahdollisimman korkealaatuiselle oppimiselle. Opetuksen laadun arvioinnin tulisi olla monipuolista ja kattavaa. Opetuksen laadun arviointi on toteutettava siten, että siinä otetaan huomioon myös opettajien ja oppilaiden tiedolliset erot sekä yliopistollisen opetuksen luonne ylimpänä, tutkimukseen perustuvana opetuksena. Kysymys ei saisi olla ulkopuolisesta hallinnollisesta järjestelmästä vaan muuttuvasta kehittämisohjelmasta, jonka tiedekuntien omassa suunnittelutoiminnassa tulisi olla jatkuvasti etualalla. Laissa yliopiston opettajille taattu opetuksen vapaus ei sulje pois tiedekuntien oikeutta palautteen saamiseen siitä, miten opiskelijat ovat osanneet ottaa vastaan heille tarjotun tietoa-aineksen ja hyödyntää sitä opiskelunsa edistämiseksi. Opettajien ja opiskelijoiden välisen vuorovaikutuksen lisäämiseksi varsinkin pienryhmäopetuksessa ovat kurssiarviointilomakkeiden lisäksi mahdollisia muun muassa erilaiset palautekeskustelut sekä oppimis- ja luentopäiväkirjat. Tiedekunnan sisäisissä kehityskeskusteluissa tulisi lisäksi opettajien edellisen lukuvuoden työsuunnitelmia tarkastella avoimesti ja kiinnittää huomiota muun muassa siihen, onko niissä ilmoitettu opetus onnistunut odotetuvin tavoin.

Helsingin vastauksessa korostuu myös se, että on tärkeää kehittää atk-pohjaista opiskelua ja oppimista. Laitteet ja ohjelmat ovat tärkeitä tulevaisuuden välineitä opetuksessa. Oikeus-informatiikkaa tulee voimaperäisesti kehittää ja tukea kaikissa oikeustieteellistä opetusta antavissa yksiköissä jo yksinomaan sen tähden, että opiskelijat perehdytetään riittävässä määrin tietoturvallisuuden, yksityisyyden suojan ja modernin tietotekniikan juridiikalle tarjoamiin mahdollisuuksiin.

Informaatioteknologiaa hyödyntävä opetus ei kuitenkaan saa muodostua yhteisöllisyyttä raunioittavaksi tekijäksi. Myös yliopisto-opiskelussa oppimisen voima on paljolti "kasvokkain" tapahtuvassa prosessissa. Opetuksen ei tule alistua ohjelmille, laitteille tai laitteiden sitomalle viestinnälle. Aito akateemisuus on myös ihmisten kohtaamista, ja tuossa kohtaamisessa välittyvää kulttuurista vuorovaikutusta. Tekninen menetelmä ei voi olla pääasia. Erityisesti yliopistoissa pääasian tulee olla opetussisältö. Sen vuoksi yliopisto-opiskelun tulee vastaisuudessaakin perustua luennoille ja tenttikirjojen lukemiselle - mukaan lukien erilaiset omaa luovuutta vahvistavat kirjalliset harjoitukset. Opettajan ja oppilaan kohtaaminen on osa oppimis- ja kasvatustehtävää, joka on aina kuulunut yliopistoille. Siinä siirretään yliopistolaitoksen rakenteisiin varastoitunutta kulttuuripääomaa sukupolvelta toiselle ja vahvistetaan myös lakimieskunnan kannalta välttämätöntä yhteisöllisyyttä.

Opettajilla tulisi myös olla riittävästi mahdollisuuksia osallistua yliopistoissa järjestettävälle, kaikkien tiedekuntien opettajille suunnatuille pedagogisille kursseille. Tärkeitä ovat lisäksi tiedekuntien omat koulutustilaisuudet hyvien opetuskäytänteiden kehittämiseksi.

2.7 Kansainvälisyys

Tieteessä ja siihen perustuvassa korkeimmassa opetuksessa kansainvälisyys on nyky-yhteiskunnassa aktiivista vuorovaikutusta. Takanapäin ovat ajat, jolloin kansainvälisyys merkitsi ulkomaisten oikeusjärjestysten (pääpiirteiden) tuntemusta ja satunnaisia ulkomaisia

luennointivierailuja. Kansainvälisyys on parhaimmillaan osallistumista korkeatasoisiin kansainvälisiin yhteistyöprojekteihin niin tutkimuksen kuin opetuksenkin alalla. Aito kansainvälisyys tarkoittaa myös näkyvyyttä ja arvostettua osallistumista kansainväliseen oikeustieteelliseen ja opetuksen kehittämistä koskevaan keskusteluun sekä erilaisiin arvostettuihin tutkimuksen ja opetuksen yhteisprojekteihin.

Kansainvälisyys on tiedekunnissa perinteisesti ollut riippuvainen yksittäisten tutkijoiden henkilökohtaisista kontakteista. Siirtyminen informaatioyhteiskuntaan on helpottanut kansainvälistä verkostumista ja monenkeskisten suhteiden luomista. Verkostoituminen sinänsä on luonut paremmat mahdollisuudet yhä aktiivisempaan kansainväliseen kanssakäymiseen. Nettiverkostoituminen ei kuitenkaan sellaisenaan riitä, vaan on edelleenkin panostettava tutkijoiden ja opettajien henkilökohtaisiin kontakteihin. Esille pääseminen arvostetuilla kansainvälisillä foorumeilla edellyttää useimmiten henkilökohtaisia suhteita arvostettuihin tutkijoihin ja oikeustieteellisiin vaikuttajiin. Suhteiden luominen ja aidon kansainvälisen osallistumisen saavuttaminen edellyttävät, että tiedekunnat voivat mahdollistaa ulkomailla työskentelyn ja ulkomaisissa kongresseissa esiintymisen. Kun henkilökohtaiset suhteet on luotu, ovat esimerkiksi nettiverkostot oivallinen tapa pitää yllä jo solmittuja suhteita ja työskennellä kansainvälisesti.

Nykyistä tehokkaampi kansainvälistyminen tuodaan esiin yhtenä tärkeimmistä kehitystavoitteista kaikissa työryhmän kyselyyn vastanneiden opetus- ja tutkimusyksiköiden vastauksissa. Laaja ja korkealla tasolla tapahtuva kansainvälinen osallistuminen edellyttää käytännössä, että tiedekunnalla on perinteitä kansainvälisessä yhteistyössä ja että kansainvälistä työskentelyä ja osallistumista aidosti tuetaan. Korkeatasoinen kansainvälisyys edellyttää usein myös riittävää kriittistä massaa. Kansainvälisyydessä Helsingin yliopistolla on kokonsa puolesta ja pääkaupungissa olevan sijaintinsa johdosta etusija-asema. Helsingin yliopiston vahvuus kansainvälisyydessä ei kuitenkaan perustu yksinomaan tähän ja yliopiston yleiseen kansainvälisyyteen. Aito kansainvälisyys edellyttää osallisuutta kansainvälisissä yhteistyöprojekteissa, joihin osallistumisessa Helsinki on perinteisesti ollut aktiivisin. Oikeustieteessä kansainvälisen osallistumisen taso vaihtelee kuitenkin oppiaineiden sekä opettajain ja tutkijain suuntautumisesta ja aktiivisuudesta riippuen. Työryhmä haluaa painottaa, että kansainvälisesti korkeatasoista, joskin vain tiettyjen henkilöiden tai aineiden ympärille keskittynyttä profiloitumista on tapahtunut myös muissa yliopistoissa.

Ilahduttavaa on, että yliopistot ovat alkaneet kehittää erityisiä strategioita kansainvälistymisensä edistämiseksi. Tätä kehitystä on pidettävä positiivisena ja siihen on jatkuvasti panostettava. Työryhmä pitää tärkeänä sitä, että yliopistojen kansainvälistymiskehitys perustetaan tarkoin suunniteltujen ja selvien tavoitteiden ja visioiden varaan. Työryhmä korostaa, että kansainvälisyys ja sitä tukeva strategia eivät saa olla ainoastaan yliopistohallinnollinen suunnitelma, vaan kansainvälisyysstrategian tulee perustua yliopistossa olevan oikeustieteellisen tiedeyhteisön aidon kansainvälisen osallistumisen järjestelmälliseen tukemiseen ja mahdollistamiseen sekä aidon kansainvälisen yhteistyön perinteen luomiseen sekä siinä selkeiden prioriteettien asettamiseen. Kansainvälisyyden tulisi siten olla luonteva ja olennainen osa tapaa työskennellä oikeustieteen tutkijana ja opettajana. Yliopistoissa ja niiden oikeustieteellisissä tiedekunnissa on myös kohdennettava riittävät resurssit kansainväliseen osallistumiseen ja työskentelyyn. Kansainvälistymiskehitystä on myös seurattava ja kehitettävä aktiivisesti ja systemaattisesti, sekä lyhyellä että pitkällä tähtäimellä.

Yksi tärkeimpiä yliopistojen kansainvälisyyden pitkäjänteisen, myönteisen kehityksen edellytyksistä on, että jatkokoulutukseen osallistuville järjestetään mahdollisuudet työskennellä ulkomailla opintojensa aikana vähintäänkin joitakin kuukausia kestävästä yhtämittaisesta ajanjakson aikana. Jatko-opiskelijoita ja varsinkin nuoria väitelleitä tutkijoita on kannustettava

julkaisemaan tieteellisiä tekstejä kansainvälisissä aikakausjulkaisuissa. Yliopistojen ja oikeustieteellisten tiedekuntien on myös tuettava erityisesti nuorten väitteleiden tutkijoiden mahdollisuuksia tuottaa korkeatasoisia kansainvälisiä julkaisuja ja saada niitä julkaistuiksi kansainvälisillä foorumeilla. Tämän vuoksi työryhmä suosittelee esimerkiksi sitä, että kansainvälisesti jo meritoituneet ja arvostetut tutkijat tukevat neuvoillaan ja auttavat kontakteillaan nuorempia tutkijoita ja opettajia pääsemään esille kansainvälisissä julkaisuissa ja yhteistyöprojekteissa. Tällaisen kansainvälisen tieteellisen verkostoitumisen tulisi tiedekunnissa olla systemaattista toimintaa ja siinä tulisi myös hyödyntää emeritusprofessorien kokemusta ja kontaktiverkoston.

Tämän lisäksi myös oikeustieteen varttuneille tutkijoille ja opettajille tulee taata reaaliset mahdollisuudet ja puitteet osallistua oman alansa kansainvälisiin kongresseihin ja esitellä niissä ja arvostetuissa kansainvälisissä julkaisuissa (aikakauslehdet ja kustantajat) omaa tutkimustaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että artikkeleiden ja monografioiden sekä konferenssipapereiden kääntämiseen ja kielentarkastukseen on oltava käytettävissä käännös- ja kielentarkistuspalveluita siten, ettei niiden hyödyntäminen edellytä satunnaisten kansainvälisyysapurahojen saamista erilaisilta säätiöiltä.

Aito kansainvälisyys ei koske ainoastaan tutkimusta ja julkaisutoimintaa vaan myös opetusta. Opetuksen kehittämisessä on syntynyt kansainvälisiä verkostoja, joista osa toimii yksinomaan kutsuperiaatteella; kansainvälisesti tunnetut ja ansioituneet henkilöt kutsutaan osallistumaan opetukseen. Vastaavasti oikeustieteenkin alalla on jo pitkään ollut perus- ja jatkokoulutuksen yhteistyötä sekä esimerkiksi yhteisiä oppimateriaalin tuottamisprojekteja muiden yliopistojen kanssa sekä kahdenväliseltä yhteistyösopimus pohjalta että monenkeskisinä, useiden yliopistojen yhteistyöverkostoina. Tavoitteena olisikin työryhmän mukaan pidettävä sitä, että yliopistot ja niiden oikeustieteelliset tutkimus- ja koulutusyksiköt voisivat omien vahvuksiensa pohjalta osallistua mahdollisimman korkeatasoisiin ja kansainvälisesti arvostettuihin yhteistyöverkostoihin ja niiden hankkeisiin.

Kansainvälistymisen edellytyksenä on hyvä kielitaito. Selvitystyöryhmä katsoo, että opiskelijoille tulee jo perustutkinnossa antaa riittävän vahvat ja monipuoliset valmiudet vieraiden kielten käyttöön oikeudellisissa yhteyksissä. Tiedekuntien taso on tässä suhteessa epäyhtenäinen. Turun tiedekunnassa kielten opetukseen on panostettu eniten.

Suomen Lakimiesliitto korostaa lausunnossaan, että koulutuksen kansainvälistämisessä avainasemassa ovat opiskelija- ja opettajavaihdon kehittäminen sekä ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrän kasvattaminen. Suurimmalla osalla opiskelijoista tulisi olla todellinen mahdollisuus osallistua kansainväliseen opiskelijavaihtoon opintojensa aikana. Opiskelijan tulee lisäksi voida ajoittaa vaihtojaksonsa suhteellisen vapaasti. Lisäksi ulkomaalaisten tutkijoiden, opettajien sekä vaihto- ja tutkinto-opiskelijoiden määrän lisääminen mahdollistavat kansainväliset opinnot myös niille, jotka eivät voi osallistua vaihto-ohjelmiin. Työryhmä yhtyy tähän lausuntoon. Työryhmä painottaa kuitenkin voimakkaasti sitä, että yliopistojen aito kansainvälisyys edellyttää välttämättä ja ensisijaisesti yliopistossa tehtävän tutkimuksen kansainvälisyyttä. Tälle pohjalle rakentuu kaikki muu.

2.8 Kirjastot ja informaatiopalvelut

Nykyisen informaatioyhteiskunnan ja tulevaisuuden lakimiesten osaamisessa korostuu myös oikeudellisen tiedon hankinnan ja hallinnan syvälinen osaaminen. Oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittaneen henkilön tulee olla oikeudellisen tiedon asiantuntija. Oikeudellisen tiedon hankinnan, sen systemaattisen käsittelyn ja argumentoinnin merkitys on ratkaisevan

tärkeää kaikissa lakimiesten työtehtävissä. Tämä näkemys heijastuu Helsingin, Turun ja Lapin yliopistojen antamista vastauksista hieman eri lailla painotettuina.

Käytännössä tämä edellyttää sitä, että oikeudellisen tiedon hakua tulee voimaperäisesti kehittää ja tukea kaikissa oikeustieteellistä opetusta antavissa yksiköissä. Oikeusinformatiikan yleisen osan opinnoissa tulee opiskelijoille antaa hyvät valmiudet oikeudellisten informaatiolähteiden käyttöön ja oikeudellisen tiedon käsittelyyn ja hallintaan sekä sitä koskeviin periaatteisiin. Oikeusinformatiikka on tärkeä tulkinnallista tiedonintressiä täyttävä oikeustieteen ala, jonka puitteissa opiskelijat perehdytetään tutkimukseen pohjautuen informaation ja tieto- ja viestintätekniikan moniulotteisiin oikeuskysymyksiin. Nykyisten ja tulevaisuuden lakimiesten voidaan edellyttää pystyvän perustellusti vastaamaan modernin tietotekniikan juridiikalle ja esimerkiksi yksityisyyden suojaan, julkisuuteen ja tietoturvallisuuteen asettamiin haasteisiin. Lapin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta on ainoa yksikkö Suomessa, jossa harjoitetaan kansainvälisesti ja kansainvälistä arvostusta ansainneella tavalla oikeusinformatiikkaa.

Erityisesti Lapin yliopisto mutta myös muut vanhat tiedekunnat ovat korostaneet kirjasto- ja informaatiopalveluiden merkitystä. Yhtä olennaisia ovat kirjastopalvelut.

Mikään resurssien uusjako ei saa heikentää olemassa olevien eikä mahdollisten uusien yksiköiden edellytyksiä kirjasto- ja informaatiopalveluiden tuottamiseen tasolla, joka takaa aidon kansainvälisyyden.

2.9 Ulkomaille suoritettujen tutkintojen asema

Hyvin tärkeän ongelma-alueen kansainvälistymistä ajatellen muodostaa ulkomaille suoritettujen oikeustieteen tutkintojen hyväksyttävyys ja asema suomalaisilla työmarkkinoilla. Selvitystyöryhmä on asiaa arvioidessaan nojautunut paitsi ruotsalaisiin kokemuksiin myös siihen lausuntoon, joka oikeusministeriö on asiasta selvitystyöryhmälle antanut.

Lakia Euroopan yhteisön yleisen tutkintojen tunnustusjärjestelmän voimaantulosta 30.12.1992/1597 sovelletaan ETA-alueella suoritettuihin tutkintoihin. Sen 6 §:ssä on säännökset lisävaatimuksista koulutuksen ja tehtävien sisällön perusteella. Samannimisen asetuksen (30.5.1997/520) 5 §:ssä on säännökset pakollisesta kelpoisuuskokeesta muun muassa virkaan tai tehtävään, johon vaaditaan oikeustieteen kandidaatin tai oikeusnotaarin tutkinto. Tällöin tunnustamislain 6.2 §:ssä tarkoitettuna, tässä tapauksessa pakollisen kelpoisuuskokeen, toimeenpanee Helsingin yliopisto (12.12.2001/1299).

Opetushallitus määrää hakemuksen perusteella kelpoisuuskokeen pääasiallisen sisällön. Päätöstä varten laaditaan luettelo aiheista, jotka sisältyvät Suomessa virkaan, tehtävään tai ammattiin vaadittavaan koulutukseen, mutta jotka eivät ole sisältyneet hakijan koulutukseen. Kelpoisuuskokeen kirjallisuus sinänsä käsittää keskeiset oikeudenalat, mutta perehdyttää niihin varsin suppeasti verrattuna siihen kirjallisuuteen, mitä suomalaista oikeustieteellistä tutkintoa suorittava henkilö joutuu opiskelemaan. Kelpoisuuskokeessa ei suoriteta lainkaan eräitä oikeudenaloja.

Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta on vahvistanut erikseen tutkintovaatimukset niille, jotka ovat suorittaneet ruotsalaisessa yliopistossa oikeustieteen kandidaatin tutkintoa vastaavan oikeustieteellisen tutkinnon ja tämän jälkeen saaneet OTK/OTM (sisältäen ON)- tutkinnon suoritusoikeuden tiedekuntaan. Ruotsissa tutkinnon suorittaneen on kuitenkin tullut 1.8.2001 lähtien tulla hyväksytyksi tiedekunnan järjestämässä valintakokeessa saadakseen OTM-tutkinnon suoritusoikeuden. EU-säännökset ovat siten käytännössä vaikeuttaneet Ruotsissa tutkintonsa suorittaneiden mahdollisuuksia siirtyä työelämään Suomessa. Aikaisemmin ruotsalaiset oikeustieteen kandidaatit ("jur. kandit") saivat suoritett-

tuaan noin vuoden ajan täydentäviä opintoja myös suomalaisen OTM-tutkinnon. Tämä mahdollisti mm. tuomioistuinauskultoinnin ja paransi kilpailuasemaa myös yksityisillä työmarkkinoilla.

Kun oikeustieteen maisterin tutkintoa vastaava tutkinto on suoritettu ETA -alueen ulkopuolella olevassa maassa, mitään täydentävää menettelyä kelpoisuuden saamiseksi oikeustieteellistä tutkintoa vaativaan virkaan, tehtävään tai ammattiin Suomessa ei ole olemassa. Muissa tehtävissä tällaisenkin tutkinnon suorittanut henkilö voi Suomessa tietenkin toimia. Toinen vaihtoehto on suorittaa OTM-tutkinto alusta loppuun Suomessa. Tällöin voivat osat ulkomaisen tutkinnon suorituksista korvata suomalaisessa tutkinnossa suoritettavia kuulusteluja. Miten suuressa määrin tämä on mahdollista, riippuu muun muassa siitä, missä maassa tutkinto on suoritettu ja mitä suorituksia se sisältää.

Olennainen kysymys on, tuoko Bolognan malli ulkomailla suoritettua alemman oikeudellisen tutkinnon suorittaneelle jatkossa oikeuden suorittaa meillä OTM-tutkinnon ja hankkia sitä kautta pätevyyden suomalaisiin virkoihin ja ammatteihin, jotka vaativat OTM-tutkintoa. Toistaiseksi opiskelijat otetaan suoraan OTM-tutkintoa suorittamaan, eikä tällaista mahdollisuutta ole.

Oikeustieteellisiä jatkotutkintoja on koskenut 1.8.2005 alkaen yliopistolain 18a § (2004/715). Sen 3 momentin mukaan kelpoinen jatko-opiskelijaksi on henkilö, joka on suorittanut soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon, ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden vastaaviin korkeakouluopintoihin tai jolla yliopisto toteaa muutoin olevan riittävät tiedot ja valmiudet. Jatko-opiskelijaksi Suomessa pääsee siis ilman sellaisia lisävaatimuksia, joita edellytetään tiettyihin OTM-tutkintoa vaativiin virkoihin, ammatteihin tai tehtäviin.

Oikeusministeriön lausunnon mukaan menestyäkseen tosiasiallisesti rekrytointitilanteessa, ulkomaisen tutkinnon suorittaneen henkilön kannattanee ainakin oikeushallinnon alalle hakeutuessaan hankkia ETA-kelpoisuuskoeetta laajempi osaaminen ja suorittaa ainakin alan kannalta keskeisimmiltä oikeudenaloilta pakolliset aineopinnot kokonaisuudessaan. Ulkomaisen tutkinnon suorittaneen kannattaa ainakin uransa alkuvaiheessa pyrkiä hakeutumaan sellaisiin suuriin yksiköihin, joissa on ainakin jonkin verran kansainvälisiä tehtäviä, joissa ulkomaisesta tutkinnosta ja kielitaidosta katsotaan olevan etua. Koska lakimiehen tulee hallita systeemikokonaisuuksia ja -yhteyksiä, jotka eivät avaudu ainoastaan lakia lukemalla, kelpoisuuskokeen aineiston suppeus vaikuttaa myös siihen, että työnantaja voi rekrytointitilanteessa perustellusti tuntea epävarmuutta ulkomaisen tutkinnon suorittaneen henkilön pätevyyttä kohtaan. Uran myöhemmässä vaiheessa, kun työnhakijalla on jo esittää näyttöä Suomen oikeusjärjestyksen hallitsemisesta, erot todennäköisesti tasoittuvat ja ulkomaista tutkintoa saatetaan pitää jopa etuna.

2.10 Oikeustieteen arvioinnista

Helsingin yliopistossa on meneillään mittava tieteellisen tutkimuksen arviointi. Eri tieteenaloille on asetettu oma arviointiryhmänsä. Siihen on kutsuttu tunnettuja tiedemiehiä ja - naisia eri puolilta maailmaa, niin myös oikeustiedettä arvioivaan ryhmään. Siihen kuuluvat eräiden suomalaisten ohella Maarit Jänterä-Jareborg (Upsala) ja Per-Ole Träskman (Lund), joiden asiantuntemusta ja suomalaisen tutkimuksen tuntemusta voidaan pitää riidattomana. Ryhmässä on mukana myös kaksi yhdysvaltalaista tutkijaa Judith Areen ja Judith Resnik, kumpikin monin eri tavoin meritoituneita, mutta joilla ei kuitenkaan ole edellytyksiä arvioida suomenkielellä kirjoitettua oikeustieteellistä kirjallisuutta. Sama koskee Antonio

Gambaroa (Milano).

Ryhmän tehtävänä on mm. arvioida tutkimuksen laatua verrattuna kunkin alan kansainväliseen tutkimukseen, kehittää yliopiston tutkimusaktiiviteetteja ja mahdollistaa eri yksiköille kansainvälisen palautteen saaminen tutkimustoiminnasta. On vaikea päätellä, miten perustellusti nämä tehtävät on ilman riittävää suomenkielen taitoa mahdollista toteuttaa oikeustieteessä, joka meneillään olevasta kansainvälistymiskehityksestä huolimatta on edelleen olennaisilta osiltaan selväpiirteisesti kansallinen ja kansallisia intressejä palveleva tutkimusala. Tärkeimmät siviili-, työ-, rikos-, prosessi-, hallinto-, finanssi- ja valtiosääntöoikeuden tutkimukset on julkaistu suomeksi. Jos jatkossa halutaan laadituttaa kansainvälinen arvio kansainvälisillä kielillä julkaistusta suomalaisesta oikeustieteestä, se tulisi rajoittaa nimenomaan kansainväliselle kohdealueelle, jotta vieraalla kielellä julkaistu tutkimus on kansainvälisesti arvioitavissa. Sen sijaan kansainvälinen arviointi ei voi samalla painoarvolla koskea muuta eli ensisijaisesti kansallisia tarpeita palvelevaa oikeustiedettä. Tekeillä oleva arvio voi siten tuskin antaa päätöksentekoa ajatellen tasapainoista kuvaa Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa suoritettavasta laajasta ja monipuolisesta tieteellisestä tutkimuksesta. Muita yliopistoja se ei luonnollisesti koske ollenkaan.

Arviointikriteerien mukaan ryhmän tehtävänä on antaa kirjallinen selvitys siitä, miten tutkimuksen ja yhteiskunnan välinen vuorovaikutus toteutuu. Tehtävä on mahdoton, jos ei ole edellytyksiä arvioida sitä oikeustieteen valtaosaa, joka nimenomaan tyydyttää tulkinnallista tiedonintressiä. Mitään muuta perustehtävää oikeusdogmatiikalla ei systematisoinnin ohella ole. Huomiota kiinnittää myös se, että arviointiryhmässä ei lainsäätöalaa lukuun ottamatta ole yhtään edustajaa niistä ryhmistä, joiden tiedontarvetta oikeustieteen tulisi erityisesti palvella. Niitä ovat tuomioistuinlaitos, keskushallinto, kunnallishallinto, asianajolaitos, syyttäjälaitos, elinkeinoelämä ja poliisiorganisaatio.

Mikäli päätöksentekoa vastaisuudessa halutaan pohjata aitoon selvitykseen oikeustieteen vaikuttavuudesta yhteiskunnassa ja sen onnistumisesta yhteiskunnallisen tiedonintressin tyydyttämisessä, on arviointia pyydetävä nimenomaan edellä luetelluilta ja niihin rinnastuvilta tahoilta. Jos oikeustieteen antama informaatio on aukollista, puutteellista, vanhentunutta tai tasollisesti riittämätöntä taikka se koskee käytännössä merkityksettömiä ongelmia, oikeustiede ei joko ole ajantasaista, se ei ole tunnistanut relevantteja ongelmia tai sen tutkimuksen laadussa on korjaamista. Näitä seikkoja koskeva tieto ei voi olla heijastumatta arvioihin siitä, miten oikeustieteen tutkimusedellytyksiä tulisi kehittää tai millainen tutkintorakenne turvaa sellaisten lakimiesten saatavuuden, joilla on asianmukainen kyky ja valmius tuottaa ajantasaista ja hyvätasoista tulkintatietoa.

Selvitystyöryhmällä ei ole ollut käytössään todennettua oikeustieteen yhteiskunnallista vaikuttavuutta koskevaa tutkimustietoa tai muuta selvitystä, joten selvitystyöryhmän kannanotot perustuvat edellä selostettuihin oikeustieteellisten tiedekuntien antamiin vastauksiin ja siihen yliopistotutkimuksen tuntemukseen, jota selvitystyöryhmällä itsellään on.

2.11 Joensuun yliopiston tekemä hakemus

Joensuun yliopiston oikeustieteiden laitoksen näkemyksen mukaan sen valmiudet antaa oikeustieteellisen alan tutkintoja ovat parantuneet, koska virkarakennetta on kehitetty. Virkarakennetta koskevaa esitystä voidaan tarkentaa siten, että eurooppaoikeuden professuuri on perustettu 1.8.2005 lukien. Tuolloin oikeustieteissä on määrä olla 20 opetusvirkaa.

Virkarakenne keskittyy julkisoikeuteen (professuurit ovat julkis-, vero-, valtiosääntö- ja hallinto-oikeuden alalla). Yksityisoikeutta edustavat ainakin siviilioikeuden ja ympäristöoike-

uden professuurit. Yksityisoikeuden opetus on suuressa määrin lehtori- tai yliassistenttitason henkilökunnan vastuulla. Rikos- ja prosessioikeus, eurooppaoikeus, filosofia (oikeusteoria) ja oikeustaloustiede ovat myös professuureina edustettuina. Eurooppaoikeudessa on yksityisoikeudellinen painotus sisämarkkina- ja kilpailuoikeuden kautta. Yksityisoikeuden virkarakennetta aiotaan vahvistaa siten, että professuureja tulee alkuvaiheessa ainakin kaksi ja lisäksi ainakin neljä tohtoritasoista opetusvirkaa (lehtori, yliassistentti).

Pääaineita on oikeustieteellisiin tiedekuntiin verrattuna vähän ja laitoksella onkin todettu niiden riittämättömyys pääainevaihtoehtoiksi. Erityisesti ongelmana on yksityisoikeuden opetus. Pääainerakenne voisi poiketa nykyisten tiedekuntien pääainejaottelusta, kunhan se turvaa riittävän laaja-alaisen oikeustieteellisen osaamisen ja tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden syventyä valintansa mukaan oikeusjärjestyksen keskeisten alojen problematiikkaan. Keskustelua on herättänyt se, tulisiko Joensuussa olla pääainelaajuisina kaikki oikeudenalat, joita on mahdollista opiskella syventävissä opinnoissa oikeustieteellisissä tiedekunnissa. Puutteet on tarkoitus korvata syventämällä tietämystä tarjolla olevissa oppiaineissa. Nekin oikeudenalat, jotka eivät ole pääaineina, sisältyvät opetustarjontaan Joensuun yliopiston käsityksen mukaan siinä laajuudessa kuin kilpailukykyisten yleistutkintojen tuottaminen edellyttää.

Ajatuksena on ollut erikoistuneiden lakimiesten koulutus. Sen kanssa on sopusoinnussa pääainemallin kehittäminen. Esitetyn OTM-tutkinnon rakenne koostuu 180 opintopisteen (op) ON-opinnoista ja sen jatkona 120 op:n OTM-opinnoista. OTM-tutkinrossa syventävien oikeudellisten opintojen laajuus on 90 op, joskin niihin sisältyy 20 op oikeudellisia menetelmäopintoja. Näiden 90 op:n lisäksi on OTM-tutkinrossa 30 op valinnaisia opintoja, mikä on antanut aiheen puhua ns. 90 + 30 -mallista.

Pääaineet olisivat laajempia ja syvällisemmän erikoistumisen mahdollistavia kuin ne nykyisten oikeustieteellisten tiedekuntien oppiaineet, joissa opiskelija voi suorittaa syventävät opinnot. Joensuussa voisi tehdä pääaineessa ns. laudatur -opinnot, kun taas oikeustieteellisissä tiedekunnissa syventävissä opinnoissa päästään cum laude -tasolle. Tutkintorakenteiden ero esimerkiksi eurooppaoikeudessa merkitsee sitä, että Joensuussa on tarjolla 10 keskimäärin 5 op:n kurssia (50 op). Esimerkiksi Helsingin oikeustieteellisessä tiedekunnassa eurooppaoikeuden kaikki opinnot yhteenlaskettuna saavutetaan vain puolet Joensuun opetusmäärästä (25 op).

Luonnoksen perustana on ollut oikeustieteellisten tiedekuntien OTK-tutkintojen kaikille pakollisten yhteisten oikeudellisten opintojen rakennetta ja laajuutta koskevat tiedot sekä tuomioistuineläytöksen kehittämiskomitean kannanotto (KM 2003:3, s. 348), jonka mukaan tuomarin pätevyysvaatimuksena on oltava ylempi oikeustieteellinen tutkinto, joka antaa riittävän yleiskuvan koko oikeusjärjestelmän sisällöstä. Oikeudellisten perusvalmiuksien takaamiseksi oikeustieteen laitoksella on päätetty, että ON-tutkinto laaditaan sisällöltään vastaamaan yleisjuristin koulutusta. Se sisältää pakollisia yleisopintoja ja oikeudellisia perus- ja aineopintoja. Tarkoituksena on myös kehittää rikos- ja prosessioikeudessa tuomarikoulutusta ja hallinto-oikeudessa hallintotuomioistuinten tuomarikoulutusta. Alempi tutkinto on esitetty toteutettavaksi Bolognan mallin mukaisesti kolmessa lukuvuodessa siten, että koulutus on kilpailukykyistä ja mahdollistaa siirtymät alan yksiköiden välillä. Suuria eroavuuksia ON-tutkinrossa eri oikeustieteellisten koulutusyksiköiden välillä ei nähdä perusteltuina.

Kehittämisessä on pyritty pääainemalliin perustuvaan tutkintoon, joka johtaa tuomari-pätevyyteen. OTM-tutkinnon on johdettava tuomaripätevyyteen ollakseen kilpailukykyinen työmarkkinoilla. Oikeustieteen laitos on vuonna 2004 tarkentanut suunnitelmaansa niin, että OTM-tutkinnon yleistutkintoluonnosta on pyritty vahvistamaan. Tavoitteeksi on asetettu laaja-alaisen oikeudellisen perusosaamisen tuottaminen.

Bolognan mallin mukaiset kaksiportaiset tutkinnot mahdollistavat uudella tavalla yleis-

tutkinnon ja erikoistumiseen johtavan pääainemallin yhdistämisen. Laudatur-tasolle ulottuva pääainemalli sopii uuden kaksipuolaisen tutkintomallin maisteriopintoihin paremmin kuin nykyinen oikeustieteellisten tiedekuntien tutkintorakenne, jossa syventävissä opinnoissa jäädään cum laude-tasolle. OTM-opinnoissa Joensuun pääainemalli edustaa 90+30 -mallia ja olemassa olevat oikeustieteelliset tiedekunnat puolestaan 60+60 -mallia, jossa siis opiskelija voi sisällyttää syventävien opintojen (60 op.) lisäksi muiden tieteenalojen opintoja (60 op.) yhden lukuvuoden verran. Täsmällisemmän kuvan oikeustieteellisten tiedekuntien tutkintorakenteesta saa Joensuun yliopiston toteuttamasta vertailutaulukosta.

2.12 Muuta

Yksi modernin maailman haaste on Euroopan yhdentymisen ja eurooppaoikeus. Suomalainen painotus eurooppaoikeudessa on ollut valtiosäännöllinen (ja hallinnollinen). Tämä johtuu historiallisista syistä. Suomessa on ollut tärkeää EU-normiston ja kansallisen valtiosäännön suhde. Muualla Euroopassa asetelma on toinen. Tärkeää on sisämarkkinaoikeus ja siihen liittyvä normisto.

Kaiken kaikkiaan mukautuminen EU:n järjestelmään ja ylipäätään kansainvälisyyteen on ratkaistu eri tiedekunnissa eri tavalla. Turun yliopistossa Law School toimii saadun selvityksen varassa hyvin. Lapissa ja Joensuussa kansainvälisyys on tähän verrattuna vaatimattomampaa, mutta niissäkin tavoite kansainvälisyyden asteen nostamiseen on tärkeysjärjestyksessä ensimmäisiä. Erityisesti Lapin yliopiston oikeusinformatiikan tutkimuksen ja opetuksen nopea kansainvälistyminen on avannut tiedekunnalle aivan uusia mahdollisuuksia sekä englannin- saksan- että espanjankielisessä maailmassa.

Eurooppaoikeuden ohella suomalaisten oikeustieteellistä opetusta antavien yksiköiden tulisi voida kohdentaa nykyistä olennaisesti enemmän voimavaroja oikeusvertailevaan tutkimuksen ja opetukseen. Nykyisin sitä annetaan asiantuntevasti ainoastaan Joensuun yliopistossa eivätkä resurssit sielläkään ole läheskään sillä tasolla, jolla se on eurooppalaisissa sivistysvaltioissa. Resurssien lisäämisen ei tulisi tapahtua tiedekuntien sisäisellä voimavarojen uusjaolla, vaan siten, että tiedekuntien budjetteihin kohdennetaan nykyistä enemmän varoja käytettäväksi oikeusvertailun tutkimukseen ja opetukseen. Erityisen suurena puutteena selvitystyöryhmä on pitänyt kansainvälisen yksityisoikeuden heikkoa asemaa oikeustieteellisissä tiedekunnissa. Tämä on sitäkin vakavampi puute, kun tiedetään, että kansainvälisen yksityisoikeuden merkitys on monilla oikeudenaloilla kasvanut olennaisesti yleisen kansainvälistymisen ja monikulttuurisuuden vuoksi.

3 Työmarkkinatilanne

Työmarkkinatilanteesta kaikki nykyiset tiedekunnat antavat samansuuntaisen kuvan. Helsingin ja Lapin yliopistojen vastaukset viittaavat selkeimmin siihen, että opiskelijapaikkojen lisäämiselle ei – työmarkkinatilannetta ja -ennustetta ajatellen – ole perusteita. Samansuuntainen tulos on johdettavissa Suomen Lakimiesliiton lausunnosta. Tämä näyttäisi viittaavan siihen, että sisäänottoa tulisi rajoittaa koko maassa nykyisestä. Tämä on nykyoloissa tiedekuntien vastauksiin sisään kirjoitetun logiikan mukaan ainoa mahdollisuus myös parantaa opettaja/oppilas-suhdetta, jossa on kaikissa tiedekunnissa toivomisen varaa.

Työryhmä on tutustunut lakimiesten koulutustarvetta arvioidessaan oikeustieteellisen koulutusalan koulutustarpeet-ennakointihankkeeseen (OIKO-hanke). Hankkeen keskeisenä tavoitteena oli kartoittaa oikeustieteellisen koulutuksen saaneiden osaamistarpeet ja määrälliset tarpeet työnantajan näkökulmasta, ottaen huomioon myös alueelliset kehitysnäkymät. Selvitystyöryhmä ei ole pitänyt OIKO-hankkeen antamaa tietoa lakimiesten koulutustarpeesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä sillä tavoin tutkimuksellisesti kestäväenä, että selvitystyöryhmä olisi voinut ottaa sen oman arviointinsa pohjaksi. Jo tilastoaineistoissa on puutteita sikäli, että käytetyissä tilastoissa esitetään vuoden 1996 tietoja. Raportissa myös esitetään tutkimuksen tuloksina keskenään ristiriidassa olevia väitteitä, kuten esimerkiksi se, että "OTL-tutkinnon asema heikkenee," ja kuitenkin väitetään, että "tarvitaan enemmän lisensiaatteja". Kuvaa hämärtävät myös sen tapaiset lausumat kuin "tarvitaan enemmän alemman tutkinnon suorittaneita" ja toisaalla "tarvitaan entistä syvällisempää tietotaitoa."

Selvitystyöryhmä on tämän vuoksi perehtynyt erityisesti oikeustieteellisten tiedekuntien asiasta antamaan informaatioon ja pyytänyt toimeksiannon mukaisesti lausuntoa Suomen Lakimiesliitolta lakimiesten koulutustarpeesta ja nykyisen tutkintorakenteen kehittämistä

Suomen Lakimiesliitto tuo lausunnossaan esille myös nykyisten työmarkkinoiden tarpeen sille, että pääsääntöisesti muita tavoitteita palveleviin tutkintoihin sisällytetään juridista osaamista. Näiden tutkintojen suorittajia voidaan hyödyntää alemman tason avustavissa tehtävissä sekä selvästi rutiiniluonteista ja suppeaa oikeudellista osaamista hyödyntävissä asemissa. Oikeustieteellisen osaamisen tarve lisääntyy myös sellaisissa tehtävissä, joissa ei ole tarkoituksenmukaista vaatia oikeustieteellisen alan tutkintoa, vaan jonkin oikeudenalan tuntemus on riittävää. Koulutusta kehitettäessä on vältettävä sen kehittymistä varsinaisen oikeustieteellisen koulutuksen suuntaan ja pikemminkin vahvistettava sen luonnetta oikeudellistakin osaamista tuottavana teknisenä, kauppatieteellisenä tai hallintotieteellisenä koulutuksena. Muutoin vaarantuu oikeustieteellisen alan tarkoituksenmukainen työllistyminen ja koulutuksen laatu

sekä samalla myös tekniikan, kaupan ja hallinnon alojen koulutuksen työmarkkinavastavuus.

Työvoiman tarjontaan vaikuttavat ratkaisevasti väestön ikä- ja sukupuolirakenne, muuttoliikkeen suuntautuminen sekä eläkejärjestelyt. Koska työvoimaan tulevat ikäluokat ovat pienempiä kuin poistuvat ikäluokat, työvoiman tarjonta vähenee tulevaisuudessa. Alueellisten kehitysnäkymien kannalta on tarkasteltu oikeustieteellisen koulutuksen saaneiden muuttoliikettä. Muuttoliike näyttäisi kohdistuvan pääasiallisesti Etelä-Suomeen vastaten maan yleistä muuttoliikettä.

Yliopistokoulutuksen pääpaino on haluttu pitää maisteri- ja tohtorikoulutuksessa. Uusi tutkintorakenne on lisännyt keskustelua ON-tutkinnon asemasta. On epäilty, että ammatti-korkeakoulujen ja yliopistojen välinen työnjako hämärtyy, jos työmarkkinoille tulee runsaasti alemman tutkinnon suorittaneita. Profiilieron säilyttämiseksi maisteriohjelmia tulisi kehittää yliopistoissa kandidaattiopintojen jälkeiseksi, toisen syklin tutkinnoksi. Tiettyjen ammattien oikeusnotaaritasoiisiin tehtäviin esitetään laadittavaksi professiovaatimukset. Tutkimuksessa esitetään alemman korkeakoulututkinnon kehittämistä omaksi kokonaisuudekseen.

Kansainvälistyminen tuo uusia vaatimuksia ja mahdollisuuksia erikoistumiseen. Myös työmarkkinat ovat joutuneet muutospaineiden kohteeksi. Vuonna 1995 työttömiä oikeustieteellisen koulutuksen saaneita oli 500, kun luku vuonna 2000 oli 400. Suurin osa vastavalmistuneista työllistyy 2–3 kuukauden kuluessa valmistumisestaan. Alan työkokemusta pidetään merkittävänä työllistymiseen vaikuttavana tekijänä. Työvoiman tarpeen taustalla on myös elinkeinorakenteen muutos. Rahoitussektorilla asiantuntijatehtävien rooli kasvaa. Liike-elämää palvelevat toiminnot lisääntyvät asiantuntijapalveluiden tarpeen kasvun vuoksi. Tällä hetkellä oikeustieteellisen koulutuksen saaneista lähes puolet työllistyy julkiselle sektorille, kolmannes yksityiselle ja noin 10 prosenttia rahoitukseen ja vakuutukseen. Työpaikkojen määrä ei välttämättä kuitenkaan kasva vaikka kysyntä kasvaa.

Korkeakouluopetuksen saatavuus on kasvanut voimakkaasti 1900-luvun jälkipuoliskolla. Ruotsinkielistä täydellisesti hallitsevia lakimiehiä koetaan olevan liian vähän, erityisesti kuntasektorilla. Ratkaisuksi esitetään ruotsinkielisten sisäänotettavien määrän lisäämistä.

Suomen Lakimiesliitto esittää Helsingissä 8.7.2005 päivätyssä lausunnossaan tiivistetysti esitettynä seuraavaa. Lakimiesliiton mukaan lakimieskoulutuksen määrän tulee olla sopusoinnussa ennakoitavissa olevan työvoimantarpeen kanssa, jotta valmistuneet lakimiehet sijoittuisivat koulutustaan vastaaviin tehtäviin. Yliopistollisen lakimieskoulutuksen tulee olla laaja-alaista niin, ettei se valmenna vain tiettyihin erityistehtäviin. Arvioitaessa lakimiesten koulutustarvetta lakimiesliitto on kiinnittänyt huomiota tähänastiseen lakimiesten määrien ja koulutusmäärien lisäykseen, lakimiesten työllisyystilanteeseen sekä arvioihin lakimiesten työmarkkinoiden kehittymisestä.

Oikeustieteellisen koulutuksen ja lakimiesten määrä on noussut yleisen koulutustason nousun myötä – viimeisen 50 vuoden aikana jopa 3,5-kertaiseksi. Viimeisten viiden vuoden aikana (1999–2004) lakimiehiä on valmistunut keskimäärin 471 vuodessa. Eläkkeelle siirtyminen ei vaikuta lakimiesten kysyntään työmarkkinoilla, koska eläkkeelle jäävät suuret ikäluokat eivät ole suuria lakimiesikäluokkia. Nykyisillä tutkinnonsuorittamismäärillä vuosittain valmistuu 150–200 ylemmän oikeustieteellisen tutkinnon suorittanutta enemmän kuin heitä jää eläkkeelle. Koulutustarvetta arvioitaessa on otettava huomioon, että valtioneuvoston tekemän periaatepäätöksen valossa suomalaista korkeakoulujärjestelmää ja -tarjontaa ei tulla laajentamaan nykyisestä. Johtopäätöksensä Lakimiesliitto ei pidä perusteltuna kasvattaa lakimieskoulutuksen osuutta korkeakoulutuksesta eikä pidä luotettavina väitteitä siitä, että lakimiesten tarve tulisi seuraavan vuosikymmenen kuluessa lisääntymään.

Lakimiesten työllisyystilanne heikkeni nopeasti 1990-luvun alussa ja työttömyys on jäänyt pysyvästi aiempaa korkeammalle tasolle. Vuoden 1990 keskimäärin 89 työttömästä

lakimiehestä työttömyys nousi keskimäärin 438 työttömään vuonna 1994. Vuonna 2001 työttömänä oli keskimäärin 320 ja sen jälkeen työttömyys on edelleen noussut. Esimerkiksi viime vuonna työttömiä lakimiehiä oli keskimäärin 394. Alhaisimmillaankin työttömien lakimiesten määrä on ollut 3,5-kertainen verrattuna lamaa edeltäneeseen tasoon. Lakimiesten työttömyyskassan ansiopäivärahamenot nousivat 26 % vuodesta 2003 vuoteen 2004. Kireä työllisyystilanne on heijastunut erityisesti vastavalmistuneiden lakimiesten työllisyystilanteeseen. Tilannetta pahentaa entisestään runsas piilotyöttömyys, sillä erityisesti vastavalmistuneet pyrkivät säilyttämään ansioluettelossaan jatkuvan työuran ilman työttömyyskausia. Osa nuorista lakimiehistä työskentelee jopa ilmaiseksi ja vain alle viidennes saavuttaa Lakimiesliiton palkkasuosituksen. Osa ilmoittautuu jatko-opiskelijoiksi aikomattakaan suorittaa jatkotutkintoa tai perustaa lakiasiaintoimiston, jolla ei ole riittävästi toimeksiantoja toimeentulon kannalta.

Enemmistö lakimiehistä toimii julkisella sektorilla, erityisesti oikeusministeriön hallinnonalalla. Lakimiesliiton käsityksen mukaan julkisella sektorilla lakimiestyöpaikat tulevat jatkossa vähenemään jopa 700 lakimiesviralla koko valtiosektorilla kaudella 2007–2011. Huomattava vaikutus tulee olemaan valtioneuvoston periaatepäätöksellä vähentää valtiosektorin virkojen määrää yhteensä 14 % vuosina 2007–2011. Liitto toteaa myös, että määräaikaisten lakimiesten määrää on tuomioistuineläytöksessä vähennetty jo usean vuoden ajan erityisesti lakkauttamalla määräaikaisia virkoja ja että käräjäoikeuksien määrää ollaan vähentämässä nykyisestä 61:stä jopa 30–40:een. Huomionarvoista näissä säästötoimissa on se, että ne kohdistuvat erityisesti nuoriin lakimiesikäluokkiin. Lakimiesliitto katsookin, että oikeusministeriö on ollut liian varovainen 29.3.2004 antamassaan lausunnossa opetusministeriölle, kun se on pitänyt valmistuneiden lakimiesten määrää riittävänä ja katsonut, ettei lakimiesten määrällisessä tarpeessa ole odotettavissa muutoksia.

Lisäksi on huomattava, että Lakimiesliiton mukaan myöskään mikään yksityiselläkään sektorilla ei osoita lakimiesten määrällisen tarpeen kasvua. Yksityisen sektorin useilla toimialoilla lakimiesten kysyntä on vähentynyt. Nykyisin aikaisemmin juristeille kuuluneisiin tehtäviin rekrytoidaan kasvavassa määrin ekonomeja ja yhteiskuntatieteilijöitä, joiden tutkintoon sisältyy suppea määrä oikeustieteellisiä opintoja. Lakimiesten kysyntä työmarkkinoilla lisääntyy nopeankin talouskasvun olosuhteissa vähemmän kuin yleinen koulutetun työvoiman tarve, mikä on voitu havaita tarkasteltaessa lakimiesten työllisyystilanteen kehitystä kuluneen kahden vuosikymmenen aikana.

Lakimiesliiton vastauksesta voi päätellä, että opiskelijoiden määrän sijasta huomio tulisi suunnata erityisesti tutkimuksen mutta myös opetuksen laatuun. Tämä näkyy myös yliopistojen, erityisen selvästi Helsingin, vastauksissa. Niissä korostetaan, että korkeatasoinen tieteellinen tutkimus on korkeatasoisen opetuksen edellytys.

Selvitystyöryhmän kannanotot

1 Yliopisto-opetuksen ja tutkimuksen tehtävät

Selvitystyöryhmä on arvioinut erityisesti yliopistojen ns. kolmatta tehtävää oikeustieteen näkökulmasta. Työryhmän käsityksen mukaan yliopiston päätehtäviä ovat toisiinsa vuorovaikutussuhteessa oleva opetus ja tutkimus eikä oikeustieteellä ole mitään erityistä identiteettiä näissä suhteissa. Oikeustiede on täysimittaisesti yksi yliopistolaitoksen perinteisistä tieteenaloista ja opetuskohteista.

Selvitystyöryhmä katsoo, että yliopiston kolmannella tehtävällä on erityismerkitys oikeustieteen tutkimuksen ja opetuksen suuntaamisessa. Oikeustiede on sille yhteiskunnallisessa työnjaossa tulleen tulkinta- ja systematisointitehtävän vuoksi aina eriasteisesti yhteiskuntaan vaikuttavaa. Oikeustiede on käytäntöön suuntautunut tieteenala. Näin ollen oikeustieteellistä tutkimusta ja opetusta kehitettäessä on huolehdittava kaikissa oloissa siitä, että oikeustiede kykenee täyttämään tämän perustehtävänsä.

Yhteiskunnallista vaikuttavuutta arvioitaessa ei sen vuoksi voida sivuuttaa käytännön arvoa ongelmien tunnistamisessa ja niiden relevanssin arvioinnissa. Oikeustieteen on tuotettava ajantasaista ja olennaista tietoa voimassa olevan oikeusjärjestyksen keskeisistä ongelmista. Niiden tunnistamisessa jatkuva yhteys käytännön oikeuselämään on välttämätöntä. Oikeustieteellisten koulutusyksiköiden on siksi oltava yhteydessä juristikunnan eri aloihin. Lapin tuomarikoulua voidaan pitää myönteisenä esimerkkinä yliopiston perustehtäviä kunnioittavasta alueellisesta vaikuttamisesta. Muutoin selvitystyöryhmä katsoo, että yliopiston tehtävänä ei ole alueellinen vaikuttaminen esimerkiksi siinä merkityksessä, että se palvelisi maakuntahallinnon erityisintressejä. Yliopistolle vieraita tehtäviä ei pidä liittää ns. kolmannen tehtävän yhteyteen.

Toisaalta oikeustiede on lainsäädännön ja lainkäytön ohella kolmas oikeutta muotoava tekijä yhteiskunnassa. Tätä tehtäväänsä oikeustiede täyttää tulkitsemalla kriittisesti ja itsenäisesti sekä lain säännöksiä että tuomioistuinten ratkaisuja. Tässä suhteessa autonomia on oikeustieteenkin harjoittamisen välttämätön elinehto. Ulkopuolisen tahon intresseihin kytketty oikeustiede menettää arvonsa puolueettomana ja kriittisenä tieteenalana.

Yliopistojen ns. kolmanteen tehtävään liittyen selvitystyöryhmä on omaksunut kannan, ettei kesäyliopisto-opetus tai avoimen yliopiston piirissä annettu opetus kuulu täydennyskoulutuksen käsitteen piiriin. Se on katsottava yleiseksi kansalaisiin kohdistuvaksi sivistystyöksi. Täydennyskoulutus tulee määrittää yksinomaan juristien koulutukseksi perustutkinnon jälkeen niin, ettei koulutus johda mihinkään tiettyyn jatkotutkintoon.

Oikeusvaltion keskeisiä elementtejä on kansalaisten perustellun oikeusturvaodotuksen tyydyttäminen. Oikeustiede puolestaan on aina ollut ja tulee olemaan yksi osa sitä kokonaisuutta, joka tuottaa kansalaisille oikeusturvaa. Oikeusturva on eurooppalaisen oikeusajattelun mukaan juridisen tietotaidon ydin. Nykyisin voidaan sanoa, että oikeusturva on myös yksi keskeisiä hyvinvointivaltion yksilölle takaamia suojamuotoja. Se on osa hyvinvointia. Tämän vuoksi oikeudelliseen tietotaitoon kuuluu, ja siihen tulee kuulua, oikeusjärjestyksen kantavien periaatteiden ja sen eri osa-alueiden monipuolinen tuntemus. Se tekee mahdolliseksi valmiuden hankkia, tuottaa ja soveltaa perusteltua tietoa eri oikeuden alueilla. Tällaista oikeusturvan kannalta olennaista perusvalmiutta ei voida hankkia keskittymällä voimakkaasti vain johonkin oikeuden erityisalueeseen- tai alaan.

Tutkintorakennetta ajatellen selvitystyöryhmä onkin pitänyt ongelmallisina ratkaisuja, joissa OTM -tutkinnon sisältö vaihtelisi koulutusyksiköittäin siinä määrin, että pelkkä tutkinnon nimi ei enää riittäisi kuvaamaan henkilön asiantuntemusta. OTM -tutkinnon tulee olla rakenteeltaan olennaisesti samankaltainen kaikissa oikeustieteellisissä koulutusyksiköissä. Huomioon ottaen ne perusteet, joita oikeustieteelliset tiedekunnat ja Suomen Lakimiesliitto ovat esittäneet, selvitystyöryhmä on päätenyt siihen, että oikeustieteellisen koulutuksen tulee olla valtakunnallisesti samantyyppistä laaja-alaista yleiskoulutusta, ei koulutusta valmiisiin lakimiesammatteihin. OTM -tutkinto on yleistutkinto, joka luo pohjan juristidentiteetille yksinomaan jo siksi, että Euroopassa juristeja koulutetaan yleistutkintomallin mukaisesti. Yleistutkinnon rakenne on muovautunut pitkän kehityksen tuloksena ja tuohon rakenteeseen on varastoitunut oikeudellisen tietotaidon ydin ja keskeiset elementit eurooppalaisesta oikeusajattelusta.

Tämän peruskäsityksen mukaisesti selvitystyöryhmä on lähtenyt siitä, että oikeustiede tutkii ensisijaisesti oikeusjärjestelmää. Millään muulla ammattiryhmällä ei ole siihen valmiuksia. Jos niitä valmiuksia lakimiesten kohdalla heikennetään, esimerkiksi korostamalla oikeusdogmatiikalle normaalisti alisteista yhteiskuntatieteellistä osaamista, joudutaan vastuu lakimiehelle kuuluvien työtehtävien hoidosta siirtämään jollekin muulle ammattikunnalle, mikä ei yhteiskunnan kokonaisuutena ajatellen ole selvitystyöryhmän mielestä perusteltua. Ratkaisua kaipaavat tulkinnalliset ongelmat eivät yhteiskunnasta poistu ammattialojen välistä työnjakoa muuttamalla. Kansalaisilla on pysyvästi tarvetta tietää, mikä on oikeusjärjestyksen sisältö ja sen vuoksi on oltava ammattikunta, joka antaa hyvin perustellun ja laadukkaan vastauksen näin asettuviin kysymyksiin.

Kattavan tiedon tuottaminen oikeusjärjestelmän sisällöstä tulee sen vuoksi olla oikeustieteellisen koulutuksen lähtökohta, vaikka oikeustiede yhteiskuntatieteenä joutuu ottamaan huomioon myös yhteiskunnan muun tutkimuksen. Oikeustieteestä ei kuitenkaan tule tehdä tutkintorakennetta muuttamalla yhteiskuntatiedettä sosiaalipolitiikan, sosiologian tai muun yhteiskuntatieteen merkityksessä. Oikeustiede on ja sen tulee pysyä lainoppina, ja sen vuoksi myös oikeustieteellisen tutkinnon tulee säilyttää yleistutkinnon luonteensa. Eri asia on, että moderni oikeustiede käyttää ja joutuu usein käyttämään myös muiden alojen tuottamaa informaatiota. Sosiologialle ominainen informaatio on alun pitäen ollut kriminologian omina alaa, sosiologista dataa on hyödynnetty runsaasti myös perheoikeudessa. Ilman vahvaa oikeushistorian tuntemusta on mahdotonta suoriutua sellaista tulkintaongelmista, jotka aiheutuvat lainsäädännön iästä. Erityyppisen tiedon integroiminen tulkintatietoon on siten modernin oikeustieteen leimallinen ja myös olennainen piirre.

Yhteiskuntatieteellisellä tutkimuksella on luonnollisesti myös omaa, sille luonteenomaista tiedonsisältöä, jota voidaan monin eri tavoin hyödyntää erityisesti lainvalmistelussa. Sama koskee oikeushistoriallista tutkimusta. Mutta niiden edustaman tiedonintressin varaan ei voida rakentaa oikeudellista perustutkintoa menettämättä sitä vahvuutta, minkä oikeus-

tieteellinen yleistutkinto takaa.

Yleistutkinnon vaatima tutkintorakenne edellyttää edellä todetun valossa oikeudellisen ajattelun keskeisten kykyjen ja valmiuksien opettamista ennen mahdollista opintojen painottamista jollekin tietylle alalle tai suunnalle. Tämän "peruspalkin", niin kuin selvitystyöryhmä on sitä nimittänyt, tulee käsittää paitsi oikeudelliseen ajatteluun johdattavaa yleistieteellistä opetusta, ennen muuta johdatusta keskeisten oikeudenalojen (siviilioikeus, rikosoikeus, prosessioikeus sekä hallinto- ja valtiosääntöoikeus) peruskysymyksiin, kunkin alan yleisiin oppeihin ja oppirakennelmiin. Selvitystyöryhmä on pitänyt erityinen tärkeinä sellaista tutkimusta ja opetusta, joka vahvistaa opiskelijoiden menetelmällisiä valmiuksia ja auttaa heitä tunnistamaan oikeusjärjestyksen ja asianomaisen oikeudenalan keskeisiä ongelmia.

Tärkeätä on myös vahvistaa kansainvälistyvässä maailmassa suomalaisten lakimiesten tietämystä muista oikeusjärjestyksistä ja muissa maissa omaksutuista ajattelutavoista, mikä merkitsee, kuten selvitystyöryhmä on korostanut, oikeusvertailevan aineksen nykyistä laajempaa sisällyttämistä oikeustieteen opintoihin. Yleistutkinnossa tulee myös huolehtia, ilman että oikeusdogmaattisia valmiuksia heikennetään, eri alojen tuottaman tiedon integroimisesta oikeustieteeseen. Peruspalkin eri osien painotukset voivat tiedekunnittain jossakin määrin vaihdella, mutta jokaisen tiedekunnan tutkintorakenteen tulee sisältää samat peruselementit.

Sen jälkeen, kun perusvalmiudet on annettu, käy opiskelijalle mahdolliseksi vahvistaa tietojaan jollakin häntä kiinnostavalla erityisalalla, esimerkiksi perhe- ja perintöoikeudessa, eurooppa-oikeudessa taikka rikosoikeudessa. Tämä toteutuu sen tyyppisellä opintojaksolla, jota nykyiset syventävät opinnot oikeustieteellisissä tiedekunnissa edustavat.

Erityisesti syventäviin opintoihin kuuluvan tutkielman laatiminen opettaa niitä taitoja, joita valmis lakimies tarvitsee työssään. Tutkielma vaatii pitkäjännitteisyyttä ja itsenäistä ajattelua sekä ongelmien ratkaisukykyä oikeustieteessä hyväksytyjä menetelmiä käyttäen. Tutkielman pohjaksi tarvitaan laajan tietoaineksen hallintaa, analysointia ja karsintaa. Tutkielman laatiminen edellyttää ja siinä opitaan vaativan oikeudellisen kirjoittamisen käytäntöjä. Näitä taitoja tulee opiskelijassa synnyttää ja vahvistaa asianmukaisella ohjauksella, johon kuuluu välttämättömänä osana aiheenvalinta. Ohjaajan on huolehdittava jo tutkielmavaiheesta siitä, että opiskelija saa tutkittavakseen oikeudellisesti relevantin tutkimusongelman, jonka yhteiskunnallisen liittynnän opiskelija myös mieltää. Työryhmä katsookin, että tutkielmien ohjaamiseen on kiinnitettävä riittävästi huomiota ja niiden vaatimustaso on pidettävä korkeana. Opettajien olisi nähtävä tutkielmien ohjaus olennaiseksi osaksi opetustyötään. Hyvään ohjaukseen kuuluu kyky relevanttien aiheiden osoittamiseen ja olennaisten tutkimusongelmien tunnistamiseen. Yliopistojen opettajien siirtyminen kokonaistyöaikaan vuonna 1998 edellyttää heiltä tutkimuksen ja opetuksen pohjaksi lukuvuosittain laadittavaa työsuunnitelmaa, josta jo edellä on mainittu. Kokonaistyöaika sallii opiskelijoiden yksilöllisen ohjauksen nostamisen samantarvoiseksi tehtäväksi kuin perinteiset luennot ja muu opetus. Opettajien työsuunnitelmien toteutumisen seuranta ja palautekeskustelut seuraavan lukuvuoden suunnitelmien pohjaksi ovat kuitenkin tarpeen. Työryhmän käsityksen mukaan työsuunnitelmien antamia mahdollisuuksia opetuksen ja ohjauksen suunnitteluun ei tiedekunnissa ole käytetty riittävästi hyväksi.

Näillä perusteilla selvitystyöryhmä ei katso aiheelliseksi puuttua nykyisten oikeustieteellisten tiedekuntien omaksumaan tutkintorakenteeseen vaan puoltaa sen säilyttämistä myös tulevaisuudessa oikeustieteellisen opetuksen pohjana.

Kokonaan toinen kysymys on, jonka jokainen tiedekunta ratkaisee kohdaltaan, mitä vaihtoehtoja tietojen syventämiselle syventävissä opinnoissa tarjotaan ja millä tavalla syventävät opinnot seuraavat tässä katsannossa yhteiskunnan kulloistakin kehitystilaa. Osaksi juuri sillä tavalla tiedekunnat toteuttavat sitä yhteiskunnallista vastuutaan, jota lakimiesten ammatti-

osaamisen ajan tasalla pitäminen niiltä edellyttää. Juuri syventävissä opinnoissa nimittäin sen opetuksen vaatimus.

Kuten edellä on selostettu, työryhmä on selvittänyt oikeusnotaarien kysyntää työmarkkinoilla ja todennut ON-tutkinnon olevan monella tavalla ongelmallinen. Oikeusnotaarin tutkinto ei selvitystyöryhmän mielestä palvele yhteiskunnallista osaamistarvetta. Oikeusnotaarin tutkinto on liian laajalti teoreettinen ja siinä opiskellaan edellä mainittuun osaamistarpeeseen liiankin perusteellisesti oikeusjärjestyksen sisältöä ja oikeustieteellistä tietoa. Tutkinnosta sen sijaan puuttuu avustaviin hallinnollisiin tehtäviin käytännön taitoja antavia aineita. Tulokseksi on, että nykymuotoisen oikeusnotaarikoulutuksen saaneet ovat ylikoulutettuja niihin tehtäviin, joissa arvioidaan olevan työmarkkinoilla kysyntää.

Työryhmän näkemyksen mukaan ei ole mielekästä mahdollistaa erillishakua ON-tutkintoon. Alun perin ON-tutkinto on suunniteltu toisenlaisiin tehtäviin kuin mihin sitä nykyisin joudutaan soveltamaan. Vanhamuotoinen varanotaari-tutkinto palveli erityisesti julkishallinnon sellaisia työvoimatarpeita, jotka nykyisin ovat suurelta osin poistuneet.

Yleiskatsauksessa todetuista perusteluista selvitystyöryhmä on pitänyt perusteltuna, että oikeustradenomien tutkintosisältö otetaan uudelleen harkittavaksi, ja sitä kehitetään lähtien erityisesti työmarkkinoilla esiintyvistä työvoiman tarpeista ja työvoimalle asetettavista laatuvaatimuksista.

2 Virkarakenne

Virkarakennetta tulee selvitystyöryhmän mielestä lähestyä yhtäältä ottamalla huomioon henkilökunnan minimivaatimus tietyssä oppiaineessa ja toisaalta ottamalla huomioon se, onko virkarakenteessa edustettuna riittävä määrä oikeustieteellisiä oppiaineita. Resurssien mitoituksen lähtökohtana on pidetty sitä, että kussakin yleistutkintoluonteen kannalta keskeisessä oppiaineessa olisi professori, yliopistonlehtori tai yliassistentti ja assistentti.

Selvitystyöryhmä katsoo, että Joensuun yliopiston osalta virkamäärien vertailua oikeustieteellisiin tiedekuntiin nähden ei voida asianmukaisesti ja oikeasuhtaisesti tehdä, koska Joensuussa on kysymyksessä yhteiskuntatieteellinen tiedekunta vailla oikeustieteellisen tiedekunnan virkarakennetta. Joensuun yliopiston tilanne on tässä katsannossa varsin erilainen kuin esimerkiksi asetelma, jossa Rovaniemelle perustettiin Lapin korkeakoulu. Oikeustiedettä ajatellen Rovaniemelle perustettiin alun perin nimenomaan oikeustieteellinen tiedekunta ja sen mukainen virkarakenne yhdellä kertaa. Sen sijaan Joensuun yliopiston oikeustieteiden laitos kehittää toimintojaan oikeustieteellisen tiedekunnan suuntaan, jolloin oikeustieteellisen tiedekunnan virkarakenteelle tyypilliset piirteet tavallaan kerrostuvat julkisoikeuspainotteisen yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan virkarakenteen päälle. Tämä seikka heijastuu myös ns. vanhojen oikeustieteellisten tiedekuntien ja Joensuun yliopiston linjauksissa yleistutkinto- ja pääainemallin välisestä paremmuudesta. Selvitystyöryhmä on kiinnittänyt Joensuun yliopiston osalta erityistä huomiota myös siihen, että siellä on puutteita yksityisoikeudellisten alojen virkarakenteessa OTM-tutkinnon tasovaatimuksia ajatellen.

Oikeustieteelle koko maassa suunnattavien virkaresurssien määrän olennainen lisääminen ei selvitystyöryhmän mielestä ole realistinen tavoite. Voimavarojen jaossa on otettava huomioon suurten ikäluokkien poistuminen työvoimasta, väestön ikääntyminen ja hyvinvointipalveluiden turvaaminen ikääntyvälle väestölle sekä muut yhteiskuntapoliittisesti tärkeät tosiseikat. Muutos vaatii merkittäviä panostuksia mm. sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja eläkkeisiin, mikäli hyvinvointivalttiolliset peruspalvelut halutaan turvata. Kun toisaalta muillakin tieteen ja tutkimuksen aloilla on resurssien lisäämistarvetta, ei ole perusteltua odottaa, että oikeustiedettä pitäisi resurssien niukkuuden vallitessa suosia supistamalla muiden tieteiden rahoitusta.

Selvitystyöryhmä on kiinnittänyt vakavaa huomiota myös siihen, että yksin Helsingin yliopistosta poistuu lähivuosina 1100 virkaa. Tämä merkitsee myös oikeustieteen osalta virkojen määrän ja virkarakenteen uudelleenarviointia. Sama koskee muita oikeustieteellisiä tiedekuntia. Virkoja joudutaan asettamaan tärkeysjärjestykseen ja harkitsemaan, mitkä virat ovat

lakimiestutkinnon yleistutkintoluonteen ja yhteiskunnan lakimiestutkinnolle asettamien vaatimusten kannalta välttämättömiä. Tiedekunnat joutuvat panostamaan niille ja vain niille aloille, jotka takaavat valmistuville lakimiehille modernin oikeuden ja sen asettaman oikeusturvavaatimuksen välttämättä edellyttämät valmiudet. Resurssien uudelleen arvioinnissa ja mahdollisessa uusjaossa on siten lähdettävä liikkeelle nimenomaan lakimiestutkinnon luonteesta yleistutkintona ja siitä tiedontarpeesta, jonka yhteiskunta edellyttää oikeudellisen koulutuksen tyydyttävän. Edessä oleva priorisointi merkitsee tämän vuoksi oikeustieteen ja oikeustieteellisen koulutuspolitiikan palaamista niille juurille, joita eurooppalainen oikeustraditio ja sen ylläpitäminen vaativat. Helpoin tie eli erilaiset tasaleikkaukset resursseissa johtavat ennen pitkää koulutuksen ja yhteiskunnan sille asettamien vaatimusten ristiriitaan.

3 Lakimiesten koulutustarve

Kuten edellä todettiin, työryhmä ei ole perustanut tarvearviotaan ns. OIKO-raporttiin siinä olevien puutteiden johdosta. Kun yhteiskunta oikeudellistuu, se ei suoraviivaisesti tarkoita, että tarvitaan lisää juristeja. Pikemminkin kysymys on siitä, että tavalla tai toisella normeja käsittelevien työntekijöiden määrä lisääntyy. Toisaalta julkishallinnon supistuessa lakimiestarpeen voisi odottaa pienenevän, mutta toisaalta julkishallinnosta yksityistetyt tehtävät vaativat juristeja, mikä tekee lakimiestarpeen arvioinnin hankalaksi.

Selvitystyöryhmä on lähtenyt lakimiestarvetta ja siten lakimiesten koulutustarvetta arvioidessaan niistä näkökohdista, joita Helsingin, Turun ja Lapin oikeustieteellisten tiedekuntien samoin kuin Suomen Lakimiesliiton lausunnoissa on esitetty. Lausunnot osoittavat, että luotettavaa perustetta lakimiesten koulutuksen lisäämiseen ei ole. Päinvastoin monet yhteiskunnalliset muutostekijät, kuten väestön ikääntyminen, hallinnossa meneillään olevat muutostendenssit, palveluiden yksityistäminen ja toimintojen rationalisointi, viittaavat siihen, että koulutustarve saattaa jopa vähetä ainakin lyhyellä aikavälillä arvioituna. Kun otetaan huomioon oikeustieteellisten tiedekuntien riidattomasti epäedullinen opettaja/oppilas-suhde, on lähivuosina pikemminkin harkittava sisään otettavien opiskelijoiden määrän vähentämistä. Opettajien ja oppilaiden välisen ohjaussuhteen tulee myös oikeustieteessä olla mahdollisimman toimiva. Tämä merkitsee sitä, että lakimieheksi koulutettavien määrän tulee olla suhteessa kunkin koulutusyksikön resursseihin.

Kaikki selvitystyöryhmän hankkimat tiedot osoittavat näin ollen, että lakimiesten koulutusmäärää ei tule lisätä uusia koulutusyksiköitä perustamalla tai myöntämällä tutkinnonanto-oikeuksia muille kuin nykyisille oikeustieteellisille tiedekunnille.

4 Jatkokoulutus

Selvitystyöryhmän mielestä jatkokoulutustarvetta ei valtakunnallisesti ole mahdollista arvioida yksin Helsingin yliopiston antaman vastauksen pohjalta. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan tilannetta ei voida sille perinteisesti muodostuneen erityisaseman osalta pitää sopivana vertailukohteena maakunnissa sijaitseville koulutusyksiköille. Pääkaupungissa jatko-opiskelijoina on usein jo työelämässä vakaan aseman saavuttaneita juristeja, mikä ei vastaa tilannetta maakunnissa. Jatkokoulutuksen osalta ongelmallisena voidaan nähdä valtakunnallisen tutkijakoulun ulkopuolelle jääneiden jatko-opiskelijoiden asema.

Selvitystyöryhmä katsoo, että jatkokoulutettavien nykyinen määrä Suomessa on kohtuullisessa suhteessa jatkokoulutettavien tarpeeseen nähden, kun otetaan huomioon se suurehko joukko, joka on nimellisesti kirjautunut jatko-opiskelijoiksi, mutta jotka eivät todellisuudessa pitkähkönkään ajan kuluttua saavuta tohtorin- tai lisensiaatin tutkintoa. Mihinkään olennaiseen jatkokoulutettavien määrän lisäämiseen selvitystyöryhmä ei näe tarvetta, koska samalla olisi lisättävä merkittävässä määrin tiedekuntien käytössä olevia ohjausresursseja. Tämä käy havainnollisesti ilmi aikaisemmin selostetuista Helsingin yliopistoa koskevista tilastoluvuista.

Jatkokoulutuksen laatua tulisi yhdenmukaistaa ja nostaa tehokkaalla verkostoitumisella sekä kaikkien oikeudellista koulutusta antavien yksiköiden välisellä yhteistoiminnalla. Selvitystyöryhmä pitää tästä johtuen harkinnanarvoisena lisätä vastaisuudessa sekä opettajien että opiskelijoiden liikkuvuutta eri tiedekuntien ja yksiköiden välillä. Siitä aiheutuva kustannus on vähäinen verrattuna etuun, joka saavutetaan päällekkäisyyksiä karsimalla. Tärkeää on myös saada eri yliopistoissa oleva erityistieto valtakunnallisesti tehokkaaseen käyttöön.

Selvitystyöryhmä pitää tutkijakoulujen perustamista myönteisenä innovaationa ja korostaa tarvetta tukea niiden toimintaa. Sen sijaan valtakunnallisen tutkijakoulun toiminta ja tuloksellisuus tulisi ottaa lähempään tarkasteluun. Oikeustieteen valtakunnallisen tutkijakoulun tuloksellisuudesta ei ole toistaiseksi tutkimustietoon perustuvaa näyttöä. Selvitystyöryhmä yhtyykin tältä osin Helsingin yliopiston jatko-opiskelijoiden rekisterin kehittämisryhmän kantaan siitä, että olisi käynnistettävä selvitys tutkijakoulujen vaikutuksesta opintoaikoihin. Samalla tulisi kartoittaa yksityiskohtaisesti se, miten tutkijakoulu vahvistaa opiskelijoiden valmiuksia väitöskirjan tekoon verrattuna niihin opiskelijoihin, jotka suorittavat jatko-opintoja tutkijakoulun ulkopuolella.

Tutkijakoulun oppilasmäärä on sangen rajallinen ja koulu joutuu sen vuoksi karsimaan ehdokkaita varsin radikaalisti. Se merkitsee monen lahjakkaan ja väitöskirjan kirjoittajaksi motivoituneen tutkijan syrjäytymistä ja jäämistä epävarman taloudellisen tuen varaan.

Toisaalta ei ole näyttöä siitä, että tutkijakoulu olisi tehostanut jatko-opiskelijoiden läpivirtausta. Se viittaa ainakin jossakin määrin opetuksessa ja väitöskirjojen ohjauksessa oleviin puutteisiin. Toiminnan kaikinpuoliseksi kehittämiseksi tutkijakoulun toiminta ja sen toimintaperiaatteet olisi ennakoluulottomasti arvioitava. Vain siltä pohjalta luodaan edellytykset toiminnan tehostamiseksi tutkijakoulun toiminta-ajatusta vaarantamatta. Arvioinnissa ei tule jättää huomiotta myöskään siitä, että niiden asema, jotka eivät suoriudu, esimerkiksi aiheen vaikeuden vuoksi, tavoiteajassa eli neljässä vuodessa väitöskirjasta, on erittäin vaikeaa saada rahoitusta työn loppuun saattamiseksi. Heidän kohdallaan toteutuu kiusallinen kehäilmiö: Koska he ovat jo saaneet neljän vuoden mahdollisuuden, heille ei tule antaa jatkotukea.

5 Kansainvälisyys oikeustieteessä

Selvitystyöryhmä on katsonut, että oikeustiede on tieteenä, muiden tieteenalojen tapaan, voimakkaasti kansainvälistynyt. Se ei johdu yksin siitä, että Suomi on Euroopan Unionin jäsenvaltio. Kansainvälistyminen on laajempi ilmiö, joka koskettaa oikeustiedettä esimerkiksi kansainvälisten prosessien, kansainvälisen konkurssimenettelyn, kansainvälisten avioliittojen taikka kansainvälisen rikollisuuden johdosta. Tärkeintä on se, että suomalaisen oikeuden, suomalaisen oikeusajattelun ja suomalaisten oikeudellisten käytäntöjen historia on eurooppalaista historiaa. Suomi kuuluu roomanis-germaanisen oikeuden alueeseen.

Tässä suhteessa on merkille pantavaa, että kansainvälisiä oikeusasioita hoidettaessa toimitaan käytännössä usein tavalla, jota voi nimittää rajat ylittävien sopimusten yleistymiseksi. Kansainvälisesti hankalat ongelmat pyritään kattamaan sopimuksin, mistä on usein seurauksena, että angloamerikkalainen teoria, käytäntö ja periaatteet saavat sopimuspohjaisesti hallitsevan aseman. Ilmiö ei ole ongelmaton, kun ottaa huomioon edellä viitatus eurooppalaisen oikeuden roomalaisoikeudelliset juuret ja niiden varaan rakentuneen manner-eurooppalainen oikeustradition. Sopimuspohjainen kansainvälistyminen on tällöin omiaan katkaisemaan suomalaisen ajattelun yhteyden sille luonteenomaiseen taustaan ja "amerikkalaistamaan" oikeuttamme enemmän kuin kansainvälinen vuorovaikutus välttämättä vaatisi. Muutoinkaan ei voida jättää huomiotta sitä, että oikeuden teoreettisessa tarkastelussa huomattava määrä innovaatioita on tuotu anglo-amerikkalaisesta oikeudesta suomalaiseen oikeusteoriaan. Se on omiaan ohentamaan lakimiesten tietoisuutta oman oikeusperinteen olennaisista elementeistä.

Työryhmän näkemyksen mukaan aitoa kansainvälistymistä ei edusta Suomessa suomalaisille annettu englanninkielinen opetus, vaikka se on kannatettava ja monella tavalla hyödyllinen askel kohti lisääntyvää kansainvälisyyttä. Toisaalta työryhmä katsoo saamansa selvityksen perusteella, että ns. vanhoilla oikeustieteellisillä tiedekunnilla on kattavat kansainväliset yhteistyösuhteet, mutta sen sijaan Joensuun yliopistossa tällaisia suhteita ei vielä toistaiseksi ole oikeustieteen alalla saatu aikaiseksi siinä määrin ja sillä tasolla, mihin oikeustieteelliset tiedekunnat ovat yltäneet.

Opetuksessa tämä merkitsee sitä, että rinnan oikeustieteen modernin kansainvälistymisen kanssa olisi huolehdittava suomalaisen oikeusajattelun luonnollisesta eurooppalaisuudesta, mikä edellyttää klassisen eurooppalaisen käsitteistön nykyistä selkeämpää saattamista opiskelijoiden tietoisuuteen. Myös tässä on kysymys siitä rakenteisiin varastoituneesta eurooppalai-

sesta traditiosta, joka mahdollistaa kulttuurisen perinnön siirtämisen sukupolvelta toiselle.

Joensuussa onkin panostettu vertailevaan oikeustieteeseen, jossa sillä on johtava asema Suomessa. Joensuun panostus on tärkeä erityisesti sen vuoksi, että oikeustieteelliset tiedekunnat ovat lyöneet laimin oikeusvertailun opettamisen ja tutkimuksen, vaikka juuri se auttaa tiedostamaan suomalaisen oikeusajattelun klassisia juuria. Selvitystyöryhmä katsookin, että Joensuun yliopiston voimavaroja olisi oikeusvertailun aseman vahvistamiseksi lisättävä. Nykyoloissa kansainvälisesti tasokkaan vertailevan oikeustieteen hajauttaminen useaan yksikköön ei ole perusteltua. Selvitystyöryhmä ehdottaakin harkittavaksi, että Joensuun yliopistoon perustettaisiin vertailevan oikeustieteen osaamiskeskus ja sille kohdennettaisiin sellaiset taloudelliset resurssit, että se pystyisi vastaamaan tehtävistään valtakunnallisesti. Valtakunnallinen vastuu voitaisiin toteuttaa vahvistamalla oikeustieteellisten tiedekuntien ja Joensuun yliopiston välistä verkottumista, jolloin tiedekunnat voisivat hyödyntää Joensuun oikeusvertailevaa osaamista. Harkittavaksi tulisi ottaa myös mahdollisuus, että opiskelijat voivat niin halutessaan suorittaa oikeustieteelliseen tutkintoon sisällytettävän oikeusvertailevan osuuden Joensuun yliopistossa.

Oikeusvertailua täydentää onnistuneesti jo nykyisellään Joensuun yliopiston eurooppaoikeuden opetus ja tutkimus, jonka erityisenä vahvuutena on sisämarkkinaoikeus. Se on oikeustieteellisissä tiedekunnissa jäänyt julkisoikeudellisesti painottuneen eurooppaoikeuden varjoon, mitä pitkällä aikavälillä on pidettävä Suomen kannalta haitallisena kehityspiirteinä. Selkeä vahvuus Joensuulla on myös oikeudellinen yhteistyö Venäjän kanssa, mihin yliopistolla on erinomaiset edellytykset.

Yhteenvetona selvitystyöryhmä esittää, että oikeustieteen kaikinpuoliseen kansainvälistämiseen olisi panostettava nykyistä olennaisesti enemmän varoja. Se on ainoa keino, jolla suomalainen oikeusajattelu voidaan pitää uusimpien eurooppalaisten tai ylipäättään kansainvälisten virtausten tasalla. Jo yksin Suomen osallistuminen maailmanlaajuisesti sitovien oikeussäännösten laatimiseen ja niiden ratifiointiin vaatii suomalaisilta lakimiehiltä olennaisista aikaisempaa suurempia valmiuksia kansainväliseen yhteistyöhön. Tämä ei enää nykyisin koske yksin oikeustieteen perinteisesti kansainvälisintä aluetta, oikeusteoriaa, vaan kaikkia oikeuden alueita.

6 Ulkomailla suoritettujen oikeustieteellisten tutkintojen asema

Selvitystyöryhmä toteaa, että ulkomailla oikeustiedettä opiskelleen tulisi voida siirtyä Suomeen ja täydentää täällä opintojaan mahdollisimman joustavasti. Tätä palveli Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan edellä mainittu aiempi kanta, jonka mukaan Ruotsissa tutkinnon suorittaneet pääsivät ilman pääsykoetta suorittamaan tiedekunnassa puuttuvat opinnot ja saivat siten toisen tutkinnon. Näin asianomaiselle avautui mahdollisuus päästä suomalaista oikeustieteellistä tutkintoa edellyttävään virkaan tai toimeen.

Vaativuus siitä, että Ruotsissa tutkinnon suorittaneen tulee läpäistä pääsykoe voidakseen täydentää opintojaan, hankaloittaa olennaisesti ruotsalaisen tutkinnon suorittaneen täydennysopintoja. Vaikka sitä ei uudistuksella olekaan tarkoitettu, se on omiaan antamaan myös kuvan siitä, että suomalaisen tutkinnon eri oikeudenaloista antama tietomäärä on ratkaisevasti suurempi kuin ruotsalaisen tutkinnon tuottama tieto. Kuitenkin Upsalan yliopisto asettuu kansainvälisissä vertailuissa kaikkien suomalaisten yliopistojen yläpuolelle ja kuuluu yliopistona Euroopan parhaisiin.

Selvitystyöryhmä katsoo, että suomalaisissa oikeustieteellisissä tiedekunnissa tulisi pikaisesti palata aikaisempaan käytäntöön. Ulkomailla tutkinnon suorittaneiden olisi sallittava täydentää puuttuvia opintoja joustavasti joko erillisinä arvosanaopintoina tai suorittamalla toinen tutkinto ainakin niissä tapauksissa, joissa ulkomaisen järjestelmän rakenne ja pääsisältö vertautuvat Suomen oikeusjärjestykseen. Näin edistetään liikkuvuutta, joka on muutoin laajalti omaksuttu korkeakoulupoliittinen tavoite. Opiskelijoille tulee laatia Henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS), jossa räätälöidään tutkintoon tarvittavat opinnot. Suunnitelman puitteissa on mahdollista sopia Ruotsissa opiskelleelle kaikki ne uudet opintokokonaisuudet, jotka tarvitaan tutkinnon edellyttämien valmiuksien saavuttamiseen.

7 Ruotsinkielisen oikeustieteen opetuksen tarve

Selvitystyöryhmä on perehtynyt Suomen ruotsinkielisiä oikeustieteen opiskelijoita koskeviin tilastoihin ja ruotsinkielisen opetuksen järjestämiseen tiedekunnissa. Asianmukaisella huolellisuudella perusteltu kannanotto edellyttäisi työryhmän käsityksen mukaan vähintään selvitystä työmarkkinoiden tarpeista ja tulevaisuudennäkymistä sekä yhteismitallisia tietoja opiskelijoiden ja valmistuneiden lukumääristä. Näitä tietoja tulisi tarkastella opetusta antavien yksiköiden resurssien ja lainsäädännön asettamien reunaehtojen valossa. Selvitystyöryhmä katsookin, että kannanotto ruotsinkielisen oikeustieteen opetuksen tarpeeseen edellyttäisi huomattavasti laajempaa ja syvällisempää perehtymistä asiaan, mikä tämän toimeksiannon puitteissa on pystytty tekemään.

Tiivistelmä

Selvitystyöryhmä on päätenyt seuraaviin, tiivistetyssä muodossa oleviin toimenpidesuosituksiin

1. Yhteiskuntasuhteet ovat jatkuvasti oikeudellistuneet. Vaikka yksityistäminen, lupamenettelyiden purkaminen ja markkinoiden vapauttaminen on vähentänyt perinteisten hallintopäätösten lukumäärää, osoittaa hallintopäätösten suuri määrä oikeudellistumisen olevan edelleen merkittävä yhteiskunnallinen ilmiö, joka näkyy myös hallinnollisen lainkäytön lisääntyvinä laatuvaatimuksina. Kun oikeudellisia ratkaisuja edellyttävät ongelmatilanteet ovat samalla yhteiskunnan nopean muutoksen johdosta monimutkaistuneet, on kansalaisen oikeusturvasta huolehtiminen noussut yhä tärkeämmäksi tavoitteeksi eri oikeuden ja hallinnon aloilla. Kehitys on omiaan synnyttämään osaamisvajetta, jota ei voida jättää huomiotta arvioitaessa oikeudellisen koulutuksen tulevaisuutta.

Mitä enemmän päätöksenteko hajautuu ja mitä enemmän sitä siirtyy sellaisille ammattiryhmille, joilla ei ole oikeudellista peruskoulutusta, sitä tärkeämpää on turvata oikeusturvakulttuurin jatkuminen ja kehittyminen.

2. Oikeusjärjestelmä on kokonaisuus, jonka tunteminen ja hallinta on oikeudellisen tietotaidon ydin. Oikeustieteellinen loppututkinto on sen vuoksi perinteisesti ollut yleistutkinto. Se on mahdollistanut valmistuneiden lakimiesten sijoittuminen monille eri yhteiskunnan aloille tuomarinviroista yksityisen sektorin johtotehtäviin asti. Yleistutkinto on ymmärretty hyödylliseksi myös sellaisille tutkinnon suorittaneille, joiden työtehtävät eivät varsinaisesti sisällä juridiikkaa.

Selvitystyöryhmä katsoo, että ylempi oikeustieteellinen tutkinto on myös tulevaisuudessa säilytettävä yleistutkintona, joka edellyttää opiskelijalta oikeusjärjestyksen perusteiden hallintaa. Koulutuksen tulee turvata oikeusjärjestelmän systematiikan syvällinen ymmärtäminen ja samalla tarjota opiskelijalle nykyaikaisten tiedonhallintajärjestelmien tuntemus. Juridisen yleistutkinnon rakenteisiin ovat pitkän kehityksen tuloksena varastoituneet oikeudellisen tietotaidon keskeiset osat ja eurooppalaisen oikeusajattelun kantavat periaatteet. Niiden avulla turvataan oikeusvaltiolle ominaisen oikeusturvavaatimuksen toteutuminen myös jatkuvasti monimutkaistuvassa ja nopeasti muuttuvassa hallinnossa. Juristikoulutuksen tulee antaa opiskelijalle juridiikan substanssittiedon lisäksi valmiudet oikeudelliseen ajattelutapaan ja

ongelmanratkaisuun. Tämä osaaminen on lakimiehen ammattitaidon ydinaluetta, eikä sitä voi korvata perusteellisellaan yhteiskuntatieteellisellä osaamisella. Oikeustieteellisen tutkimuksen ja opetuksen kehittämisessä erityinen huomio tulee tämän vuoksi kohdistaa juridisen tietotaidon laatuun.

Koska opiskeluaikaa ei selvitysryhmän mielestä tule pidentää, merkitsisi erikoistuminen tietyille oikeudenaloille tai tiettyihin elämänilmiöihin tutkinnon muuttumista nykyistä kapea-alaisemmaksi. Siitä olisi seurauksena sen osaamistason lasku, jota lakimiehiltä edellytetään heidän työtehtäviensä laadusta huolimatta. Selvitystyöryhmä katsoo erikoistumisen merkitsevän lakimiestutkinnon kilpailuaseman heikentymistä työmarkkinoilla, eikä työryhmä sen vuoksi pidä pitkälle menevää erikoistumista suotavana.

3. Huomioon ottaen lakimiesten tarpeesta saadut lausunnot selvitystyöryhmä toteaa, että perustetta lakimiestutkintojen määrän ja siten oikeustieteellisen peruskoulutuksen lisäämiseen ei ole olemassa. Normien määrän lisääntyminen ja muu oikeudellistuminen ei automaattisesti merkitse sitä, että yhteiskunnasta löytyisi lisää resursseja tai halukkuutta oikeudellisen tietotaidon ostamiseen. Lakimiesten työllisyysilanteeseen vaikuttavat useat eri tekijät, yksi tärkeimmistä väestön ikärakenteen muutos. Väestön ikääntymisen ja muiden yhteiskunnallisten muutostekijöiden yhteisvaikutusta on vaikea ennustaa pitkällä aikavälillä. Mikään ei kuitenkaan viittaa suureen työvoiman kysynnän lisääntymiseen.

Lakimieskoulutuksen tarve voidaan tyydyttää nykyisissä oikeustieteellisissä tiedekunnissa annettavalla laadukkaalla opetuksella. Sen turvaamiseksi olisi nykyisten oikeustieteellisten tiedekuntien opiskelija/opettajasuhdetta pyrittävä parantamaan, mikä merkitsee sisäänottomäärien vähentämistä.

4. Selvitystyöryhmä ei ole edellä mainituista syistä nähnyt tällä hetkellä tarvetta tutkinnon-anto-oikeuksien lisäämiseen. Nykyiset oikeustieteelliset tiedekunnat pystyvät turvaamaan sekä koulutettavien määrän riittävyyden että yleistutkinnon vaatiman koulutuksen laadun.

Muissa opetusyksiköissä oikeustieteen tutkimusta ja opetusta voidaan yhdistää muihin kuin oikeustieteellisiin tutkintoihin siihen tapaan kuin Tampereen yliopistossa on jo pitkään tehty. Selvitystyöryhmän käsityksen mukaan vastaavanlaista kehitystä tulee tukea myös esimerkiksi Joensuun yliopistossa ilman, että koulutuksella tähdätään varsinaisesti oikeustieteellisen pätevyyden antavaan tutkintoon. Ympäristöoikeus siihen liittyvine oppiaineineen on esimerkki oikeudenalasta, joka tukee selkeästi Joensuun yliopiston ympäristön tutkimusta koskevia vahvuuksia. Muina esimerkkeinä Joensuun yliopiston vahvuusaloista voidaan mainita Venäjän oikeusoloihin suuntautunut siviilioikeus, eurooppaoikeus sekä kansainvälisestäkin tasokas vertaileva oikeustiede.

5. Yliopiston päätehtävät, korkeatasoinen tieteellinen tutkimus ja sille perustuva opetus, eivät saa vaarantua aluepoliittisten tai muiden yliopistojen etujen kannalta vähempiarvoisten tarpeiden vuoksi. Yliopisto voi olla merkittävä alueellinen vaikuttaja vain päätehtäviensä korkeatasoisen toteuttamisen kautta.

6. Kaikissa oikeustieteellisissä tiedekunnissa on oltava yleistutkinnon vaatima, keskeiset oikeudenalat kattava määrä professuureja. Laadukas ja riittävän laaja-alainen yleistutkinto edellyttää kuitenkin kolmiportaisen virkarakenteen (professori, yliopistonlehtori/ yliassistentti,

assistentti) takaamista kaikissa keskeisissä oppiaineissa.

Joensuun yliopiston suunnitelmassa ilmoitettu opettajamäärä, kaikkiaan 20, on riittävä sen oikeudellisen koulutuksen antamiseen, jota Joensuun yliopisto on kaavaillut. Lukumäärää ei kuitenkaan ilmoitetuilla perusteilla vertaudu oikeustieteellisten tiedekuntien oppiainepohjaiseen ja sen myötä professorin virkojen varaan rakentuvaan virkamäärään.

Ottaen huomioon mietinnössä todettu tarve myös yliopistollisten virkojen vähentämiseen selvitystyöryhmä ei pidä mahdollisena, että oikeustieteen alalla tunnetusti epäedullista oppilas/opettaja- suhdetta voitaisiin oikeustieteellisissä tiedekunnissa lähivuosina korjata vahvistamalla opetushenkilöstön kokonaismäärää. Yleinen yhteiskunnallinen ja julkistaloudellinen kehitys viittaavat pikemminkin säästöjen tarpeellisuuteen, mikä pakottaa tiedekunnat virkarakenteen uudelleenarviointiin. Mietinnössä esittämillään perusteilla selvitystyöryhmä pitää ainakin lyhyellä tähtäimellä ainoana mahdollisuutena oppilas/opettaja -suhteen korjaamiseksi sisään otettavien opiskelijoiden määrän rajoittamista koko maassa.

7. Nykyisellään alempi oikeustieteellinen korkeakoulututkinto ei täysin vastaa työelämän tarpeita. ON-tutkinto on liian teoreettinen soveltuakseen niihin tehtäviin, joihin alemman tutkinnon suorittaneet voisivat luontevasti sijoittua. Kokemus myös osoittaa, että opiskelijat eivät tyydy alempaan tutkintoon, vaan jatkavat säännönmukaisesti ylemmän tutkinnon opiskelua. Bolognan mallilla on siten vain vähän annettavaa oikeustieteellisen tutkinnon rakennetta kehitettäessä.

Selvitystyöryhmä esittääkin, että otettaisiin vakavasti harkittavaksi, voitaisiinko työelämän tarpeita varten kehittää uudenmuotoinen tutkinto. Oikeustieteellisissä tiedekunnissa annettava opetus ei välttämättä ole paras vaihtoehto tällaisen tutkinnon opintosisältöjen kannalta. Yksi mahdollisuus on harkita uusimuotoisesta oikeustradenomien koulutuksesta saatavien kokemusten pohjalta mahdollisuutta kehittää ammattikorkeakoulutasoinen oikeudellisen alan tutkinto. Sen sisältösuunnittelussa tulisi erityisesti lähteä työelämän tarpeista, minkä vuoksi suunnittelussa työhönottajien kuuleminen on poikkeuksellisen tärkeää.

8. Lakimiehille suunnatun laadukkaan täydennyskoulutuksen saaminen on osoittautunut työelämässä tärkeäksi. Täydennyskoulutusta ei tule sekoittaa yleiseen, kaikille kansalaisille suunnattuun oikeudelliseen koulutukseen. Edelleen varsinaisesta tiedon päivityksestä huolehtivat pääosin tiedon tarvitsijat, kuten tuomioistuimet, asianajajat, syyttäjät, itse. Yliopistoissa käytettävissä olevat täydennyskoulutusresurssit olisi kohdennettava nimenomaan korkeampitasoiseen lakimiesten ammatillisen osaamisen ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Täydennyskoulutus on myös yliopistojen kannalta väylä ylläpitää toimivaa suhdetta käytännön oikeuselämään. Täydennyskoulutusjärjestelmällä ei tule kuitenkaan vaarantaa yliopistojen perustehtäviä, korkealaatuista tieteellistä tutkimusta ja siihen pohjautuvaa korkeimman asteen opetusta.

9. Selvitystyöryhmä katsoo, että myös oikeustieteessä olisi otettava vakavasti harkittavaksi, kuinka suureksi jatkokoulutettavien määrä voidaan, kansalliset resurssit huomioon ottaen, mitoittaa. Jotta yliopistot voisivat huolehtia asianmukaisesti jatko-opintojen ohjaamisesta, olisi selvitettävä, miten pelkästään muodollisesti jatko-opiskelijoiksi kirjautuvien määrä voidaan pitää kurissa. Helsingin yliopiston jatko-opiskelijoiden rekisteriä pohtinut työryhmä esittää asiasta varteen otettavia näkökohtia.

Koulutusyksiköiden toimintaympäristöjen erot tulisi huomioida jatkokoulutusta valtakunnallisesti suunniteltaessa. Valtakunnallinen tutkijakoulu on ollut piristysruiske oikeustieteellisellekin jatkokoulutukselle. Siitä huolimatta selvitystyöryhmä pitää tärkeänä, että oikeustieteen valtakunnallisen tutkijakoulun tarpeellisuus ja sen toimintaperiaatteet otetaan harkintaan huomioon ottaen muun ohella sen, että valtakunnallisen tutkijakoulun ulkopuolelle jää joukko lahjakkaita ja laadukkaan väitöskirjan tekemiseen pystyviä jatko-opiskelijoita. Tutkijakoulujen toimintaperiaatteita arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, onko jatko-opintojen kestoa koskevien tilastotietojen perusteella realistista ajatella, että OTT-tutkinnon saavuttamiseksi neljä vuotta kestävä tutkijakouluperiodi olisi riittävän pitkä aika.

Voimavarojen suuntaamista tiedekuntaکوhtaisille tutkijakouluille siihen tapaan kuin Turussa on tehty selvitystyöryhmä pitää varteen otettavana mahdollisuutena. Samalla on kuitenkin huolehdittava siitä, että koko maan parhaat opettajavoimat voidaan kiinnittää myös yliopistokohtaisten tutkijakoulujen antamaan opetukseen. Oppilaiden ja opettajien nykyistä suurempi liikkuvuus olisi ainakin osaratkaisu ongelmaan, mistä syystä selvitystyöryhmä painottaa "Yliopisto-Suomi"-ajattelun tärkeyttä erityisesti oikeustieteen jatkokoulutuksessa.

10. Kansainvälisyys on nyt ja erityisesti tulevaisuudessa olennainen osa myös oikeustiedettä. Tämä ei koske yksin eurooppaoikeutta. Kysymys on ongelmien ja siten ongelmiin annettavien vastausten kansainvälistymisestä. Oikeustiede tulee jokaisessa maassa säilymään kansallisena tieteenalana, mutta minkään maan oikeustiede ei voi välttyä kansainvälisyyden paineilta. Kansainvälisyys on oikein ymmärrettynä oikeustieteen rikkaus, vaikka se onkin vain väline – ei itseisarvo – korkeatasoisempaan oikeustieteeseen.

Selvitystyöryhmä ei tulkitse aidoksi kansainvälisyydeksi suomalaisten opettajien suomalaisille opiskelijoille antamaa vieraskielistä opetusta, vaikka se onkin tärkeä ensi askel pitemmälle menevään kansainvälisten vaikutteiden saamiseen ja antamiseen. Kansainvälistyminen merkitsee sitä, että oikeustieteellisten tiedekuntien voimavaroja kaikinpuoliseen kansainvälisten suhteiden, yhteistyömuotojen ja osallistumisten lisäämisen ja niiden monimuotoiseen kehittämiseen on vahvistettava. Nykyisin aivan liian suuri osa näiden tehtävien ja vastuiden hoitamisesta tehdään niukoin tai olemattomin määrärahoihin, jopa niin, että tutkijan on omin varoin kustannettava osallistuminen kansainvälisiin kokouksiin.

Virkarakenteita kehitettäessä olisi korkealle etusijalle asetettava vertaileva oikeustiede, jonka osalta Suomi on jäänyt pahoin jälkeen muista eurooppalaisista maista. Selvitystyöryhmä esittää, että Joensuun yliopiston voimavaroja vertailevan oikeustieteen tutkimukseen ja opetukseen vahvistettaisiin. Tässä tarkoituksessa selvitystyöryhmä esittää harkittavaksi, että Joensuun yliopistoon perustettaisiin oikeusvertailun osaamiskeskus.

11. Selvitystyöryhmän mielestä tärkeä kansainvälisyyden ulottuvuus on ulkomaisten tutkintojen joustava hyödyntäminen suomalaisessa lakimiestutkinnossa. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi oli kiireimmiten luotava järjestelmä, jossa ulkomaisen tutkinnon suorittaneelle laaditaan henkilökohtainen opintosuunnitelma ja mahdollistetaan siten joko erillisarvosanoin suoritettavat täydentävät opinnot tai toisen tutkinnon suorittaminen. Erityisesti sellaisissa maissa suoritettut tutkinnot tulisi asettaa erityisasemaan, joiden oikeusjärjestykset ovat sisällöltään ja perusteiltaan lähellä suomalaista oikeusjärjestelmää.

Oheismateriaali

Selvitystyöryhmän raportin mukana opetusministeriölle on toimitettu seuraava materiaali, jota ei ole oheistettu selvitystyöryhmän mietintöön:

1. Joensuun yliopiston (JOY) oikeustieteellisen tiedekunnan virkarakenne 1.8.2005
2. Sampo Mielityisen 24.1.2005 päivätty luonnos JOY:n ON- ja OTM-tutkinnoista lukuvuodesta 2005-2006 alkaen.
3. Sampo Mielityisen 19.1.2004 päivätty vertailu oikeustieteellisten tiedekuntien ja JOY:n oikeustieteiden laitoksen opetustarjonnasta.
4. Yliopistoyksiköiden vastaukset selvitystyöryhmän lähettämään kyselyyn kokonaisuudessaan.

Kysely oikeustieteellistä koulutusta antaville yksiköille

1 Yliopiston tehtävät

- 1.1 Miten määrittelette yliopiston tehtävät?
- 1.2 Miten näette yliopiston tehtävän ja tärkeimmät toimintatavat kansainvälisessä, kansallisessa ja alueellisessa vaikuttamisessa?
- 1.3 Miten näette nyt ja tulevaisuudessa oikeustieteellisen opetuksen ja tutkimuksen osana yliopiston tehtäviä ja suhteessa yliopistoon kansainvälisessä, kansallisessa ja alueellisessa vaikuttamisessa?
- 1.4 Miten ymmärrätte yliopiston profiloitumisen erityisesti oikeustieteellisen koulutuksen alalla?

2 Mikä asema yksikössänne harjoitetulla tieteellisellä tutkimuksella on suhteessa opetukseen?

3 Tulevaisuuden juristikunta

- 3.1 Miten näette alemman ja ylemmän oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneiden määrällisen tarpeen kehittyvän ja oikeustieteellisen osaamisen kysynnän painotuvan työmarkkinoilla? Mihin tietoon käsityksenne perustuu?
- 3.2 Minkälaiselle käsitykselle tulevaisuuden juristin osaamisesta ja sen suuntautumisesta yksikkönne koulutus ja sen kehittämissuunnitelmat perustuvat?

4 Oikeustieteen opetuksen ja tutkimuksen rakenteet osana yliopistoa

- 4.1 Mikä on käsityksenne mukaan hyvin toimivan oikeustieteellisen koulutusyksikön ihanteellinen koko ja osaamisvaranto (professuurit, tieto- ja kirjastopalvelut, muut resurssit)
- 4.2 Missä laajuudessa oikeustieteellisessä koulutuksessa olisi järkevää toimia yhteistyössä muiden koulutusyksiköiden kanssa ja mitä suunnitelmia yksiköllänne on tämän suhteen?

5 Tavoitteet ja kehittämistarpeet

- 5.1 Mitkä ovat yksikössäne järjestettävän oikeustieteellisen koulutuksen 5 tärkein tä kehitystavoitetta? Priorisoikaa ne järjestykseen yhdestä viiteen.
- 5.2 Miten kehittämistavoitteita toteutetaan nyt ja tullaan toteuttamaan?
- 5.3 Kuinka kehittämistarpeet löydetään?
- 5.4 Mihin yksikössäne tehtyihin selvityksiin tavoitteenasettelunne perustuu?

6 Opetussisältö ja työelämän tarpeet

- 6.1 Mikä on yksikkönne arvio siitä, minkälaisia oikeustieteellisiä tutkintoja (sisältö, ydinaines, painotukset ja profiloituminen) tulevaisuudessa tarvitaan?
- 6.2 Miten hyvin opetussisältö vastaa työmarkkinoiden lakimiestutkinnolle asettamia vaatimuksia?
- 6.3 Millä tavoin lakimiehiltä vaadittavat teoreettis-metodiset valmiudet on huomioitu opetuksessanne?
- 6.4 Mikä on tutkielman merkitys lakimiehen yleisten osaamisvalmiuksien/ profiloitumisen kannalta?

7 Yleistutkinto vai erikoistuminen

- 7.1 Mikä on käsityksenne oikeustieteellisten tutkintojen kehittämistarpeesta ja painotuksesta yleis- ja/tai erikoistumistutkintoina
- 7.2 Mikä pitäisi olla kaikille pakollisten oikeustieteen opintojen osuus maisteritutkinnossa?
- 7.3 Millä perusteilla kaikille pakolliset opinnot tulisi määritellä?
- 7.4 Miten yksikkönne näkee esimerkiksi hallintotieteen tai kauppatieteen maisteritutkinnon kaltaisen pääainemallin soveltuvan oikeustieteelliseksi tutkinnoksi?

8 ON-tutkinnon asema

- 8.1 Minkälaisena yksikkönne näkee oikeusnotaarien aseman työmarkkinoilla?
- 8.2 Mihin tämä käsitys perustuu?
- 8.3 Otetaanko opiskelijat 1.8.2005 lukien suoraan maisteriopiskelijoiksi?

9 Tieteidenvälisyys

- 9.1 Yksikkönne näkemys tieteidenvälisten opintojen tarpeesta oikeustieteellisessä koulutuksessa ja sitä koskevat kehittämissuunnitelmat yksikkönne antamassa koulutuksessa
- 9.2 Yksikkönne tulevaisuudensuunnitelmat antaa oikeustieteellistä pää- ja sivuaine opetusta muita kuin oikeusnotaarin ja oikeustieteen maisterin tutkintoa varten

10 Kansainvälisyys

- 10.1 Mitä yksikkönne ymmärtää kansainvälisyydellä oikeustieteen alalla?
- 10.2 Mitä konkreettista yksikössänne on tehty kansainvälistymisen edistämiseksi tai kansainvälistymisen vuoksi?
- 10.3 Miten mitataan kansainvälisyyttä opiskelija- ja tutkijatasolla?
- 10.4 Mikä on opiskelija- ja tutkijavaihdon volyymi yksikössänne?
- 10.5 Miten kansainvälisen lähdeaineiston tiedonhaku on järjestetty?
- 10.6 Millainen on vertailevan oikeustutkimuksen asema yksikössänne?

11 Jatkotutkinnot ja täydennyskoulutus

- 11.1 Miten yksikkönne osallistuu lakimiesten täydennyskoulutukseen ja miten yksikkönne näkee jatkossa roolinsa kehittämistarpeet tässä?
- 11.2 Miten arvioitte lisensiaattien ja tohtorien määrän olevan sopuoinnussa työmarkkinoiden tarpeiden kanssa?
- 11.3 Miten yksikössänne on järjestetty tohtorikoulujen ulkopuolisten ja vasta-valmistuneiden jatko-opiskelijoiden asema ja millainen yhteys tohtorikoulussa jatko-opiskelevilla on omaan oppiaineeseensa?
- 11.4 Miten yksikössänne suhtaudutaan väitöskirjojen arvosanojen poistamiseen?

12 Valtioneuvosto on 11.3.2005 tehdyssä päätöksessä valtiontalouden kehyksistä vuosille 2006–2009 asettanut tavoitteeksi, että valtionhallinnosta eläkkeille siirtymisten ja muiden valtion palveluksesta poistumisten johdosta vapautuvasta 35.000 työpaikasta jätetään tuottavuussäästönä täyttämättä puolet eli 17.500 paikkaa. Tämä vastaa noin 2 %:n vuotuista tuottavuuden nousua. Henkilöstön vähentämistavoitteen kohdentumista eri hallinnonaloille ei ole vielä päätetty.

- 12.1 Millaisia toimenpiteitä aiheutuisi siitä, että yksikkönne resursseja olisi pakko leikata vuosittain 2 % tai enemmän?
- 12.2 Mihin kohdistaisitte säästöt?
- 12.3 Millaisia painopisteitä olisi mielestänne perusteltua tukea?
- 12.4 Vaikuttaako hallituksen asettama henkilöstön määrän vähentämislinjaus muutoin koulutusyksikkönne suunnitelmiin ja arvioihin tulevasta kehityksestä?

Kysely oikeustieteellistä koulutusta antaville yksiköille

1 Yliopiston tehtävät

1.1 Miten määrittelette yliopiston tehtävät?

Helsinki

Helsingin yliopiston (HY) vastauksessa käsitellään yliopiston tehtäviä historian luomasta perspektiivistä päätyen siihen johtopäätökseen, että yliopistojen on oltava menestyäkseen vuorovaikutussuhteessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Yliopistolakiin viitaten yliopiston tehtäväksi katsotaan tutkimus, opetus ja yhteiskunnallinen vuorovaikutus. Yliopiston tulee näitä tehtäviä hoitaessaan kyetä vastaamaan ajankohtaisiin ongelmiin ja tiedontarpeisiin tieteellisen tutkimuksen keinoin. Globalisoituva talous ja integroituva Eurooppa korostavat kansainvälistymisen tarvetta tutkimuksessa ja opetuksessa. Yliopiston tehtävänä on luoda uutta tietoa ja avata uusia näkökulmia.

Joensuu

Joensuun yliopisto (JOY) määrittelee yliopiston tehtävät viittaamalla yliopistolain 4.1 §:ään korostaen opetusta ja tutkimusta. Lisäksi he katsovat, että yliopiston tulee toimia aktiivisessa vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa dynaamisen sivistysyliopiston tavoin mm. edistämällä tutkimustiedon siirtymistä sekä yritysten että julkisyhteisöjen kanssa. JOY myös korostaa olevansa osa kansallista ja kansainvälistä tiedeyhteisöä, jonka tehtävänä on huolehtia edustamiensa alojen tutkimus- ja koulutustarpeista sekä niihin perustuvista yhteiskunnallisista palvelutehtävistä alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla.

Lappi

Edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa.

Turku

Vaalia tieteellistä sivistystä; tuottaa uutta tietoa tarkastella kriittisesti eri tieteiden näkökulmasta yhteiskunnan ja ympäristön eri ilmiöitä sekä vastata yhteiskunnan koulutus- ja tietotarpeisiin.

Huomioita

Yliopiston tehtävänä on yliopistolain 4 §:n mukaisesti korkeatasoinen tutkimus ja siihen perustuva opetus. Näitä perustehtäviä hoitaessaan yliopiston tulee toteuttaa ns. kolmatta yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen liittyvää tehtäväänsä, eli vastata ajankohtaisiin ongelmiin ja tiedontarpeisiin tieteellisen tutkimuksen keinoin.

1.2 Miten näette yliopiston tehtävän ja tärkeimmät toimintatavat kansainvälisessä, kansallisessa ja alueellisessa vaikuttamisessa?

Helsinki

Vastaus ilmenee kohdasta 1.1.1.

Joensuu

Joensuun yliopiston mukaan kansainvälinen vaikuttaminen tapahtuu kahdella tasolla: toisaalta tutkimustoiminnan ja siihen liittyvien julkaisujen kautta ja toisaalta annettavan koulutuksen kautta. Tutkimustoiminnassa tärkeimmät toimintatavat ovat yhteistyö kansainvälisissä tutkija- ja asiantuntijaverkostoissa, kansainväliset tutkija- ja opettajavierailut sekä kansainväliset julkaisut. Toimintamuotoina ovat esimerkiksi yhteistutkimukset, osallistuminen kansainvälisiin tutkijayhteisöihin sekä kansainväliset konferenssit. Koulutuksen alalla kansainvälinen vaikuttaminen perustuu opettaja- ja opiskelijavierailuihin sekä vieraskielisen koulutuksen tarjontaan. Kansallinen vaikuttaminen liittyy tutkimukseen, opetukseen ja niihin perustuviin yhteiskunnallisiin palveluihin (esim. ministeriöiden tutkimushankkeet sekä asiantuntijatehtävät eduskunnassa ja muualla julkishallinnossa, aikuiskoulutus). Koulutuksen vaikuttavuus toteutuu työmarkkinoille tuottaman koulutetun työvoiman kautta. Alueellinen vaikuttavuus ja osaamisen siirto nähdään vuorovaikutteisten yhteistyöprosessien ylläpitämisenä ja kehittämisenä tiedon tuottajien ja käyttäjien välillä. Esimerkiksi JOY vaikuttaa tutkimustiedon siirron ohella panostamalla lähialueiden koulutustarpeiden tyydyttämiseen ja erinäisiin oheispalveluihin (esim. kirjastopalvelut). JOY:n osuus Pohjois-Karjalan maakunnan tutkimus- ja kehittämistoiminnan volyymista on lähes puolet.

Lappi

Kehittyä johtavaksi pohjoisen osaamisen keskuiseksi, lähialueiden keskeiseksi oikeudellisen tiedon tuottajaksi ja välittäjäksi sekä rakentamaan alueellisten toimijoiden kanssa tutkimushankkeita, joissa tutkitaan pohjoisten alueiden erityispiirteitä.

Turku

Kansainvälisesti korkean tason saavuttaminen, joka luo edellytykset uusien tieteellisten avaus-ten, painotusten ja huippujen tunnistamiseen ja kehittämiseen kansainvälisesti, kansallisesti ja alueellisesti.

Huomioita

Kansainvälinen, kansallinen ja alueellinen vaikuttaminen toteutuu korkealuokkaisen opetuksen ja tutkimuksen kautta niin, että edellytykset uusien tieteellisten innovaatioiden syntyyn kehittyvät vuorovaikutteisissa yhteistyöprosesseissa.

1.3 Miten näette nyt ja tulevaisuudessa oikeustieteellisen opetuksen ja tutkimuksen osana yliopiston tehtäviä ja suhteessa yliopistoon kansainvälisessä, kansallisessa ja alueellisessa vaikuttamisessa?

Helsinki

Valmistuvilla juristeilla tulee olla riittävät teoreettiset ja käytännölliset valmiudet työelämää varten. HY korostaa sitä, että nykyajan juristin on oltava "laaja-alainen generalisti, joka pystyy hahmottamaan monimutkaisia oikeudellisia ongelmia tieteenalojen rajat ylittäen ja myös pystyen argumentoimaan valitsemansa ratkaisulinjan puolesta". Tästä johtuen HY katsoo ns. oikeuden yleistieteiden olevan merkittävä osa juristikoulusta.

Joensuu

Vuonna 1998 toimintansa aloittaneen oikeustieteiden laitoksen tehtävät eivät eroa yliopiston edellä käsitellyistä tehtävistä. Ydintehtäviä ovat tutkimus ja opetus, joita suunnattaessa otetaan huomioon erilaiset sivistys- ja palvelutehtävät. Joensuun yliopistossa on asetettu tavoitteeksi, että oikeustieteiden laitos on vuonna 2015 kansallisesti ja kansainvälisesti arvostettu oikeustieteellinen tutkimus- ja opetusyksikkö. Kehittämistavoitteita pyritään saavuttamaan täydentämällä nykyistä tieteenalapohjaa työmarkkinoiden ja ympäröivän yhteiskunnan tarpeiden suuntaisesti. Varsin nuoresta oikeustieteen laitoksesta on kehittynyt yliopiston kolmanneksi suurin laitos. Kehitystyötä on tehty kansainvälisen vaikuttamisen alalla, jossa Venäjään liittyvillä oikeudellisella tutkimuksella on suuri merkitys. Kehittämistä suunnataan myös englanninkielisiin ohjelmiin. Toinen keskeinen painotus liittyy ympäristöoikeuden ja muiden ympäristötieteiden yhteistyöhön. Alueellisesti oikeustieteellisellä opetuksella on vaikuttava rooli, sillä Itä-Suomessa ei ole juurikaan oikeustieteellistä koulutusta tarjolla. Oikeustieteen tutkimusten puuttuminen on kansainvälisen vuorovaikutuksen rajoite, sillä HTM-tutkintoa ei ulkomailla mielletä juridiikan koulutukseksi.

Lappi

Oikeustiede on muuttunut yhä enemmän kansallisesta tieteestä kansainväliseksi tieteeksi. Oikeustieteen alueellinen vaikuttavuus on suhteessa vähäisempää kuin monien muiden tieteenalojen.

Turku

Yliopiston monialaisuus tukee tutkimuksen ja opetuksen kehittämistä. Oikeustieteen opiskelijat osallistuvat muiden tiedekuntien opetukseen ja muista tiedekunnista on sivuaineopiskelijoita oikeustieteellisessä. Lakimiehiä ja ulkopuolisia asiantuntijoita osallistuu opetuksen antamiseen tiedekunnassa. Täydennyskoulutus on laajamittaista ja koko valtakunnan tarpeita palvelevaa. Eri oppilaitosten tiivis tutkimusyhteistyö on monialaisuuden kannalta Turun seudun erityisvahvuus.

Huomioita

Oikeustieteellisen koulutuksen tehtävänä on tuottaa yleisjuristeja, jotka kykenevät toimimaan monitieteisessä ja kansainvälisessä ympäristössä. Yliopiston tutkimuksen ja opetuksen tulee vastata ympäröivän yhteiskunnan ja työmarkkinoiden tarpeisiin.

1.4 Miten ymmärrätte yliopiston profiloitumisen erityisesti oikeustieteellisen koulutuksen alalla?

Helsinki

Profiloitumisen asemesta Helsingin yliopisto korostaa sekä teoreettisten että käytännöllisten valmiuksien merkitystä lakimiestehtävissä toimiville juristeille.

Joensuu

Oikeustieteellisellä koulutusalueella JOY profiloituu keskittämällä oikeustieteen opetuksen ja tutkimuksen voimavarat kahdeksalle osa-alueelle (eurooppaoikeus, finanssioikeus, hallinto-oikeus, oikeustaloustiede, rikos- ja prosessioikeus, siviilioikeus, valtiosääntöoikeus ja ympäristöoikeus). Näitä pääaineita pyritään kehittämään niin, että opetukselle ja tutkimukselle muodostuu kansallisesti ja kansainvälisesti vahva profiili. Kehittämiskohteita ovat erityisesti oikeustaloustiede, oikeusvertailu, monitieteinen ympäristöoikeus, eurooppaoikeus, Venäjän oikeus ja empiirinen oikeustutkimus. Oikeustieteiden kehittämiseksi on leimallista myös monitieteisyys.

Lappi

Opetus ja virkarakenne on järjestettävä palvelemaan yleistutkintoa. Pitkälle menevää tiedekunta-kohtaista profiloitumista ei voida tehdä. Jossain määrin profiloitumista voidaan kuitenkin tehdä. Tiedekunnassa on maan ainoat professorit oikeusinformatiikassa ja oikeuslingvistiikassa.

Turku

Profiloituminen on mahdollista myös laaja-alaisen tutkinnon puitteissa. Profiloitumisen edellytyksenä on tutkimuksen ja opetuksen korkea taso ja että tiedekunta ja sen opettajat ovat aloitteellisia sekä tekevät tarvittavat valinnat harkintavaran puitteissa. Erityisesti tutkimuksessa profiloitumisen edellytyksenä on ulkopuolinen rahoitus. Tiedekunta voi tukea profiloitumista mm. resurssien kohdistamisella. Maisteriohjelmat ovat tärkeä profiloitumisen muoto.

Huomioita

Profiloitumiskysymys voidaan liittää siihen, missä vaiheessa tutkintoa opiskelija erikoistuu jollekin tietylle alalle. Tämä puolestaan synnyttää eriäviä näkemyksiä ns. pääainemallin mahdollisuudesta tuottaa yleisjuristin valmiudet.

2 Mikä asema yksikössänne harjoitetulla tieteellisellä tutkimuksella on suhteessa opetukseen?

Helsinki

Opetus perustuu tieteelliseen tutkimukseen. Tiedekunta kehittää opetusta, joka hyödyttää tiedekunnan opettajien tutkimusta. Toisaalta uusimmat tutkimustulokset pyritään nivomaan opetukseen. Tällä on sekä perus- että jatkokoulutuksessa ja myös käytännön lakimiesten kouluttamisessa tärkeä merkitys.

Joensuu

JOY:n oikeustieteiden laitoksella vuonna 2004 suoritettua tutkimusta kuvaavat seuraavat seikat: laitoksen henkilökunta julkaisi 106 nimikettä, laitoksella oli käynnissä yhteensä 16

ulkopuolisesti rahoitettua tutkimus-, selvitys- tai kehittämishanketta ja tutkimus kuuluu kaikkiin oikeustieteiden 23 opetusvirkaan ja 14 tutkijan toimeen. Laitoksella annettu kontaktiopetus perustuu vahvasti laitoksen omaan tutkimukseen. Opetuksessa korostuvat kunkin opettajan oman asiantuntemuksen vahvuudet, mikä ilmenee mm. eri pääaineiden profiilissa ja yksittäisten opintojaksojen sisällössä. Lisäksi laitoksella on hyödynnetty laajasti laitoksen jatko-opiskelijoiden sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden (dosenttien) opetuspanosta.

Lappi

Professorit siirtävät tutkimustietoa opiskelijoille ja muullekin kuulijakunnalle opetuksensa yhteydessä. Yliassistenteilla on opetusvelvollisuus. Tuntiopetusmääräyksiä järjestetään myös tutkimustyössään edistyneille assistenteille. Professorit julkaisevat tutkimuksiinsa ja johtamiinsa tutkimushankkeisiin perustuvia nimenomaan oppimateriaaliksi tarkoitettuja teoksia.

Turku

Keskeinen sija on perustutkimuksella. Korkealaatuinen tutkimus on hyvän opetuksen perusedellytys. Opettajilla on oltava riittävät ansiot myös tutkijana. Nuoremmilla tutkijoilla ja opettajilla on mahdollisuus opettaa sivutoimisesti omien tutkimusalojensa asioita. Opetusta on kansainvälistetty ja on järjestetty kursseja kehittymässä olevilta oikeudenaloilta. Tutkijaryhmien verkostoituminen on yleistä.

Huomioita

Opetus yksiköissä perustuu ajankohtaiseen ja korkeatasoiseen tutkimukseen. Samalla on tarkoituksenmukaista kehittää opetusta, joka hyödyttää tiedekuntien opettajien tutkimusta. Opettajina toimivat pääsääntöisesti professorit, joiden tehtävänä on julkaista tutkimuksiinsa perustuvaa oppimateriaalia.

3 Tulevaisuuden juristikunta

3.1 Miten näette alemman ja ylemmän oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneiden määrällisen tarpeen kehittyvän ja oikeustieteellisen osaamisen kysynnän painottuvan työmarkkinoilla? Mihin tietoon käsityksenne perustuu?

Helsinki

Oikeusnotaareiden kysyntä ylittää tarjonnan, koska ON-tutkinnon suorittaneita ei siirry riittävästi työelämään. Oikeustieteen koulutukseen ei sovellu malli, jonka mukaan ON-tutkinnon suorittaneet olisivat välillä töissä ja sitten jatkaisivat opintojaan maisteriksi. Oikeusnotaareille luontuvia töitä suorittavat oikeustieteen ylioppilaat ja jatkossa myös oikeustradenomit. HY korostaa, että vuosittain valmistuu tuntuvasti enemmän lakimiehiä kuin markkinoilta poistuu. Tämän vuoksi lakimiestyövoiman tarjontaa tulee vähentää. Laadullisesti tarkastellen juristien kysyntä painottuu siten, että koulutukselta edellytetään laaja-alaisuutta, ei koulutusta valmiisiin lakimiesammatteihin.

Joensuu

JOY katsoo lakimiestutkinnon suorittaneiden tarpeen jossakin määrin kasvavan nykyisestä. Tätä kantaa se perusteleella sillä, että valtioneuvoston vuonna 2003 hyväksymässä Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2003–2008 yliopistojen oikeustieteellisen alan koulutuksen aloittajataavoitteeksi asetetaan 750 uutta opiskelijaa vuonna 2008. Lisäperusteluna se viittaa Turun yliopiston rekrytointipalveluiden valtakunnallisen ohjausryhmän ohjauksessa vuosina 2001–2003 toteuttamaan Oikeustieteellisen alan koulutuksen ennakointihankkeeseen (OIKO-hanke), jonka mukaan nykyisellä sisäänottomäärällä uusien valmistuneiden lakimiesten tarjonta ei tule vastaamaan kysyntää, vaikka huomioitaisiin nyt työttömänä olevat juristit. Tarvittava määrä olisi 700 lakimiestutkintoa vuodessa aikavälillä 2009–2015. Kysynnän arvioidaan painottuvan pääosin julkiselle sektorille sekä rahoitus- ja liike-elämän sektoreille. JOY:n käsityksen mukaan työmarkkinoilla on jo nyt kysyntää yleisjuristivalmiudet omaavista, mutta samalla jollekin erityisalalle erikoistuneista juristeista. JOY korostaa, että mikäli sille annettaisiin oikeus antaa oikeustieteellisiä tutkintoja, se ei merkitse lakiasiantuntijakoulutuksen kokonaisvolyymin kasvamista eikä vaadi lisärahoitusta. Joensuun yliopistoon otetaan vuonna 2005 yhteensä 98 HTM-opiskelijaa lakiasiantuntijakoulutukseen.

Lappi

Tiedekunnan näkemys on, ettei Suomessa ole tarvetta kouluttaa nykyistä suurempaa määrää lakimiehiä. Tiedot työllisyysilanteesta perustuvat työministeriön, tiedekunnan ja yliopiston opiskelijoiden työllistymis- ja ansiotasoseurantaan sekä Lakimiesliiton tutkimuksiin. Dekaanini on seurannut asiaa eri kansainvälisillä forumeilla noin 10 vuoden ajan. Lakimiesten mahdollisuudet siirtyä varsinaisten lakimiesammattien ulkopuolelle ovat heikentyneet mm. muiden koulutusalojen lisääntyneen tarjonnan vuoksi. Tuomioistuinten määrä on vähentynyt. Merkittävää kanavaa kansainvälisiin tehtäviin siirtymiseen ei ole eikä ole syntymässäkään.

Turku

Juristien lisätarve jäänee pieneksi, koska liiketaloudessa henkilöstökuluja seurataan ja karsitaan. Suurten ikäluokkien eläkkeellesiirtymisestä aiheutunee hienoista lisätyövoiman tarvetta Asianajotoiminnassa laajentumisvaihe on jo takanapäin. Lakimiehillä on mahdollisuus hakeutua myös Euroopan Unionin toimielinten ja kansainvälisten järjestöjen tehtäviin. Nämäkin tehtävät ovat kuitenkin vähenemässä. Oikeusnotaarien tulevan tarpeen arviointi on hankalaa, mm. koska koulutuksen rakenteet ovat muuttumassa.

Huomioita

Joensuun yliopiston oikeustieteiden laitosta lukuunottamatta koulutusyksiköt katsovat, ettei OTM-tutkinnon suorittaneiden henkilöiden tarve työmarkkinoilla lisäännä, pikemminkin päinvastoin. Oikeusnotaareiden kysyntä ylittää tarjonnan, koska ON-tutkintoa suorittavat usein jatkavat OTM-tutkintoon. Oikeusnotaareille luontuvia töitä suorittavat esimerkiksi oikeustradenomit.

3.2 Minkälaiselle käsitykselle tulevaisuuden juristin osaamisesta ja sen suuntautumisesta yksikkönne koulutus ja sen kehittämissuunnitelmat perustuvat?

Helsinki

Tulevaisuuden juristin tulee olla laaja-alainen generalisti, jolla on valmiudet menestyä työelämän muutoksissa. Elinikäisen oppimisen ajatus on lähtökohta. Oikeudellisten ongelmien ratkominen tieteidenväliset rajat tarvittaessa ylittäen sekä kieli- ja argumentaatiotaito korostuvat tulevaisuuden juristin toimenkuvassa. Tämä vaatii myös koulutusyksiköltä laaja-alaisuutta.

Joensuu

JOY:n tavoitteena on tuomaripätevyyteen johtava ja laaja-alaisen oikeudellisen perusosaamisen varmistava oikeustieteellinen tutkinto. Oikeudellisten perusvalmiuksien takaamiseksi ON-tutkinto rakennetaan riittävän yleisjuridisen osaamisen varmistamiseksi oikeusjärjestyksen kokonaisuuteen laaja-alaisesti perehdyttävistä opinnoista. Suunnittelutyössä on sitouduttu tuomioistuineläytöksen kehittämiskomitean (KM 2003:3, s. 348) korostukseen yleisjuristivalmiuksien merkityksestä. Toisaalta JOY katsoo, että yleisjuristin valmiuksien lisäksi työmarkkinoilla on kysyntää juristeille, jotka ovat erikoistuneet joillekin erityisaloille. Tässä yhteydessä JOY viittaa mm. em. OIKO-hankkeen raporttiin ja oikeusministeriön 29.3.2004 opetusministeriölle antamaan lausuntoon Joensuun yliopiston valmiuksista antaa OTM-tutkintoja. Niinpä oikeustieteellisten tutkintojen suunnittelun lähtökohtana onkin ollut idea joillekin juridiikan osa-alueille erikoistuneiden lakimiesten koulutuksesta ns. pääainemallin mukaisesti.

Lappi

Tiedekunnan käsityksen mukaan vastaisuudessa aiempaa suurempi osa työllistyy yksityiselle sektorille. Asianajajakunta on kasvussa ja keskittymässä. Molemmat alat edellyttävät nuorilta juristeilta yksityis- ja prosessioikeudellisten sääntöjen tuntemusta sekä kielitaitoa. Valtion ja kuntien säästötoimet ovat vähentäneet työpaikkoja julkisella sektorilla. Näitä mahdollisesti korvaavat virkaurat esim. Euroopan Unionin toimielimissä edellyttävät Eurooppa-oikeuden ja kansainvälisen yksityisoikeuden taitamista ja kielitaitoa.

Turku

Valmistuvan juristin on oltava laaja-alainen oikeusjärjestyksen osaaja ja yhteiskunnan tuntija. Oikeustieteen perustutkinnot ovat yleistutkintoja ja samalla virkatutkintoja. Uudessa tutkintomallissakin lähtökohtana on yleistutkinto. Tavoitteena on laaja-alainen, laadukas ja tutkimukseen perustuva koulutus. Tutkinnon kaksipuolaisuus ja siihen liittyvä yleiseurooppalainen vastaavuus ovat omiaan lisäämään koulutuksen monipuolistumista.

Huomioita

Koulutusyksiköiden mukaan OTM-tutkinnon tulee varmistaa laaja-alainen oikeudellinen perusosaaminen, mutta sen suhteen on näkemuseroja, missä määrin ns. pääainemallin mukainen koulutus voi toteuttaa riittävän laaja-alaisuuden juristitutkinnoissa.

4 Oikeustieteen opetuksen ja tutkimuksen rakenteet osana yliopistoa

4.1 Mikä on käsityksenne mukaan hyvin toimivan oikeustieteellisen koulutusyksikön ihanteellinen koko ja osaamisvaranto (professuurit, tieto- ja kirjastopalvelut, muut resurssit)

Helsinki

Juristien laaja-alaisuuden vaatimus edellyttää koulutusyksiköltä riittävää suuruutta ja monipuolisuutta, sillä liian pienessä yksikössä suhteellisen suuri osa työvoimasta menee perusopetukseen ja hallintoon tutkimuksen samalla kärsiessä. Eurooppalaisissa huippuyliopistoissa professorien ja muiden opettajien määrä liikkuu kymmenissä. Kirjastopalvelut on mitoitettava tähän kokonaisuuteen ja on huolehdittava myös muiden tieteiden tietovarantojen saatavuudesta juristien käyttöön. Suuret yksiköt kykenevät pieniä paremmin antamaan resursseja tutkijoiden tukemiseen, esimerkiksi lisäämällä resursseja matka-apurahoihin.

Joensuu

JOY:ssa oikeustieteelliseen opetus- ja tutkimushenkilökuntaan kuuluu 1.8.2005 yhteensä 37 henkilöä, joista 18 on suorittanut OTT-tutkinnon. Oikeustieteiden laitoksen kokonaisrahoitus vuonna 2004 oli noin 2 miljoonaa euroa. Tämä on JOY:n mukaan riittävä koko laadukasta opetusta ja tutkimusta harjoittavalle oikeustieteelliselle yksikölle. Oikeusministeriön 29.3.2004 antama myönteinen lausunto OTM-tutkinnonanto-oikeudesta perustui osaltaan em. voimavaratason mukaiseen virkarakennesuunnitelmaan. OM:n näkemyksen mukaan voimavaratason tulee olla sellainen, että opetuksessa tarjotaan riittävä yleiskuva koko oikeusjärjestelmän sisällöstä. Yksikön koon ohella hyvin toimivan koulutusyksikön perusedellytys on riittävä määrä jatkokoulutettavia ja oppiainekohtaiset tutkimusryhmät. JOY:n kirjastoon on hankittu kattavasti kotimaista ja ulkomaista kirjallisuutta opetus- ja tutkimustoiminnan tarpeisiin. Kuvaavaa on, että vuonna 2005 oikeustieteen laitoksen kirjallisuushankintoihin on budjetoitu 110000 euroa. Mikäli OTM-tutkinnon anto-oikeus toteutuisi, niin kirjallisuuden budjetoituja määrärahoja korotettaisiin noin 200 000 euroon.

Lappi

Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta on monessa suhteessa ihanteellisen kokoinen. Vähintään yhtä tärkeää kuin professorien lukumäärä, on opiskelijoiden, opettajien ja professorien lukumäärän suhde. Alimitoitettu koulutusala-kohtainen kustannuskerroin aiheuttaa toimintamenomäärärahojen puutteen.

Turku

Toiminnan keskeinen edellytys on opiskelijoiden määrän ja opettajakunnan koon välinen suhde. Ihanteellisessa oikeustieteellisessä tiedekunnassa olisi kussakin oppiaineessa professori, yliassistentti ja assistentti. Painopistealueilla olisi lisäksi useita professoreja ja muita opettajia. Opettajatarve määräytyisi opiskelijamäärän perusteella. Opetuksessa pienryhmäopetus olisi keskeistä ja opetustarjonta monipuolista. Yliopistossa on syytä olla korkeatasoinen pääkirjasto ja hajautetut tiedekunta- ja laitoskirjastot. Verkkopohjaiset tietopalvelut ovat keskeisellä sijalla hankittaessa tietoa oikeuslähteistä.

Huomioita

Ihanteellisen kokoisessa koulutusyksikössä opiskelijoiden ja opettajien lukumäärän suhde tulee olla sellainen, että se tuottaa mahdollisimman tehokkaasti laadukkaita opintosuorituksia. Turun tiedekunnan mukaan kooltaan ihanteellisena voidaan pitää yksikköä, jossa on kussakin oppiaineessa professorin lisäksi yliassistentti/yliopistonlehtori ja assistentti.

4.2 Missä laajuudessa oikeustieteellisessä koulutuksessa olisi järkevää toimia yhteistyössä muiden koulutusyksiköiden kanssa ja mitä suunnitelmia yksiköllänne on tämän suhteen?

Helsinki

HY pitää järkevänä yhteistyön lisäämistä eri yksikköjen välillä. Hyviä kokemuksia on saatu esimerkiksi oikeustieteen valtakunnallisesta tutkijakoulusta ja oikeustieteen päivistä. HY korostaa myös monitieteisen yhteistyön merkitystä ja mainitsee esimerkkinä yhteistyön humanistisen, valtiotieteellisen, teologisen ja biotieteellisen tiedekunnan kanssa. Yhteistyötä on paitsi opetuksessa ja tutkimuksessa myös virkojen perustamisessa, mistä esimerkkinä on valmisteilla oleva oikeussosiologian ja kriminologian professuuri yhteistyössä valtiotieteellisen tiedekunnan kanssa. Vaasassa on HY:n juristikoulu, jossa annetaan kaksikielistä opetusta.

Joensuu

Yhteistyö on tarpeen sekä muiden oikeustieteen yksikköjen että tieteenalojen kanssa. Monitieteistä yhteistyötä on mm. psykologian, metsätieteen, yhteiskuntapolitiikan, kasvatustieteen ja taloustieteen kanssa. Vuosien 1997–2001 tutkimuksen ulkoisessa arviossa todettiin kiinteiden yhteyksien muihin yhteiskuntatieteisiin ja luonnontieteellisesti painottuneisiin aloihin luovan Joensuussa uusia mahdollisuuksia, tosin se edellyttää oikeustieteen laitokselta oikeustieteellistä identiteettiä. Tämä on otettu sittemmin laitoksen kehittämisessä huomioon. Yhteistyö muiden oikeustieteellisten koulutusyksiköiden kanssa on erityisen tärkeää jatkokoulutuksessa ja ulkopuolisen tutkimusrahoituksen hankinnassa, ja myös tätä seikkaa laitos on kehittämisessään painottanut. Laitos on ollut aktiivinen mm. OMY:ssa ja laitoksella on SA:n tutkimushankkeita, jotka ovat yhteisiä oikeustieteellisten tiedekuntien kanssa. JOY painottaa oikeustieteellisten koulutusyksiköiden yhteistyön ja profiloitumisen suurta merkitystä mm. oikeustieteen perusresurssien vahvistamiseksi. JOY:ssa on arvioitu mahdollisuuksia kehittää oikeustieteen alan opetusta ja tutkimusta erityisesti yhteistyössä Lapin yliopiston kanssa. JOY näkisi mahdollisena kehittää Lapin ja Joensuun yliopiston välille valtakunnallista ja kansainvälistä opetus- ja tutkimusprofiilia. JOY olisi valmis arvioimaan mahdollisuuksia antaa oikeustieteellisen alan tutkintoja verkostoyhteistyössä Lapin yliopiston kanssa, joskin on huomattava, ettei esitettyjen selvitysten valossa tälle pyrkimykselle ole annettu Lapin tiedekunnan taholta virallista tukea.

Lappi

Luontevinta yhteistyö on osaamisalueilla, joilla yksiköillä on erityisosaamista ja yhteiset tutkimukselliset intressit, sekä luonnollisesti jatkokoulutuksessa. Jatkokoulutuksessa yhteistoimintaa on kohtalaisen runsaasti. Tutkimushankkeita ja seminaareja on toteutettu yhdessä, jatkokoulutusoppaat julkaistaan yhdessä jne.

Turku

Yhteistyöllä voidaan paikata voimavarojen puutetta. Lisäksi yhteistyö on toiminnallisesti keskeistä. Opetuksen ja tutkimuksen laaja-alaisuus ja innovatiivisuus edellyttävät kiinteitä

suhteita muihin yksiköihin. Oikeustieteellinen tiedekunta vastaa sopimuksen perusteella Åbo Akademin oikeusnotaarikoulutuksen opetuksesta useiden oppiaineiden osalta. Mainitun tutkinnon suorittaneet voivat päästä ilman pääsykoetta oikeustieteen maisteritutkinnon opiskelijoiksi. Turku Law School on oikeustieteellisen tiedekunnan, Åbo Akademin oikeustieteen laitoksen ja Turun kauppakorkeakoulun taloustieteen laitoksen yritys juridiikan oppiaineen muodostama yhteistyöorganisaatio, jonka tarkoituksena on monipuolistaa kussakin yksikössä annettavaa opetusta ja tarjota englanninkielistä opetusta ulkomaisille opiskelijoille sekä edellä mainittujen korkeakoulujen tutkinto-opiskelijoille. Muiden oikeustieteellisten tiedekuntien ja oikeustieteen yksiköiden kanssa on monen tyyppistä yhteistyötä. Opettajavaihto on yleistä. Opetuksellista ja tutkimuksellista yhteistyötä on Uppsalan ja Utrechtin yliopistojen kanssa.

Huomioita

Kaikki yksiköt korostavat yhteistyötä opetuksessa ja tutkimuksessa oikeustieteellisten koulutusyksiköiden ja myös muiden tieteenalojen yksiköiden kanssa. Yhteistyö muotoutuu kussakin yksikössä yliopiston erityispiirteiden ja paikallisten olosuhteiden mukaisesti. Joensuun yliopisto näkisi mahdolliseksi verkostoyhteistyön kehittämisen erityisesti Lapin yliopiston kanssa.

5 Tavoitteet ja kehittämistarpeet

5.1 Mitkä ovat yksikössänne järjestettävän oikeustieteellisen koulutuksen 5 tärkeintä kehitystavoitetta? Priorisoikaa ne järjestykseen yhdestä viiteen.

Helsinki

- 1) opetuksen laadunhallintajärjestelmän kehittäminen
- 2) tutkimuslähtöisen opetuksen kehittäminen
- 3) kansainvälistyminen
- 4) opettajien pedagogisen osaamisen kehittäminen, erityisesti ongelmalähtöinen opetus
- 5) tieto- ja viestintätekniikan opetuskäyttö

Joensuu

- 1) laadukkaiden perus- ja jatkotutkintojen tuottaminen
- 2) hyvän kansainvälisen tason saavuttaminen tutkimuksessa ja koulutuksessa 3–4 erikoistumisalueella
- 3) kansainvälisen kärjen saavuttaminen 1–2 erikoistumisalueella
- 4) monitieteisten opintokokonaisuuksien kehittäminen
- 5) vuorovaikutuksen vahvistaminen ympäröivän yhteiskunnan kanssa

Lappi

- 1) kansainvälisyyden lisääminen
- 2) Eurooppa-oikeuden opetuksen vakiinnuttaminen ja kehittäminen osaamiskeskukseksi
- 3) yhteistyön ja opetuksen kehittäminen
- 4) virtuaaliopetuksen lisääminen
- 5) laadunvarmistusjärjestelmän dokumentointi

Turku

- 1) korkea tieteellinen taso
- 2) lakimiehen laaja-alainen ammattitaito
- 3) opetuksen ja opiskelijavalinnan kehittäminen edellä mainittuja tavoitteita palveleviksi
- 4) kielitaito ja kyky hallita ja käsitellä informaatiota
- 5) opiskelijoiden tukeminen

5.2 Miten kehittämistavoitteita toteutetaan nyt ja tullaan toteuttamaan tulevaisuudessa?

Helsinki

Tutkinnon uudistuksen myötä tiedekunnan opetuksen suunnittelua pyritään organisoimaan keskitetysti. Laadunhallintatyö merkitsee kattavan opiskelijapalautejärjestelmän luomista sekä tiedekunnan jatkuvaa ja systemaattista itsearviointia. Sen toteuttamiseksi on kartoitettu opetuksen ydinprosessit, joita ovat opetussuunnitelmatyö, opetuksen kehittäminen, opiskelijoiden tukeminen ja opetuksen arviointi. Tavoitteena on, että opetussuunnittelun lähtökohdaksi on tutkimuslähtöinen opetus. Tutkivan oppimisen mallia voidaan syventävien opintojen tutkielman laadinnan lisäksi pedagogisena toimintatapana ulottaa myös yleis- ja aineopintoihin. Tiedekunta toteuttaa kansainvälistymistä mm. kehittämällä vieraskielistä opetusta sekä lisäämällä opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden kansainvälistä liikkuvuutta. Tiedekunnan opettajille järjestetään yliopistopedagogista opetusta. Tavoitteena on, että opettajat laativat henkilökohtaisen kehittämissuunnitelman opetustaitonsa kehittämiseksi. Opetuksessa on tarkoitus lisätä tutkimuksellista osuutta, opiskelijakeskeisiä opetusmenetelmiä, tieto- ja viestintätekniikan käyttöä sekä tapausperusteista ongelmalähtöistä opetusta. Tiedekunnassa on laadittu vuonna 2004 tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön strategia, jolla tavoitellaan opettajien osaamisen kehittämistä ja uusien opetuskäytäntöjen löytymistä. Tiedekuntaan on mm. perustettu verkko-opetuksen laitostukihenkilöiden verkosto, joka antaa opettajille tarvittaessa tukea tieto- ja viestintätekniikan käytössä. Osa opettajista onkin jo kokeillut Webct:tä ja BSCV:tä. Verkko-oppimisympäristöjen luomista kannustetaan edelleen.

Joensuu

HTM-tutkintoa on kehitetty pitäen silmällä julkishallinnon tarpeita. Samalla oikeustieteen laitoksen lähtökohtana on ollut vahvistaa opetuksen ja tutkimuksen oikeustieteellistä identiteettiä. Virkarakennetta on kehitetty niin, että laitoksella voitaisiin antaa OTM-tutkintoja. JOY katsoo, että lehtorin ja yliassistentin viroilla (10 kpl) voidaan kattaa ne OTM-tutkinnon kannalta keskeiset oikeudenalat, joilla ei ole professuuria (esim. kansainvälinen oikeus, perhe- ja perintöoikeus, työoikeus). Oikeuden yleistieteiden opetukseen osallistuvat useat laitoksen professorit ja muut opettajat. Jatkokoulutukseen sijoitetaan voimavaroja. Tutkijakoulutuksen vahvistamiseksi laitokselle on syksyllä 2004 perustettu tutkijakoulu. Keskeinen seikka 5.1. kohdassa mainittujen tavoitteiden toteuttamiseksi olisi OTM-tutkinnonanto-oikeus, koska HTM-tutkinto ei anna muodollista kelpoisuutta tehtäviin, joihin tutkinnon suorittaneella olisi valmiuksia. Kansainvälistymistä kuvaa lukuvuonna 2005–2006 toteutettava oikeustaloustieteen englanninkielinen maisteriohjelma.

Lappi

Tiedekunnassa on ryhdytty systematisoimaan kansainvälisten asioiden hoitoa; tiedekuntaan on perustettu kv-asiain suunnittelijan virka ja toimikunta. Tiedekunta on asettanut tavoitteeksi Eurooppa-oikeuden osaamiskeskuksen perustamisen. Asianajajat ja tuomarit osallistuvat

opettamiseen käytännön kursseilla ja oikeustapausharjoituksissa. Tiedekunta on panostanut oikeustapausharjoitukseen ja virtuaaliopetuksen kehittämiseen. Laatuksiteerien määrittäminen ja laadunvarmistuksen keinojen valinta sekä laadun arvioinnin toteuttaminen ovat kussakin oppiaineessa arvioitavia asioita, jotka tulee dokumentoida.

Turku

Tavoitteet huomioitu tutkinnonuudistuksessa; kehittämistyö on valtaosin nykyisten toimintatapojen hienosäätöä mutta uusia toimintatapoja kokeillaan.

Huomioita

Helsingin oikeustieteellinen tiedekunta korostaa mm. yliopistopedagogisia menetelmiä opetuksen laadun kehittämisessä. Joensuun yksikön HTM-tutkintoa on kehitetty vahvistamalla oikeustieteellisiä oppiaineita. Lapin yliopistossa on systematisoitu kansainvälisten asioiden hoitoa ja asetettu tavoitteeksi eurooppaoikeuden opetuksen kehittäminen. Turun tiedekunnassa kehittämistavoitteet on huomioitu tutkinnonuudistuksessa valtaosin nykyiset toimintatavat säilyttäen.

5.3 Kuinka kehittämistarpeet löydetään?

Helsinki

Kehittämistarpeet löydetään laadunhallintajärjestelmällä, joka koskee koko opiskeluprosessia (suunnittelu, opetusohjelmat, opintojaksot, opetustyö, opetusmenetelmät, tenttikäytännöt ja oppimisen arviointi, oppimisympäristö, opiskelijapalvelut sekä opetuksen tukipalvelut opettajille ja opiskelijoille). Lisäksi tiedekunta on lähettänyt hakemuksensa ELFA:n organisoimaan kansainväliseen laadunkehittämistyöryhmään ja osallistuu jatkossakin opetuksen kansainvälisen arviointipaneelin arviointiin. Opettajapankki työelämän asiantuntijoista on esimerkki yhteistyösuhteista työelämään ja ympäröivään yhteiskuntaan. Näiden yhteistyömuotojen avulla voidaan myös löytää kehittämistarpeita.

Joensuu

Kehittämistarpeet löydetään aktiivisten työmarkkinayhteyksien (koulutus-, lainvalmistelu- ja kehittämistoiminta) ja muihin oikeustieteellisiin koulutusyksiköihin ulottuvan yhteistyön avulla. Dosenttikunta muodostaa myös kosketuspinnan ympäröivään yhteiskuntaan. Näiden yhteyksien ja yhteiskuntasuhteiden avulla laitoksen opetusta ja tutkimusta on kehitetty.

Lappi

Lähtökohtana on yliopiston strategiat ja tulostavoitteet, työmarkkina-, opiskelija- ja sidosryhmäpalaute.

Turku

Valmistuneiden antama palaute, kannanotot tuomioistuimista, virastoista, yrityksistä ja asianajotoimistoista, henkilökunnan sisäiset keskustelut, kansainväliset verkostot.

Huomioita

Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa kehittämistarpeet löydetään paitsi toimivilla yhteiskuntasuhteilla myös laadunhallintajärjestelmällä, joka koskee koko opiskelu- ja opetusprosessia. Muut yksiköt korostavat vastaavasti työmarkkinayhteyksien ja muihin oikeustieteellisiin koulutusyksiköihin ulottuvan yhteistyön merkitystä.

5.4 Mihin yksikössänne tehtyihin selvityksiin tavoitteenasettelunne perustuu?

Helsinki

Yliopiston ja tiedekunnan hyväksymät strategiat, palaute laadunhallintajärjestelmän kattamista kokonaisuuksista, kansainvälisen arviointipaneelin raportti, vuosittaiset opettajien työsuunnitelmat ja itsearviointilomakkeet.

Joensuu

Tavoitteenasettelu perustuu mm. oikeustieteiden laitoksen vuosien 1997–2001 tutkimuksen ulkoiseen arviointiin (raportin laatijat prof. Tuori ja hallintoneuvos Vihervuori, vuosi 2002), jossa esitettiin konkreettisia toimenpide-ehdotuksia. Keskeinen kritiikki ko. raportissa liittyi siihen, ettei laitoksen itsearviossa ole riittävästi eritelty niitä ongelmia, jotka seuraavat siitä, että JOY:ssa on edustettuna lähinnä vain julkisoikeus. Tähän kritiikkiin on vastattu virkarakennetta kehittämällä ja tutkintojen pakollisia opintoja laajentamalla. Lisäksi laitoksella on tehty systemaattista oppiainekohtaista analyysiä työmarkkinoiden tarpeista ja seurattu opiskelijoiden työllistymistä. Tämän seurauksena esimerkiksi toinen laitoksen yksityisoikeudellisista professuureista suunnattiin sisämarkkina- ja kilpailuoikeuteen painottuvaksi eurooppaoikeuden viraksi.

Lappi

Yliopiston hallituksen hyväksymät strategiat, tiedekunnan toiminta- ja taloussuunnitelma, systemaattisesti kerätty informaatio koulutuksen sisällön kehittämistarpeiden arvioimiseksi.

Turku

Tulosopimus, toiminta- ja taloussuunnitelma, opetuksesta saatava palaute, koko yliopiston laajuiset laadunarvioinnit.

Huomioita

Tavoitteenasettelut perustuvat yleisesti eri väylien kautta saatuun palautteeseen, tiedekunnan toiminta- ja taloussuunnitelmaan, tilastotietoihin ja tutkimuksen ulkoiseen arviointiin.

6 Opetussisältö ja työelämän tarpeet

6.1 Mikä on yksikönne arvio siitä, minkälaisia oikeustieteellisiä tutkintoja (sisältö, ydinaines, painotukset ja profiloituminen) tulevaisuudessa tarvitaan?

Helsinki

Oikeustieteellisen tutkinnon tulee sisältää valtakunnallisesti samantyyppistä laaja-alaista yleiskoulutusta, ei koulutusta valmiisiin lakimiesammatteihin. Siinä tulee painottua myös kansainvälinen osaaminen. OTM-tutkintoon tulee sisältyä omaan alaan liittyvien tietojen ja taitojen lisäksi yhteistyö-, viestintä- ja tietotekniikkataidot sekä kielitaitoon ja kulttuurien tuntemukseen perustuva avoimuus kansainvälisyyteen. Lisensiaatintutkintoa kehitetään ammatilliseksi jatkotutkinnoksi ja erikoistumistutkinnoksi.

Joensuu

JOY:n mukaan OTM-tutkintoa tulee voida profiloida opiskelijan haluamalla tavalla sen jälkeen, kun tutkinnon pakollisella aineksella on taattu yleisjuristin laaja-alaiset oikeudelliset perusvalmiudet. Kaikille pakollisista yhteisistä opintojaksoista koostuvan ON-tutkinnon jälkeen suoritettava OTM-tutkinto on rakennettu pää- ja sivuainemallin mukaisesti, ja JOY katsoo tällä mallilla olevan työmarkkinoilla kysyntää.

Lappi

Oikeustieteellisten tutkintojen tulee olla yleistutkintoja. Tutkinnon ydinaines on pakollisissa aineopinnoissa, joissa opiskelija perehtyy oikeusjärjestyksen ja oikeusjärjestelmien sisältöön. Mahdollinen erikoistuminen tulee tapahtua valinnaisten opintojen lisäämisellä sekä erikoistumisella syventävissä opinnoissa tutkielmanprojektissa. Tulee pyrkiä enenevässä määrin käytännönläheisyyteen sekä uuden opetusteknologian hyödyntämiseen.

Turku

Tutkintoja on kehitettävä tarjoamalla erikoistumismahdollisuuksia yleistutkintopohjalta. Yleistutkintoluonne ei ole menettämässä merkitystään; se tarjoaa juristeille mahdollisuudet siirtyä erilaista asiantuntemusta vaativasta tehtävästä toiseen. Tasokas ongelmanerittely, argumentaatio ja ratkaisuntenko edellyttävät hyvää yleiskuvaa oikeusjärjestyksestä. Tämä ei kuitenkaan estä rajoitettua erikoistumista opiskeluaikana. Opiskelijan valinnanvapautta ei ole kuitenkaan syytä laajentaa nykyisestään, joka on hieman yli puolet opiskeltavasta aineksestä. Muutokset kestävää yleiskuvaa oikeusjärjestyksestä ei ole mahdollista hankkia opiskelemalla pintatietoja kaikilta oikeudenaloilta, jotta erikoistumiselle jäisi enemmän aikaa. Painopisteen on oltava oikeustieteellisellä tiedolla.

Huomioita

OTM-tutkinnon kaikille pakollisen aineksen tulee taata valtakunnallisesti samantyyppiset yleisjuristin laaja-alaiset perusvalmiudet. OTM-tutkinnon erikoistumisasteesta on eriäviä näkemyksiä.

6.2 Miten hyvin opetussisältö vastaa työmarkkinoiden lakimiestutkinnolle asettamia vaatimuksia?

Helsinki

Tiedekunta on aktiivisessa vuorovaikutussuhteessa työelämään, mikä yhdessä jatkuvan itsearvioinnin kanssa myötävaikuttaa opetussisältöjen laatuun.

Joensuu

JOY katsoo opetussisältönsä ja profiloitumista korostavan tutkintorakenteen vastaavan hyvin työmarkkinoiden vaatimuksiin ja olevan vertailukelpoinen muiden oikeustieteellistä koulutusta antavien yksiköiden kanssa. Oikeustieteen laitoksen opetuksessa painottuu lainoppi, mikä jo sinällään korostaa työelämäsuuntautuneisuutta. Kussakin pääaineessa on arvioitu opetuksen sisältöä niin, että se vastaisi työelämän tarpeisiin.

Lappi

Lakimiehiltä odotetaan hyvää yleisvalmiutta ja kykyä paneutua erilaisiin oikeudellisiin ongelmiin. Nykyinen ja uusi (1.8.2005 ->) opetussisältö vastaa hyvin työmarkkinoiden vaatimuksia.

Turku

Saatujen tietojen mukaan Turun oikeustieteellisestä tiedekunnasta valmistuneiden juristien valmiuksiin on oltu tyytyväisiä. Turun koulutuksen erityispiirteitä ovat perinteisesti olleet vahvat kieliopinnot, yleistiedolliset aineet ja pienryhmäopetuksen merkittävä asema, jotka antanevat monia työmarkkinoilla arvostettuja taitoja.

Huomioita

Yksiköt katsovat opetussisältönsä vastaavan työmarkkinoiden vaatimuksiin.

6.3 Millä tavoin lakimiehiltä vaadittavat teoreettis-metodiset valmiudet on huomioitu opetuksessanne?

Helsinki

Tiedekunnassa metodisten valmiuksien merkittävyyttä on perinteisesti painotettu, sillä oikeudelliset ongelmat eivät aina asetu oikeudenala- tai tieteenalakohtaisen systematiikan mukaisesti. Perustutkinto-opetuksessa ensimmäisenä lukukautena opiskelijat osallistuvat metodisia valmiuksia kehittäväälle Oikeuden ulottuvuudet-luentosarjalle. Syventävien opintojen alkuvaiheessa kaikki opiskelijat osallistuvat metodiseminaareihin. Syventävien opintojen projekteissa kunkin aineen erityisiä teoreettis-metodisia kysymyksiä tuodaan esiin. Lisäksi tarjolla on useita valinnaisia metodikursseja. Olennaista on se, että teoreettisten valmiuksien kehittämiseen keskitytään myös substanssiaineissa läpi tutkinnon. Luonnollisesti jatkotutkinnoissa teoreettis-metodisten valmiuksien tarjoaminen on vielä laajempaa (yleisen ja oikeustieteen tieteenteorian cum laude, yleinen jatkokoulutusseminaari sekä kaksi opintojaksoa oikeustieteen teorioista ja menetelmistä).

Joensuu

Teoreettis-metodisia valmiuksia kehitetään yhtäältä "läpäisyperiaatteella" eri opintojaksojen opetus- ja arviointimenetelmien sekä toisaalta erillisten opintojaksojen avulla. Opiskelijoiden teoreettisia valmiuksia kehitetään opintojen alusta lähtien erinäisillä kirjoitus- ja harjoitustöillä. Erillisiä teoreettis-metodisia opintojaksoja suoritetaan HTK- ja HTM-tutkinnossa ensimmäisestä lukuvuodesta alkaen. Lukuvuonna 2005–2006 laitoksella annetaan teoreettis-metodologista opetusta 15 eri opintojaksolla yhteensä 255 tuntia ja lisäksi filosofian opetusta omana oppiaineenaan. JOY:n ON/OTM-tutkintojen erilliset teoreettis-metodiset opinnot on pääosin ajateltu rakennettavaksi näiden jo olemassa olevien opintojaksojen varaan, eräin lisäyksin. ON- ja OTM-tutkintoihin olisi sisällytettävä teoreettis-metodisia opintoja yhteensä vähintään 40 opintopistettä (ON-vaiheessa 25 opintopistettä ja OTM-vaiheessa 15 opintopistettä).

Lappi

Teoreettis-metodiset opinnot ajoittuvat syventäviin opintoihin; opiskelijoille annetaan valmiudet tieteelliseen ajatteluun ja oikeustieteen menetelmien käyttöön ja tutkielman tekemiseen. Tutkintoon voi sisällyttää täydentävinä opintoina menetelmätieteiden laitoksen tarjoamia opintoja.

Turku

Teoreettis-metodisia valmiuksia pyritään kehittämään koulutuksen kaikissa vaiheissa yhtäältä erillisten teoreettis-metodisten opintojaksojen ja toisaalta positiivisoikeudellisen aineksen opetuksen yhteydessä. Nämä jaksot vuorottelevat pitkin opintoja. Opintoihin kuuluvan

valinnanvapauden ei ole katsottu voivan koskea teoreettis-metodisia opintoja. Teoreettis-metodisten aineiden tutkija- ja opettajakunta on tiedekunnan yleiseen resursointiin nähden poikkeuksellisen laaja.

Huomioita

Yksiköissä keskitytään teoreettisten valmiuksien kehittämiseen tutkinnon kaikissa suorituvaiheissa. Substanssiaineiden metodiopetuksen lisäksi tarjolla on opintojen eri vaiheisiin soveltuvia yleisiä metodikursseja ja -seminareja. Metodiopintojen laajuus lisääntyy tutkinnon loppuvaiheissa.

6.4 Mikä on tutkielman merkitys lakimiehen yleisten osaamisvalmiuksien/profiloitumisen kannalta?

Helsinki

Tutkielman merkitys on huomattava lakimiesten osaamisvalmiuksien kannalta, koska se on vaativin oppinäyte, jonka laatimisen yhteydessä teoreettiset ja metodiset valmiudet tulevat esiin. Sen sijaan lakimiehen profiloitumisen kannalta tutkielman aiheen ja projektin valinnalla on pienempi merkitys. Tutkinto antaa valmiuksia lakimiestehtäviin, muttei rääätölöi ketään mestariksi suhteellisen kapeallakaan alalla.

Joensuu

Tutkielmalla nähdään suuri merkitys lakimiehen yleisten osaamisvalmiuksien kannalta. JOY:n OTM-tutkintoon on ajateltu sisältyvän nykyisten oikeustieteellisten tiedekuntien tutkielmien sijasta hiukan laajempi pääaineen pro gradu-tutkielma, koska opiskelijat syventyvät pääainemallissa omaan alansa verrattain laajasti. Pro gradu-tutkielma profiloi tutkinnon yhdessä pääainemuotoisten laudatur -laajuisten (40 op) syventävien opintojen kanssa.

Lappi

Tutkielman merkitys on suuri. Opiskelija voi syventävissä opinnoissa keskittää opintonsa johonkin oikeudenalaan mieltymyksensä mukaisesti ja työelämäpainotteisesti. Aiheesta riippumatta opiskelijat ovat sijoittuneet samoihin työtehtäviin.

Turku

Suurin merkitys on tieteellisen ajattelutavan ja yleisten valmiuksien kehittämisessä: tutkielman tekeminen kehittää valmiuksia oikeudellisen tiedon etsimiseen ja analysointiin, analysoituun kysymyksenasetteluun perustuvien laajojen, jäseneltyjen raporttien laatimiseen, itsenäiseen ja kriittiseen kysymyksenasetteluun sekä vakuuttavasti argumentoituun oikeudelliseen ratkaisuntekoon. Opiskelijan profiloitumisen kannalta tutkielman merkitys rajoittunee lähinnä ensimmäiseen tai ensimmäisiin työsuhteisiin.

Huomioita

Tutkielman merkitys on huomattava lakimiesten yleisten osaamisvalmiuksien ja tieteellisen ajattelutavan kannalta. Erimielisyyttä esiintyy jossain määrin siitä, millä tavoin syventävät opinnot voivat profiloida opiskelijan osaamista työelämän tarpeita ajatellen.

7 Yleistutkinto vai erikoistuminen

7.1 Mikä on käsityksenne oikeustieteellisten tutkintojen kehittämistarpeesta ja painotuksesta yleis- ja/tai erikoistumistutkintoina?

Helsinki

Tiedekunta kannattaa yleistutkintomallia, koska juristin toimintaympäristö ja ammatin vaatimukset muuttuvat, jolloin lakimiesammatin yleiset valmiudet korostuvat.

Joensuu

JOY:ssa on tarkoitus kehittää sellaisia oikeudellisia yleistutkintoja, jotka mahdollistavat erikoistumisen ja työmarkkinoilla tarvittavan tutkintojen profiloimisen. Erikoistuminen toteutuu maisteriopintojen vaiheessa suunnitellussa OTM-tutkinnossa ja ON-tutkinto vastaisi ns. yleistutkintoideaa. Opetustarjonta on laitoksen pääaineissa oikeustieteellisiä tiedekuntia laajempaa. Tuomaripätevyyteen johtava yleistutkinto edellyttää, että laitos tarjoaa opetusta koko oikeusjärjestyksen kattavasti myös niillä aloilla, jotka eivät ole pääaineina.

Lappi

Oikeustieteelliset tutkinnot ovat olleet yleistutkintoja vaikka niissä on erikoistuttu syventävissä opinnoissa johonkin tiettyyn oikeudenalaan. Tämä peruslinjaus tulee säilyttää. Kaikilla oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneilla tulee olla kelpoisuus tai ainakin perusvalmiudet kaikentyyppisiin juridisiin tehtäviin. Lähtökohtana kehittämisessä on tutkintojen säilyttäminen oikeustieteellisinä tutkintoina, jotka täyttävät sellaisenaan virkakelpoisuusvaatimukset oikeustieteellistä asiantuntemusta edellyttävissä viroissa.

Turku

Bolognan prosessin yhteydessä käynnistetyn uudistuksen lisäksi muutostarvetta ei ole. Tutkintoja tulisi kehittää tarjoamalla erikoitumismahdollisuuksia yleistutkintopohjalta. Keskeinen tekijä on riittävän monipuolisen opetuksen tarjoaminen. Opiskelijan on saatava riittävä kokonaisnäkemys eikä tutkinto saa koostua liian kirjavista, lyhyistä opintojaksoista. Monipuolisuuden takaamiseksi koulutusyksiköt eivät voi olla kovin pieniä.

Huomioita

Yksiköt tarjoavat oikeudellisia yleistutkintoja, joskin tutkintorakenteiden eroavaisuuksista johtuvat seikat vaikuttavat erikoistumisasteeseen.

7.2 Mikä pitäisi olla kaikille pakollisten oikeustieteen opintojen osuus maisteritutkinnossa?

Helsinki

Ei selkeää vastausta. Syventävät opinnot ovat pakollisia, samoin ne aineopinnot, joita ei ole suoritettu oikeusnotaarivaiheessa. Vapaavalinnaisuutta on täydentävissä aineopinnoissa.

Joensuu

ON-tutkinto (180 op) rakentuisi kokonaan kaikille pakollisista oikeustieteen opinnoista ja erikoistuminen tapahtuu maisterivaiheessa (120 op). Maisteritutkintoon sisältyy myös valinnaisia opintoja (25 op).

Lappi

Vähintään puolet koko tutkinnon laajuudesta. Pakollisiin opintoihin tulee kuulua projekti ja tutkielma oikeustieteen alalta. Muidenkin pakollisten syventävien opintojen tulee olla oikeustieteellisiä opintoja.

Turku

Hieman vajaa puolet kaikesta opiskeltavasta aineksesta on pakollisen osuuden minimi.

Huomioita

Pakollisen osuuden miniminä voidaan pitää noin puolta opiskeltavasta kokonaisuudesta (Turku, Lappi).

7.3 Millä perusteilla kaikille pakolliset opinnot tulisi määritellä?

Helsinki

Yleis- ja virkatutkintoluonteesta johtuen opintojen sisällössä ei saa olla olennaista variaatiota niin että tutkinnon lakimiestehtäviin valmistava luonne vesittyy.

Joensuu

Lähtökohtana täytyy olla analyysi siitä osaamisesta, jota oikeustieteellisen alan tutkinnon suorittaneilta työmarkkinoilla odotetaan. Pakollisten opintojen tulee varmistaa opiskelijoiden tiedonhaku-, soveltamis- ja kirjoittamistaitojen riittävä kehittyminen. Niinpä JOY:n tutkintojen useisiin aineellisoikeudellisiin opintojaksoihin sisältyisi harjoituskirjoitelma tms. kirjallinen työ. Oikeustieteellisten tutkintojen pakollisten opintojen tulisi olla kaikissa koulutusyksiköissä mahdollisimman pitkälle samansisältöisiä.

Lappi

Lähtökohtana on ollut näkemys oikeustieteen maisterin tutkinnon säilyttäminen oikeustieteellisenä yleistutkintona.

Turku

Pakollisilla opinnoilla on varmistettava kattavan yleiskuvan saaminen kansallisesta ja kansainvälisestä oikeudesta sekä riittävät kieli- ja viestintätaidot, yleistiedot oikeudellisesta näkökulmasta sekä tieteellisen tutkimuksen yleisistä lähtökohdista.

Huomioita

OTM-tutkinnon pakollisten opintojen tulisi olla kaikissa yksiköissä mahdollisimman pitkälti samansisältöisiä, yleistutkintoluonteen mahdollistavia ja työmarkkinoiden vaatimukset huomioonottavia.

7.4 Miten yksikkönne näkee esimerkiksi hallintotieteen tai kauppatieteen maisteritutkinnon kaltaisen pääainemallin soveltuvan oikeustieteelliseksi tutkinnoksi?

Helsinki

Pääainemalli ei sovellu oikeustieteelliseksi tutkinnoksi, koska se ei perustu yleisiä oikeudellisen tiedon hankinnan ja käsittelyn valmiuksia antavan yleistutkintomallin varaan.

Joensuu

HTM- tai KTM-tutkintojen rakenne ei sovellu oikeustieteellisen alan tutkintojen lähtökohdaksi. Näihin tutkintoihin sisältyy liikaa valinnaisuutta sekä pää- että sivuainevalintojen osalta. Esimerkiksi JOY:n HTM-tutkintoon sisältyy 1.8.2005 alkaen kaikille pakollisia yleisiä oikeusjärjestysopintoja 50 opintopisteen verran, mikä ei takaa riittävän laajaa perusosaamista lakimiestehtäviin. JOY:n näkökulmasta suunnitellut ON- ja OTM-tutkinnot poikkeavat rakenteeltaan tästä olennaisesti. Syynä on ON-tutkinnon kaikille pakollinen sisältö. Toisaalta JOY korostaa, että uusimuotoiset kaksipuoliset tutkinnot mahdollistavat uudella tavalla yleistutkinnon ja erikoistumisen mahdollistavan pääainemallin yhdistämisen myös OTM-tutkinnoissa.

Lappi

Pääainemalli ei vastaa tiedekunnan mukaan sen käsitystä oikeustieteellisen tutkinnon rakenteesta. Oikeustieteellisen tutkinnon tulee olla jatkossakin ehdottomasti yleistutkinto.

Turku

Tiedekunta ei pidä pääainemallia onnistuneena. Järjestelmä, jossa sivuaineet voisivat olla osittain tai kokonaan ei-juridisia, vaarantaisivat riittävien valmiuksien kertymisen oikeustieteellisiin asiantuntijatehtäviin.

Huomioita

Nykyiset oikeustieteelliset tiedekunnat katsovat, ettei pääainemalli sovellu oikeustieteelliseen tutkintoon. JOY:n esittämä OTM-tutkinto poikkeaa HTM-tutkinnon pääainemallista, mutta mahdollistaa pääainemallille tyypillisen erikoistumisen kaikille pakollisen ON-tutkinnon jälkeen.

8 ON-tutkinnon asema

8.1 Minkälaisena yksikkönne näkee oikeusnotaarien aseman työmarkkinoilla?

Helsinki

Työmarkkinoilla on kysyntää oikeusnotaareille, joskin nykytyyppinen ON-tutkinto on työmarkkinoita ajatellen liian raskas. Kysyntä kohdistuu esimerkiksi asianajosektorilla ja tuomioistuinlaitoksessa vanhamallisiin varanotaareihin enemmän kuin lähes koko aineopintovaiheen suorittaneisiin yli puolivalmiisiin juristeihin. Olennaista on kuitenkin se, ettei oikeusnotaareja valmistu työmarkkinoiden käyttöön.

Joensuu

Oikeustieteellisen alan koulutuksen ennakointihankkeen (OIKO-hanke) mukaan työelämässä tarvitaan nykyistä enemmän ON-tutkinnon suorittaneita, jotka kilpailevat samoista työtehtävistä HTK/HTM-tutkinnon suorittaneiden ja oikeustradenomien kanssa. Oikeusnotaareille on kysyntää tuomioistuini- ja syyttäjälaitoksen piirissä, poliisi- ja ulosottohallinnossa sekä maistraateissa. ON-tutkinto voisi vastata esimerkiksi tuomioistuinten kansliahenkilökunnan pätevyittämistarpeisiin (Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietintö KM 2003:3, s. 339–341).

Lappi

Työmarkkinoilla on tehtäviä, jotka edellyttävät oikeudellisia valmiuksia, mutta suppeammin kuin oikeustieteen kandidaatin tutkinnossa. Oikeusnotaareita ei ole kuitenkaan riittävästi pystytty kouluttamaan työelämän tarpeisiin.

Turku

Eräät seikat viittaavat siihen, että oikeusnotaarien määrä ei ehkä tule olemaan suuri. Opiskelijoista erittäin harva on kiinnostunut oikeusnotaarin tutkinnon suorittamisesta lopullisena tutkintonaan.

Huomioita

Yksiköissä on todettu, että vain erittäin harva suorittaa ON-tutkinnon lopullisena tutkintonaan. Siitä, onko ON-tutkinto tarpeen nykyisillä työmarkkinoilla, vallitsee erilaisia käsityksiä.

8.2 Mihin tämä käsitys perustuu?

Helsinki

Tilastoihin sekä Lakimiesliitosta ja Vara- ja oikeusnotaariliitosta saatuihin tietoihin.

Joensuu

Valtakunnallisten arviointi- ja kehittämishankkeiden raportteihin (OIKO-hanke, tuomioistuineläytöksen kehittämiskomitea).

Lappi

Oikeusnotaareiksi valmistuneista pidettäviin tilastoihin. Tulevaisuuden tarpeista ei ole olemassa luotettavaa selvitystä.

Turku

Tiedekunnalla ei ole tutkittua tietoa asiasta eivätkä tiedot välttämättä antaisi luotettavaa kuvaa siitä millainen vuoden 2005 tutkintoasetuksen mukaisesti valmistuvien asema tulee olemaan.

Huomioita

Käsitykset perustuvat tilastotietoihin sekä valtakunnallisten arviointi- ja kehittämishankkeiden raportteihin.

8.3 Otetaanko opiskelijat 1.8.2005 lukien suoraan maisteriopiskelijoiksi?

Helsinki

Kaikki opiskelijat otetaan suorittamaan sekä oikeusnotaarin että oikeustieteen maisterin tutkintoa eikä opiskelijoita siten voida ottaa opiskelemaan pelkästään ON-tutkintoa. Raportissa kritisoidaan Lapin korkeakoulun päätöstä ottaa vuonna 2005 opiskelijoita erillisessä valinnassa opiskelemaan oikeusnotaariksi.

Joensuu

Opiskelijat otetaan suoraan maisteriopiskelijoiksi (HTM-tutkinto). Näin olisi asian laita myös OTM-tutkinnon osalta, ellei erikseen muuta sovittaisi.

Lappi

Kaikki opiskelijat otetaan suorittamaan sekä oikeusnotaarin että oikeustieteen maisterin tutkintoa. Poikkeuksena tästä on erillisrahoituksella järjestettävä ammatillinen ON-koulutus.

Turku

Kaikki opiskelijat otetaan suorittamaan sekä oikeusnotaarin että oikeustieteen maisterin tutkintoa.

Huomioita

Kaikissa yksiköissä opiskelijat otetaan suorittamaan sekä ON- että OTM-tutkintoa, joskin poikkeuksena on Lapin yliopiston erillisrahoituksella järjestettävä ammatillinen ON-koulutus.

9 Tieteidenvälisyys

9.1 Yksikkönne näkemys tieteidenvälisten opintojen tarpeesta oikeustieteellisessä koulutuksessa ja sitä koskevat kehittämissuunnitelmat yksikkönne antamassa koulutuksessa

Helsinki

Tieteidenvälisyys on tarpeen, sillä kaikki oikeudelliset ongelmat eivät asetu oikeudenalasytematiikan mukaan. Opetusyhteistyötä on kehitetty erityisesti humanistisen, valtiotieteellisen, teologisen ja biotieteellisen tiedekunnan kanssa. Valtiotieteellisen tiedekunnan kanssa on perusteilla yhteinen oikeussosiologian ja kriminologian professuuri.

Joensuu

JOY:n näkemyksen mukaan oikeustieteellisen alan tutkintojen kilpailukykyisyys työmarkkinoilla erityisesti muissa kuin perinteisissä yleisjuristitehtävissä edellyttää, että juristeilla on yhä enemmän muitakin kuin lainopillisia valmiuksia. Näin ollen ei ole mielekäästä, että monitieteisten valmiuksien saamiseksi olisi OTM-tutkinnon lisäksi suoritettava muita opintoja. Monitieteiset valmiudet voidaan turvata jättämällä maisteriopintoihin riittävästi valinnaisuutta myös jonkun ei-oikeudellisen oppiaineen opiskeluun (JOY:ssa 25 op.) ja kehittämällä monitieteisiä opintokokonaisuuksia yhteistyössä muiden tieteenalojen kanssa oikeustieteellisiin tutkintoihin sisällytettäväksi. JOY:ssä tieteidenvälisyys ilmenee erityisesti oikeustaloustieteen opinnoissa.

Lappi

Poikkitieteellistä aineistoa voi sisällyttää osaksi täydentäviä perusopintoja. Tutkinnon painottuminen tieteidenvälisille opinnoille tai liiallinen spesifointi yhdelle oikeudenalalle aiheuttavat kuitenkin tutkinnon kapea-alaistumista, oikeudellisen osaamistason laskua ja tutkinnon kilpailukyvyyn heikentymistä työmarkkinoilla. Tieteidenväliset opinnot eivät paranna valmistuvan opiskelijan valmiuksia selviytyä työelämän oikeudellisista haasteista.

Turku

Opiskelijoiden mahdollisuuksia täydentää juridista osaamistaan muiden alojen opinnoilla on helpotettu poistamalla rajoitukset, jotka koskivat ei-juridisten aineiden sisällyttämistä valinnaisiin opintoihin. Opiskelija voi sisällyttää opintoihinsa yli puolen vuoden verran ei-juridisiä opintoja.

Huomioita

Yksiköissä vallitsee erilaisia näkemyksiä siitä, kuinka paljon ei-juridisia aineita OTM-tutkintoon tulisi sisällyttää. Tieteidenvälisyyteen tosin suhtaudutaan sinänsä myönteisesti.

9.2 Yksikköne tulevaisuudensuunnitelmat antaa oikeustieteellistä pää- ja sivuaineopetusta muita kuin oikeusnotaarin ja oikeustieteen maisterin tutkintoa varten

Helsinki

Resurssien ja yhteistyösopimusten puitteissa tiedekunta on avoin tarjoamaan opetusta myös muiden tiedekuntien opiskelijoille.

Joensuu

Jos Joensuun yliopisto saa oikeuden antaa ON- ja OTM-tutkintoja, niin laitoksella on tarkoitus jatkaa myös oikeustieteellisesti suuntautuneiden yhteiskuntatieteellisen alan tutkintojen antamista sellaisilla jatkossa täsmennettävillä erikoistumisalueilla, joilla tällaisille tutkintoille on työmarkkinoilla kysyntää. Esimerkiksi rikos- ja prosessioikeudessa suoritettu HTM-tutkinto palvelisi jatkossakin oikeus- ja poliisihallinnon työvoimatarpeita. Tämä malli voisi tarkoittaa esim. sitä, että OTM-tutkintoa otettaisiin vuosittain opiskelemaan 40 ja HTM-tutkintoa 50 opiskelijaa. On myös huomattava, että oikeustieteiden laitos tarjoaa kaikissa pääaineissaan sivuainekokonaisuuksia yliopiston muita pääaineita opiskeleville ja osallistuu avoimen yliopiston opetukseen. Tausta-ajatuksena on, että oikeudellis-hallinnollinen yleisosaaminen on merkittävää useissa työtehtävissä, jossain määrin jopa oikeusturvakysymys. Konkreettisenä esimerkkinä monitieteisyyden merkityksestä voidaan mainita se, että JOY:n metsätieteellisessä tiedekunnassa metsänhoitajaksi opiskeleva voi sisällyttää sivuaineena tutkintoonsa 60 opintopistettä oikeustieteiden laitoksen tuottamia metsäoikeudellisesti painottuneita ympäristöoikeuden opintoja.

Lappi

Tiedekunta antaa oikeustieteellisiä sivuaineopintoja osana Lapin yliopiston kauppatieteiden ja matkailun verkostotiedekuntaa. Opetusta annetaan yritys juridiikassa, matkailu juridiikassa ja verojuridiikassa. Oulun yliopiston taloustieteiden tiedekunnalle tarjotaan yritys juridiikan opintoja. Ei laajentamissuunnitelmia.

Turku

Tiedekunta antaa sivuaineopetusta mm. yhteiskuntatieteelliselle ja matemaattisluonnontieteelliselle tiedekunnalle. Oikeussosiologian ja kriminologian maisteriohjelmia toteutetaan yhteiskuntatieteiden tiedekunnan kanssa.

Huomioita

Kaikissa yksiköissä on suunnitelmia antaa oikeustieteen opetusta myös muita kuin ON- tai OTM-tutkintoa varten.

10 Kansainvälisyys

10.1 Mitä yksikkönne ymmärtää kansainvälisyydellä oikeustieteen alalla?

Helsinki

Kansainvälistyminen oikeustieteen alalla tarkoittaa mm. sitä, että juristin on kyettävä toimimaan eri oikeusjärjestelmien piirissä sekä tunnettava kansainvälistä oikeutta. Juristin on kyettävä omaksumaan ja analysoimaan eri oikeusjärjestelmien keskeisiä piirteitä. Aidosti kansainvälisellä juristilla on hyvä oikeuden yleistieteiden tuntemus, mikä mahdollistaa siirtymisen eri oikeusjärjestelmien ja oikeudenalojen välillä. Kansainvälistymiskehitys vaikuttaa kaikkiin oikeudenaloihin.

Joensuu

Kansainvälisyys ymmärretään JOY:ssa kaiken toiminnan läpäisevänä ulottuvuutena, jota ei voida hoitaa "kansainvälisillä viroilla". Esimerkiksi monet perinteiset oikeudelliset toimeksiantot ovat muodostuneet yhä kansainvälisemmiksi.

Lappi

Kansainvälisyydellä pyritään tiedekunnan toiminnalliseen ja sisällölliseen kehittämiseen, se on välttämätön osa oikeustieteen tutkimusta. Tieteen metodit ja tutkimuksen tavoitteet ovat universaaleja. Kansainvälisyys on välttämätön osa opetusta; sillä vastataan työelämän tarpeisiin. Kansainvälisyys on myös keino edistää tiedekunnan tunnettavuutta ja houkuttelevuutta.

Turku

Tasokas oikeustutkimus edellyttää useimmiten perusteellista tietoa vieraista oikeusjärjestyksistä ja oikeuskulttuureista. Kansainvälisyyden ulkoinen ulottuvuus tarkoittaa kaksisuuntaisia yhteyksiä kansainvälisiin tietovarantoihin. Kansainvälisyys tarkoittaa myös henkilökohtaisia kontakteja ulkomaille.

Huomioita

Kansainvälisyys oikeustieteessä ilmenee monin tavoin, esimerkiksi kaikilla oikeudenaloilla se on välttämätön osa tutkimusta ja opetusta. Juristin on nimittäin kyettävä toimimaan eri oikeusjärjestelmien piirissä.

10.2 Mitä konkreettista yksikössänne on tehty kansainvälistymisen edistämiseksi tai kansainvälistymisen vuoksi?

Helsinki

Tiedekunnan kansainvälistyminen keskittyy kahteen päätoimintoon: kansainvälinen opiskelijavaihto ja kansainvälinen täydennyskoulutusohjelma, International LL.M Diploma Programme. Tiedekunnassa tarjotaan runsaasti englanninkielistä opetusta: lukuvuonna 2004–05 tiedekunnassa järjestettiin 44 vieraskielistä kurssia 12 eri oppiaineessa, jotka muodostavat kaikkiaan yhteensä n. 70 opintoviikkoa. Tiedekunnan ruotsinkielistä opetustarjontaa hyödyntävät Nordplus-vaihto-opiskelijat. Tiedekunta on solminut yhteistyösopimuksen Sokrates/Erasmus- tai Nordplus-ohjelman kautta yli 80 eurooppalaisen oikeustieteellisen tiedekunnan kanssa, ja lähes kaikki nämä ovat aktiivisia, myös opettajavaihdon osalta. Näiden partneritiedekuntien kanssa neuvotellaan mm. opetuksen kehittämisestä ja vaihto-opintojen hyväksilu-

kemisestä. Lisäksi tiedekunta on mukana useissa yhteisohjelmissa (esim. yhteisohjelmat Universiteit Utrechtin ja University of Leicesterin kanssa, EACLE, E.MA-ohjelma). LL.M-ohjelman suorittaa vuosittain 30–40 opiskelijaa pääaineenaan joko kansainvälinen oikeus, eurooppaoikeus tai kauppa- ja sopimusoikeus. Tiedekunnan tutkimusyksiköt KATTI ja Erik Castrén-instituutti ovat kansainvälisesti aktiivisia. Vieraskielisen opetuksen lisäksi tiedekunta on sisällyttänyt läpäisyperiaatteella eurooppaoikeudellista ja kansainvälisoikeudellista ainesta kaikkeen perustutkinto-opetukseen, mikä ilmenee esimerkiksi vieraskielisinä tutkintovaatimuksina ja vieraiden oikeuskulttuureiden opetuksen lisäämisellä. Lisäksi tiedekunnassa on kiinnitetty huomiota kansainväliseen rekrytointiin (eurooppaoikeuden professuuri on kansainvälisessä haussa). Kansainvälistymistä kuvaa myös se, että tiedekunta julkaisee vuosittain runsaasti vieraskielistä tiedotusaineistoa ja että tiedekunnassa on kansainvälisten asioiden suunnittelija.

Joensuu

Oikeustieteiden laitoksen työryhmä teki vuonna 2004 ohjelman, joka on perustana erilaisille kansainvälistymistä koskeville toimille. Ohjelmaan kuuluu mm. kansainvälisen julkaisemisen tukeminen, englanninkielisen opetuksen lisääminen, opettajavaihdon aktivointi ja tutkijakoulutuksen kansainvälistäminen. Tarkoituksena on ulottaa kansainvälisyysaspekti kaikille oikeudenaloille, niin opetukseen kuin tutkimukseenkin. Lukuvuonna 2005–06 opetusohjelma sisältää yhteensä 15 englanninkielistä opintojaksoa ja useat kirjatentit sisältävät vieraskielistä kirjallisuutta. Esimerkiksi oikeustaloustieteen maisteriopinnot toteutetaan lukuvuodesta 2005–06 alkaen kokonaan englanniksi ja opiskelijoiden suoritettavissa on myös erityinen 25 opintopisteen laajuinen englanninkielinen Basic Studies in Comparative & Public International Law- sivuainekokonaisuus. Tulevaisuudessa oikeustieteiden laitoksella kehitetään erityisesti Venäjän oikeuden opetusta.

Lappi

Lapin korkeakoulussa kansainvälistymistä kuvaavat mm. seuraavat seikat: kansainvälistymisen strategia, kansainvälinen tutkimus- ja opetusyhteistyö, vieraskielinen opetus, opiskelija- ja opettajavaihto, ulkomaiset jatko-opiskelijat, kansainvälinen harjoittelu ja vieraskielinen tiedotusmateriaali.

Turku

Turussa on toiminut Turku Law School vuodesta 1992. Opettajien ja tutkijoiden kansainväliset aktiviteetit sekä moninaiset kansainväliset yhteydet ovat lisääntyneet. Muina seikkoina voidaan mainita kansainvälisen ja eurooppaoikeuden tutkimuksen ja opetuksen järjestäminen, kansainvälisiin teemoihin liittyvät seminaarit ja luentosarjat, panostus kielten opiskeluun, omat kansainväliset julkaisut ja kattava englanninkielinen www-sivusto sekä EU-rahoituksen hankkiminen.

Huomioita

Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan kansainvälistyminen keskittyy kansainväliseen opiskelijavaihtoon (Nordplus, Erasmus/Socrates) ja kansainväliseen täydennyskoulutusohjelmaan, minkä seurauksena tiedekunnassa annetaan runsaasti englanninkielistä opetusta. Lisäksi HY:n tutkimusyksiköt (Katti, Erik Castrén-instituutti) ovat kansainvälisesti aktiivisia. Joensuun yliopiston oikeustieteiden laitos on laatinut erityisen kansainvälistymisohjelman, jonka avulla mm. lisätään englanninkielistä opetusta ja kehitetään erityisesti Venäjän oikeuden opetusta. Myös Lapin korkeakoulussa on kansainvälistymis-

strategia ja kansainvälistä tutkimus- ja opetusyhteistyötä on kehitetty. Turun yliopiston oikeustieteelliselle tiedekunnalle on leimallista Turku Law School' in toiminta ja tutkijoiden kansainvälisten aktiviteettien lisääntyminen.

10.3 Miten mitataan kansainvälisyyttä opiskelija- ja tutkijatasolla?

Helsinki

HY tilastoi vuosittain tulevat ja lähtevät vaihto-opiskelijat sekä tarjolla olevan vieraskielisen opetuksen ja siinä suoritettut opintoviikot. Tiedekunnalla on aikomus saattaa tulevaisuudessa professorinvirkoja kansainväliseen hakuun.

Joensuu

Tutkijatasolla kansainvälisyyttä mitataan kansainvälisellä julkaisutoiminnalla ja verkottumisella (tutkija- ja opettajavaihto, vierailuprofessorit, kv. asiantuntijatehtävät, seminaaritoiminta) ja opiskelijoiden osalta kansainvälisen opiskelijavaihdon volyymillä. Erityisesti oikeustaloustieteen, valtiosääntöoikeuden, rikos- ja prosessioikeuden sekä ympäristöoikeuden opettajat ja jatko-opiskelijat ovat toimineet aktiivisesti kansainvälisissä asiantuntijatehtävissä ja osallistuneet kansainvälisten tieteellisten tilaisuuksien organisointiin.

Lappi

Opiskelija- ja opettajavaihdon volyymi ja kansainvälisten julkaisujen määrä. Määrät tilastoidaan ja kv. asiain toimintakertomukseen kerätään tietoja muistakin kansainvälisistä toiminnoista.

Turku

Saapuvista ja lähtevistä opiskelijoista ja tutkijoista pidetään tilastoja ja valmiuksia kansainvälistymiseen arvioidaan kielenopetuksessa.

Huomioita

Kansainvälisyyttä mitataan tilastoimalla opiskelija- ja opettajavaihtoa, vieraskielisen opetuksen määrää sekä kansainvälistä julkaisutoimintaa ja verkottumista.

10.4 Mikä on opiskelija- ja tutkijavaihdon volyymi yksikössänne?

Helsinki

Vuonna 2004 vaihtoon lähti 126 opiskelijaa ja saapui 89. Kun vaihtoonlähtijöiden määrä lasketaan prosentteina tiedekunnan uusien opiskelijoiden määrästä, niin oikeustieteellinen tiedekunta lähettää eniten HY:n tiedekunnista opiskelijoita vaihtoon (32 % vuonna 2003). Vuonna 2003 tiedekunnasta tehtiin yhteensä 25 tutkijavierailua ulkomaille ja tiedekuntaan tuli 7 vaihtotutkijaa.

Joensuu

Vuonna 2004 neljä oikeustieteiden opettajaa ja tutkijaa teki vähintään viikon virkamatkan ulkomaille ja yksi laitoksen tutkijoista on työskennellyt lukuvuoden 2004–05 ulkomailla. Laitoksella työskentelee kaksi ulkomaista oikeustieteiden tutkijaa. Ulkomaisia jatko-opiskelijoita on kahdeksan. Laitoksella on yksittäisiä ulkomaisia vaihto-opiskelijoita ja JOY:sta vaihtoon lähtee vuosittain viitisen opiskelijaa. HTM-tutkintonimike jarruttaa opiskelijavaihtoa.

Lappi

Vaihtoon lähteneet 40–50 opiskelijaa, vaihtoon saapuneet noin 40, vähintään viikon kestäneet opettajavaihdot ulkomaille 5 henkilöä, vähintään viikon kestäneet ulkomaiset opettajavierailut 5 henkilöä. Tutkijavaihdonmääriä ei tilastoida erikseen.

Turku

Vaihtoon lähteneet 51 opiskelijaa, vaihtoon saapuneet 40, tutkijavierailut ulkomaille yht. 470 vrk, tutkijavierailut ulkomailta 310 vrk.

Huomioita

Opiskelija- ja tutkijavaihdon volyymit kertovat oikeustieteen olevan nykyisin alati kansainvälistyvä tieteenala.

10.5 Miten kansainvälisen lähdeaineiston tiedonhaku on järjestetty?

Helsinki

Tiedekunnan kirjaston kotisivulla on Verkkoaineiston kohdalla esitelty kirjaston hankkimat elektroniset aineistot (esim. WestLaw International, HeinOnline, Kluwer Arbitration Online ym.). Lisäksi on käytössä viitetietokanta, Index to Foreign Legal Periodicals.

Joensuu

Verkkoaineistona on mm. WestLaw-tietokanta. Kirjastoon tulee 41 ulkomaista oikeudellista aikakauslehteä. Määrä tulee lisääntymään jatkossa uusien oppiaineiden myötä.

Lappi

Yliopiston kirjastossa on merkittävä määrä ulkomaista lähdeaineistoa. NELLI-tiedonhakuportaali on n. 7 000 e-lehteä, yli 20 000 e-kirjaa, noin 80 viitetietokantaa sekä hakuteoksia ja sanakirjoja. Kaikilla tutkijoilla ja opettajilla on pääsy tähän tietokantaan omalta tietokoneeltaan.

Turku

Kirjastoon hankitaan laajasti kansainvälistä aineistoa, elektroniseen aineistoon panostetaan merkittävästi, tiedekuntaan on muodostettu immateriaalioikeuden kirjasto ja tiedekuntaan on palkattu kokopäivätoiminen informaatikko.

Huomioita

Tiedekuntien tarjoama verkkoaineisto kattaa keskeiset kansainväliset lähteet ja kirjastoihin hankitaan runsaasti kansainvälistä aineistoa.

10.6 Millainen on vertailevan oikeustutkimuksen asema yksikössänne?

Helsinki

Ei vastausta tähän kysymykseen.

Joensuu

Vertailevan oikeustieteen asema on Joensuussa poikkeuksellisen vahva tutkimuksessa ja opetuksessa. Oikeusvertailuun erikoistuneilla tutkija-opettajilla on vahvat kansainväliset kontak-

tit, erityisesti Maastrichtin yliopistoon. Laitoksella on myös käynnissä kaksi Suomen Akatemian rahoittamaa oikeusvertailevaa tutkimus- ja jatkokoulutushanketta (Nordic Law and Legal thinking in Comparative Perspective, Uusiutuvien luonnonvarojen hallinta Luoteis-Venäjällä).

Lappi

Tiedekunnassa on vertailevan oikeustieteen ja kansainvälisen yksityisoikeuden professuuri, jonka opetusalaan oikeusvertailu kuuluu. Lisäksi tiedekunnassa on yksi vertailevan yksityisoikeuden dosenttuuri. Heidän lisäksi oikeusvertailua opetetaan ja hyödynnetään useiden muiden oppiaineiden opetuksessa. Tiedekunnan täydennyskoulutusohjelma perustuu vertailevaan oikeustutkimukseen.

Turku

Oikeusvertailu on ymmärretty metodiksi, joka on käytettävissä eri oikeudenaloilla. Oikeusvertailu kuuluu yleisen oikeustieteen professorin opetusalaan. Lisäksi oikeusvertailun opetusta ja tutkimusta on kullakin oppiaineella.

Huomioita

Vertailevan oikeustieteen asema vaikuttaa korostuvan erityisesti Joensuun yliopistossa ja Lapin korkeakoulussa.

11 Jatkotutkinnot ja täydennyskoulutus

11.1 Miten yksikkönne osallistuu lakimiesten täydennyskoulutukseen ja miten yksikkönne näkee jatkossa roolinsa kehittämistarpeet tässä?

Helsinki

Tiedekunnan jatkokoulutusstrategiassa tärkein prioriteetti on tutkintoon johtava tieteellinen jatkokoulutus. Niinpä tutkintoon johtava ammatillinen koulutus, esimerkiksi ammatilliseen OTL-tutkintoon liittyvä koulutus, on etusijalla puhtaasti täydennyskoulutusluonteiseen toimintaan verrattuna. Tiedekunta ei ole omin toimenpitein pyrkinyt järjestämään ja koordinoimaan täydennyskoulutusta, vaan se on keskittynyt tiedekunnan ulkopuolisille toimijoille. Täydennyskoulutuksesta ovat esimerkkeinä Helsingin hovioikeuspiirin tuomarikoulutuksen ns. laatuhanke, yksityisoikeuden Business Law Forum-kurssit ja oikeusministeriön järjestämä syyttäjien ja tuomareiden koulutus HY:n kehittämis- ja koulutuskeskus Palmenian avulla. Suuri osa lakimiesten täydennyskoulutuksesta järjestetään Helsingissä, minkä vuoksi tiedekunnan opettajat osallistuvat laajasti eri tahojen (esim. Lakimiesliiton koulutus, HAUS, IIR) järjestämään täydennyskoulutukseen. Tiedekunta pitää kansainvälisyyttä osana lakimiesten täydennyskoulutusta ja tarjoaa LL.M-ohjelmaansa myös suomalaisille lakimiehille täydennyskoulutukseksi. Lisäksi tiedekunta järjestää ETA-kelpoisuuskokeita.

Joensuu

Laitoksen opettajat toimivat laajasti alaansa liittyvissä luottamus-, asiantuntija- ja koulutus-tehtävissä. Täydennyskoulutuksen kannalta laajinta on ollut rikosoikeuden oppiaineen toiminta mm. oikeusministeriön kursseilla. Eri oppiaineet ovat järjestäneet oikeudellisia ajan-kohtaispäiviä, joista ehkä merkittävimmät ovat rikos- ja prosessioikeutta ja ympäristöoikeutta

koskevat täydennyskoulutustilaisuudet. Täydennyskoulutusmerkitystä on myös avoimen yliopiston kautta tarjottavilla opinnoilla. Oikeustieteiden laitoksen tuottamia eri oppiaineiden approbatur-kokonaisuuksia voi opiskella lukuvuonna 2005–06 kymmenessä kesäyliopistossa ympäri Suomea.

Lappi

Tiedekunta on käynnistänyt ns. tuomarikouluhankkeen ja ollut mukana hovioikeuden laatu-hankkeessa. Lisäksi tiedekunta on ollut mukana oikeustradenomihankkeessa ja ammatillisessa oikeusnotaarikoulutuksessa.

Turku

Turun yliopisto tarjoaa monipuolista täydennyskoulutusta, johon kuuluvat sekä julkaisutoiminta että kurssitus. Lisäksi työelämässä jo olevat suorittavat tiedekunnassa jatko-tutkintoja. Tulevaisuudessa pyritään lisäämään tarjonnan laaja-alaisuutta ja volyymiä. Täyden-nyskoulutus on luonteeltaan ensisijaisia tehtäviä täydentävää toimintaa, jonka avulla tiedekunta voi hankkia taloudellisia lisäedellytyksiä perustehtäviensä toteuttamiseksi.

Huomioita

Erityisesti pääkaupungissa täydennyskoulutustarjontaa on runsaasti ja se on keskittynyt tiedekunnan ulkopuolisille toimijoille. Myös muissa yksiköissä osallistutaan aktiivisesti lakimiesten täydennyskoulutukseen.

11.2 Miten arvioitte lisensiaattien ja tohtorien määrän olevan sopu-soinnussa työmarkkinoiden tarpeiden kanssa?

Helsinki

Kiinnostus jatko-opintoihin on jatkuvasti kasvanut, vaikkakaan jatkokoulutuksen resurssit eivät ole. Erityisesti julkisen sektorin virkanimityksissä on ollut nähtävissä se, että jatkotutkintoja arvostetaan aikaisempaa laajemmin työelämässä. Tiedekunta katsoo, että jatkotutkin-not, jotka merkitsevät tutkijakoulutukseen osallistumista, ovat hyödyllisiä laajasti erilaisissa lakimiestehtävissä. Jatkokoulutuksen ainoa, tai edes primaari, tavoite ei ole yliopistotutkijoi-den kouluttaminen.

Joensuu

Oikeustieteellisten jatkotutkintojen ylitarjontaa ei ole nähtävissä ja niiden arvostus on työ-markkinoilla kasvussa. Laitoksella on 52 jatko-opiskelijaa suorittamassa HTL- tai HTT-tutkintoja. Heistä 18 on peruskoulutukseltaan juristeja. Tavoite on vuosina 2004–06 kuusi HTT-tutkintoa ja jatkossa määrää on tarkoitus yrittää lisätä.

Lappi

Monilla tieteenaloilla tutkijakoulujen myötä on syntymässä tilanne, jossa tohtoreita uhkaa työttömyys. Kouluttaminen on kallista ja yliopistoissa on niukkuutta määrärahoista.

Turku

Tiedekunta näkee työllisyystilanteen hyvänä. On kuitenkin olemassa rakenteellisia uhkia, koska jatkossa entistä pienempi osa jatkotutkinnon suorittaneista pystyy sijoittumaan akateemiseen maailmaan. Akateemisen maailman ulkopuolisilla työmarkkinoilla ei ole vielä täysimit-taisesti tiedostettu jatkotutkintojen avulla saavutetun osaamisen merkitystä.

Huomioita

Helsingin ja Joensuun yksiköt vaikuttavat suhtautuvan Lapin ja Turun yksiköitä optimistisemmin lisensiaattien ja tohtorien kysyntään työmarkkinoilla.

11.3 Miten yksikössänne on järjestetty tohtorikoulujen ulkopuolisten ja vastavalmistuneiden jatko-opiskelijoiden asema ja millainen yhteys tohtorikoulussa jatko-opiskelevilla on omaan oppiaineeseensa?

Helsinki

Kaikki jatkokoulutettavat seuraavat periaatteessa samaa koulutusohjelmaa. Tohtorikoulutoiminta toteutuu valtakunnallisessa tohtorikoulu OMY:ssa (tutkijat pääosin KATTI:n tai Erik Castrén-instituutin tiloissa), yksityisoikeuden tutkijakoulussa ja tiedekunnan tutkijakoulussa. Tohtorikoulutuksen ulkopuoliset tutkijakoulutettavat ovat pääosin joko projektitutkijoita tai assistentteja, jotka suorittavat joko OTL- tai OTT-tutkintoa. Heikoimmassa asemassa ovat ns. talon ulkopuoliset OTL-tutkinnon opiskelijat, joskin heidän asemaansa voidaan parantaa erityisesti ammatilliseen OTL-tutkintoon liittyvän koulutuksen avulla. Tiedekunta pyrkii siihen, että jatkokoulutettavat säilyisivät rahoituksensa muodosta riippumatta lähellä omaa laitostaan ja sen oppiaineen opetusta ja tutkimusta.

Joensuu

Laitokselta on valittu kolme opiskelijaa OMY II:een. Tohtorikoulujen ulkopuolisten ja vastavalmistuneiden jatko-opiskelijoiden aseman turvaamiseksi ja tohtorikoulutuksen tehostamiseksi laitokselle on perustettu tutkijakoulu 1.10.2004 alkaen. Siihen kuuluu 14 kokopäiväistä jatko-opiskelijaa, jotka on pyritty sitouttamaan jatko-opintoihin mm. työpisteen ja rahoituksen avulla riittävän pitkäksi yhtäjaksoiseksi ajaksi (4 vuotta) ja mahdollistamalla heidän osallistumisensa erilaisiin jatkokoulutustilaisuuksiin. Tutkijakoulussa työskentelevien tulee muiden jatko-opiskelijoiden tavoin osallistua laitoksen yleisen jatkokoulutusohjelman ja oppiaineensa tilaisuuksiin. Tohtorikoulujen ulkopuolisten jatko-opiskelijoiden aseman turvaamiseksi laitoksella ja erikseen yhteiskuntatieteiden tiedekunnalla on oma apurahajärjestelmä, jonka kautta on voitu vuosittain turvata 3–5 jatko-opiskelijan työskentelymahdollisuudet.

Lappi

Ulkopuolisten ei ole helppoa saada rahoitusta jatko-opinnoilleen ja väitelleille ei ole olemassa post doc -virkoja.

Turku

Ulkopuoliset eivät ole olennaisesti huonommassa asemassa kuin tutkijakouluihin kuuluvat, koska kaikkia jatko-opiskelijoita kohdellaan samalla tavalla. Ulkopuolisten ongelmat liittyvät lähinnä taloudellisiin ja ajankäytöllisiin mahdollisuuksiin harjoittaa täysipainoisesti jatko-opintoja.

Huomioita

Tohtorikoulujen ulkopuoliset jatko-opiskelijat seuraavat periaatteessa samaa koulutusohjelmaa kuin tohtorikouluissa opiskelevat jatko-opiskelijat, joten muodollisesti he eivät ole heikommissa asemassa. Käytännössä ulkopuolisten ongelmat liittyvät lähinnä taloudellisiin ja ajankäytöllisiin mahdollisuuksiin harjoittaa jatko-opintoja. Erityisesti työn ohella OTL-tutkintoa suorittavien asema on tässä suhteessa ongelmallinen, joskin sitä voidaan parantaa erityisesti ammatilliseen OTL-koulutukseen liittyvän opetuksen avulla.

11.4 Miten yksikössänne suhtaudutaan väitöskirjojen arvosanojen poistamiseen?

Helsinki

Vuonna 2000 arvosanat poistettiin, mutta vuonna 2004 ne päätettiin palauttaa niin, että ne tulevat jälleen käyttöön syksyllä 2005. Myös väitöskirja tulee arvostella kuten muutkin opinnäytteet.

Joensuu

Oikeustieteellisesti suuntautuneista HHT-tutkinnon väitöskirjoista arvosanat on poistettu. Valmisteluja arvosanojen palauttamiseksi ei ole käynnissä.

Lappi

Laatuasioiden esiintulon myötä on virinnyt keskustelu tulisiko arvosanat palauttaa. Asiaa olisi syytä vakavasti harkita.

Turku

Tiedekunta ei ole havainnut, että arvosanoista luopuminen olisi aiheuttanut ongelmia. Se ei ole myöskään johtanut väitöskirjojen tason laskemiseen.

Huomioita

Yksiköistä ainoana Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta on palauttanut väitöskirjojen arvosanat syksystä 2005 alkaen.

12 Valtioneuvosto on 11.3.2005 tehdyssä päätöksessä valtiontalouden kehyksistä vuosille 2006–2009 asettanut tavoitteeksi, että valtionhallinnosta eläkkeille siirtymisten ja muiden valtion palveluksesta poistumisten johdosta vapautuvasta 35.000 työpaikasta jätetään tuottavuussäästönä täyttämättä puolet eli 17.500 paikkaa. Tämä vastaa noin 2 %:n vuotuista tuottavuuden nousua. Henkilöstön vähentämistavoitteen kohdentumista eri hallinnonaloille ei ole vielä päätetty.

12.1 Millaisia toimenpiteitä aiheutuisi siitä, että yksikkönne resursseja olisi pakko leikata vuosittain 2 % tai enemmän?

Helsinki

Kun budjetti koostuu pääosin palkoista, jouduttaisiin leikkaamaan tai jättämään hoidattamatta tiedekunnan opetusvirkoja. Nämä säästöt kohdistuvat eri aineisiin satunnaisesti esimerkiksi eläköitymisten ja muualle siirtymisten vuoksi. Suuri menoerä on myös kulut toimitiloista, mutta niihin on henkilökuntamenoja hankalampaa vaikuttaa. Käytännössä nuoret määräaikaissäissä työsuhteissa olevat opettajat ja tutkijat joutuisivat leikkausten kohteeksi.

Joensuu

Resurssien heikennykset johtaisivat hallinnon rakenteiden hierarkioiden karsimiseen, yksiköiden määrän pienentämiseen. Pyrkimys on muodostaa hallinnollisesti ihanteellisen kokoisia yksiköitä, jotta tutkimuksen ja opetuksen toimintaedellytykset turvataan. Resurssipula joh-

taa myös profilisaation vahvistamiseen. Strategisen henkilöstösuunnitelman avulla säästöt voidaan kohdentaa niin, että yliopiston vahvoja osaamisen ja kehittämisen aloja voidaan edelleen vahvistaa. Oikeustieteen aloja tullaan vahvistamaan JOY:ssa. Ulkopuolista rahoitusta pyritään hankkimaan ja se on jo nykyisin merkittävää. Esimerkiksi Joensuun kaupunki ja Pohjois-Karjalan liitto ovat tehneet vuonna 2004 JOY:lle 430000 euron lahjoituksen siviilioikeuden vahvistamiseksi.

Lappi

Leikkaus huonontaisi opiskelijoiden ja opettajien määrän suhdetta entisestään.

Turku

Leikkaus ei mahdollistaisi pitkällä aikavälillä nykymuotoisen toiminnan jatkamista.

Huomioita

Helsingin yliopistossa resurssien leikkaus kohdistuisi käytännössä nuoriin määräaikaissäissä työsuhteissa oleviin opettajiin ja tutkijoihin, sillä toimitiloihin liittyviin menoihin on henkilökuntamenoja hankalampi vaikuttaa. Joensuun yliopistossa resurssien heikennykset johtaisivat hallintoyksiköiden määrän pienentämiseen ja profilisaation vahvistamiseen. Yleisesti voidaan todeta, että leikkaukset heikentäisivät opettajien ja opiskelijoiden määrän suhdetta entisestään.

12.2 Mihin kohdistaisitte säästöt?

Helsinki

Jatkossa säästöt tulisi kohdistaa hallinnon tehostamiseen.

Joensuu

Säästöt tulee kohdistaa muuhun kuin opetus- ja tutkimustoimintaan. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta tulee kohdentamaan säästöt muualle kuin oikeustieteen aloihin.

Lappi

Leikkaus toteutettaisiin joko supistamalla toimintamäärärahoja tai lakkauttamalla yksi lehtorin tai yliassistentin tasoinen virka sen tultua avoimeksi.

Turku

Säästöt tulisi toteuttaa niin, että kullakin oppiaineella säilyisi vähimmäistason voimavarat. Hallinnossa ei ole supistamisen varaa. Virkojen vähentäminen tulee toteuttaa eläkkeelle jäämisten yhteydessä tai muutoin virkojen auki tulon myötä.

Huomioita

Säästöt tulisi kohdistaa muuhun kuin opetus- ja tutkimustoimintaan, jotta kullakin oppiaineella säilyisi vähimmäistason voimavarat.

12.3 Millaisia painopisteitä olisi mielestänne perusteltua tukea?

Helsinki

Jatkokoulutuksen tehostamista tutkijakoulujen avulla ja verkosto-opettamisen kehittämistä niin, että sen avulla voidaan saavuttaa myös oppilaita muista yksiköistä.

Joensuu

Opetuksen ja tutkimuksen alueelle suunnattavat säästövelvoitteet olisivat ristiriidassa valtioneuvoston tänä vuonna hyväksymien tiede- ja teknologiapoliittisten linjausten kanssa. Oikeustieteen alalla painopistealueita ovat oikeustaloustiede, oikeusvertailu, monitieteinen ympäristöoikeus, eurooppaoikeus, Venäjän oikeus ja empiirinen oikeustutkimus.

Lappi

Painopistettä kuvaa eurooppa-oikeuden professuuri ja osaamiskeskus.

Turku

Painopisteenä on perusteltua tukea korkealaatuisen tutkimuksen edellytysten turvaamista.

Huomioita

Painopistealat vaihtelevat kunkin yksikön opetustarjonnan ja ominaispiirteiden mukaan.

12.4 Vaikuttaako hallituksen asettama henkilöstön määrän vähentämislinjaus muutoin koulutusyksikköne suunnitelmiin ja arvioihin tulevasta kehityksestä?

Helsinki

Yliopistot pyrkivät vaikuttamaan siihen, etteivät säästöt suoraviivaisesti kohdistu yliopistoihin. Ponnisteluja tullaan jatkamaan ulkopuolisen rahoituksen lisäämiseksi mm. lahjoitusprofessuurien saamiseksi.

Joensuu

JOY:ssä tehdään joka tapauksessa sisäistä tarkastelua kaikista resursseista ja niiden suuntaamisesta yliopiston strategisten linjausten mukaisiksi.

Lappi

Kyllä vaikuttaa. Uusia hankkeita jää tapahtumatta, opetus muuttuu massaopetukseksi, kansainvälisyys ja tuntiopetus vähenee.

Turku

Vähentämistavoitteen kohdentamisesta ei ole vielä päätetty.

Huomioita

Valtioneuvoston vähentämislinjauksella on vaikutusta yksiköiden strategiaan suunnitelmiin.

Helsinki 8.7.2005

Lausunto oikeustieteellisen koulutusalan nykytilan ja tulevaisuuden kehittämistarpeiden selvitystyöryhmälle

Suomen Lakimiesliitto pyydettyä kunnioittavasti lausuu seuraavaa lakimiesten koulutustarpeesta ja nykyisen tutkintorakenteen kehittämistä.

Lakimiesten koulutustarve

Suomen Lakimiesliitto katsoo, että korkeakoulutuksen määrä tulee mitoittaa ennakoitavissa olevan työvoimatarpeen ja sen perusteella arvioitavan koulutustarpeen perusteella. Koulutustarpeen arvioinnissa tulee ottaa huomioon korkeakoulutuksen, erityisesti yliopistokoulutuksen, luonne yleisiä valmiuksia ja laaja-alaista osaamista tuottavana koulutuksena, joka ei yleisesti valmenna tiettyihin spesifeihin tehtäviin.

Koulutuksen mitoituksessa tulee erityisesti huolehtia siitä, että koulutuksen suorittaneilla on reaalit mahdollisuudet työllistyä niin työn sisällön kuin sen muunkin järjestämisen osalta koulutustaan vastaaviin tehtäviin. Erityisesti selkeillä professioaloilla koulutustarjonnan onnistunut mitoittaminen on edellytys työmarkkinoiden tarpeiden täyttämiseksi, valmistuneiden ammattilaisten laadukkaalle työllistymiselle sekä alan koulutuksen jatkuvalla houkuttelevuudella.

Arvioitaessa lakimiesten koulutustarvetta tulee arvio perustaa tähänastiseen lakimiesten määrän ja koulutusmäärien kehitykseen, lakimiesten työllisyystilanteeseen, sekä arvioihin lakimiesten työmarkkinoiden kehittymisestä seuraavien vuosikymmenten kuluessa.

Lakimiesten ja koulutusmäärien kehitys

Tarkasteltaessa lakimieskoulutuksen määrän muutosta, voidaan havaita oikeustieteellisen koulutuksen määrän nousseen yleisen koulutustason mukana viime vuosisadan alusta saakka. Yleistä korkeakoulutuksen määrää hieman hitaampi kasvuvauhti selittyy oikeustieteellisen koulutuksen luonteella ns. virkatutkintona enemmän kuin puhtaasti yleisiä valmiuksia tarjoavana korkeakoulutuksena.

Lakimiestutkinnon määrä on kuitenkin viimeisen puolen vuosisadan aikana noussut 3,5-kertaiseksi. Vuosina 1960–1965 oikeustieteen kandidaatteja valmistui 135 vuodessa. Vuosina 1966–1970 lakimiehiä valmistui 292 vuodessa ja 1971–1975 343 vuodessa. Viimeisten viiden vuoden (1999–2004) aikana lakimiehiä on valmistunut keskimäärin 471 vuodessa. Samana aikana vuodesta 1965 vuoteen 2002 lakimiesten määrä on noussut 4 475 lakimiehestä 15 795 lakimieheen, eli noussut 3,5-kertaiseksi.

Eläkkeelle siirtyminen ei vaikuta lakimiesten kysyntään työmarkkinoilla, koska eläkkeelle jäävät suuret ikäluokat eivät ole suuria lakimiesikäluokkia. Vuonna 2000 eläkeikää lähestyvien lakimiesikäluokkien koot olivat 60–64 -vuotiaiden osalta 86 henkilön; 55–59 -vuotiaiden osalta 322 henkilön ja 35–54 -vuotiaiden osalta 397 henkilön suuruisia. Nykyisillä tutkinnonsuorittamismäärillä vuosittain valmistuu 150–200 ylemmän oikeustieteellisen tutkinnon suorittanutta enemmän kuin heitä jää eläkkeelle. Oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneet pysyvät myös työelämässä muita akateemisen koulutuksen saaneita pidempään.

Lakimieskoulutuksen laajuutta arvioitaessa tulee myös ottaa huomioon korkeakoulutuksen yleisen tarjonnan kehittyminen. Valtioneuvoston tekemän periaatepäätöksen ja opetusministeriön linjausten valossa suomalaista korkeakoulutusjärjestelmää ja -tarjontaa ei tulla laajentamaan nykyisestä. Lakimieskoulutuksen tarjonnan muuttaminen tarkoittaisikin käytännössä aiempaa enemmän muutosta myös koko korkeakoulutustarjonnan rakenteessa. Lakimiesliitto ei pidä perusteltuna kasvattaa lakimieskoulutuksen osuutta korkeakoulutuksesta, koska se ei katso, että lakimieskoulutuksen kysyntä ja lakimiesten työmarkkina-asema mahdollistaisivat koulutuksen laajentamista kestäväällä pohjalla.

Kaikien käytettävissä olevan tiedon perusteella liitto ei pidäkään luotettavina aiemmin joissain yhteyksissä esitettyjä enemmän tai vähemmän perustelemattomia väitteitä lakimieskoulutuksen kysynnän ja lakimiesten työmarkkinatarpeen lisääntymisestä seuraavan vuosikymmenen kuluessa. Lisäksi liitto haluaa kiinnittää huomiota siihen, että jo nykyisillä koulutusmäärillä työikäisten lakimiesten määrä tulee nousemaan viidenneksellä vuoteen 2015 mennessä. Alla tarkemmin käsitellyn lakimieskunnan nykyisen työmarkkinatilanteen ja sen kehittymisen valossa Lakimiesliitto katsoo, että nykyisilläkin koulutusmäärillä työmarkkinoilla toimivien lakimiesten määrä tulee lähivuosina kasvamaan nopeammin kuin lakimiesten kysyntä työmarkkinoilla. Tämä tulee heikentämään erityisesti nuorten lakimiesikäluokkien työllistymismahdollisuuksia.

Lakimiesten työllisyystilanne

Lakimiesten työllisyystilanne heikkeni nopeasti 1990-luvun alussa, ja on jäänyt pysyvästi aiempaa korkeammalle tasolle. Vuoden 1990 keskimäärin 89 työttömästä lakimiehestä työttömyys nousi keskimäärin 438 työttömään vuonna 1994. Tilanne ei merkittävästi kohentunut edes 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun pitkän nousukauden kuluessa ja lakimieskunnan työttömyys oli alhaisimmillaan vuonna 2001, jolloin työttömiä lakimiehiä oli keskimäärin 320. Vuodesta 2001 työttömyys on kääntynyt nousuun ja vuonna 2004 työttömiä lakimiehiä oli keskimäärin 394. Alhaisimmillaankin 2001 työttömien lakimiesten määrä on siis ollut 3,5-kertainen ja vuonna 2004 4,3-kertainen suhteessa lamaa edeltäneeseen tasoon. Lakimiesten työttömyyden lisääntymisestä kertoo myös se, että Lakimiesten työttömyyskassan ansiopäivärahamenot nousivat 26 % vuodesta 2003 vuoteen 2004, enemmän kuin missään muussa korkeakoulutettujen työttömyyskassassa, nousun kuullessa suurimpiin nousuihin koko työttömyyskassakentässä.

Pysyvästi kireä työllisyystilanne heijastuu erityisesti vastavalmistuneiden lakimiesten tilanteeseen. Vastavalmistuneiden työllisyystilanne on koko lakimieskuntaa heikompi ja vain viidennes vastavalmistuneista työllistyy heti koulutustaan vastaavaan pysyvään työsuhteeseen.

Koko lakimieskunnan, mutta erityisesti vastavalmistuneiden osalta tilannetta pahentaa runsas piilotyöttömyys. Piilotyöttömyyden luonne tekee siitä vaikeasti tutkittavaa ja tarkkoja lukuja ongelman laajuudesta ei ole. Erityisesti vastavalmistuneet pyrkivät säilyttämään ansio- luettelossaan jatkuvan työuran ilman työttömyyskausia. Lakimiehillä tarve osoittaa katkeamaton työura vailla työttömyysjaksoja on alan luonteen johdosta suurempi kuin useimmilla

muilla ammattiryhmillä. Osa nuorista lakimiehistä työskentelee jopa ilmaiseksi ja alle viidennes saavuttaa Lakimiesliiton palkkasuosituksen, joka perustuu lakimieskunnan yleiseen palkkatasoon. Osa hoitaa asian myös ilmoittautumalla jatko-opiskelijaksi aikomatta suorittaa tutkintoa tai perustaa lakiasiaintoimiston, jolla ei ole toimeksiantoja, tai toimeksiantojen määrä on riittämätön turvaamaan toimeentuloa. Tilanne on Lakimiesliiton sijoittumistutkimuksen valossa heikentynyt viimeisen kolmen vuoden aikana.

Lakimiesten työmarkkinoiden kehittyminen

Valtaosa lakimiehistä työskentelee tällä hetkellä julkisen sektorin palveluksessa. Noin 40 % julkisen sektorin lakimiehistä työskentelee oikeusministeriön hallinnonalalla. Liiton käsityksen mukaan lähes kaikki kehityssuunnat julkisella sektorilla ja oikeusministeriön hallinnonalalla osoittavat työpaikkojen vähenemistä.

Huomattava vaikutus tulee olemaan valtioneuvoston periaatepäätöksellä vähentää valtio-sektorin virkojen määrää yhteensä 14 % vuosina 2007–2011. Oikeusministeriö on myös ilmaissut valmiutensa vähentää virkoja nopeammin ja voimakkaammin kuin mitä valtioneuvoston periaatepäätös edellyttäisi. Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisella tasolla tapahtuva virkojen vähentäminen tarkoittaisi yli 700 lakimiesviran vähentämistä koko valtio-sektorilla kaudella 2007–2011. Määrä vastaa yli puoltatoista valmistuvaa lakimiesikäluokkaa.

Todettakoon, että määräaikaisten lakimiesten määrää on tuomioistuineläytöksessä vähennetty jo usean vuoden ajan. Vähentäminen ei ole tapahtunut vakinaistamalla vaan ma. virkoja lakkauttamalla. Jopa sairauslomasijaisten palkkaamista on rajoitettu. Samalla oikeusministeriö on uudistanut hovi- ja hallinto-oikeuksien virkarakennetta muuttamalla esittelijän virkoja tuomarinviroiksi ns. kustannusneutraalilla tavalla eli vähentämällä virkojen kokonaismäärää. Oikeusministeriö on toteuttanut myös käräjäoikeuksien yhdistämissuunnitelmaa, jonka tuloksena käräjäoikeuksien lukumäärä olisi tulevaisuudessa 30–40 nykyisen 61 sijaan. Ministeriö olettaa käräjätuomarien virkojen määrän jossain määrin vähenevän yhdistämisten seurauksena.

Lakimiestehtävien vähenemisestä kertoo hovioikeuksille 26.2.2004 asetettu viskaalien ja asessorien virkojen täyttökielto ja oikeusministeriön ilmoitus 23.6.2005 täyttökielton laajentamista T8 palkkausluokan hallinto-oikeussihteerien virkoihin ja T11 palkkaluokan käräjätuomarien virkoihin sekä tässä yhteydessä annettu ilmoitus yhteensä 40 käräjäviskaalin ja notaarin viran lakkauttamisesta vuosina 2005–2006. Huomionarvoinen seikka tässä virkojen vähentämisessä on säästöjen kohdistuminen ennen kaikkea nuorempiin lakimiesikäluokkiin joiden työmarkkinatilanne on jo nykytilanteessa vaikea ja heikkenemässä.

Oikeusministeriön toteamusta lausunnossaan opetusministeriölle 29.3.2004, että "sen oman hallinnonalan näkökulmasta lakimiehiä on valmistunut riittävästi eikä lakimiesten määrällisessä tarpeessa tulevaisuudessakaan ole odotettavissa muutoksia", onkin lausuntoa edeltäneiden ja sen jälkeisten toimenpiteiden valossa pidettävä kohtuuttoman varovaisena. Käytännössä kaikki viime vuosina toteutetut ja tuleviksi vuosiksi suunnitellut toimenpiteet tulevat selvästi vähentämään lakimiesten kysyntää julkisella sektorilla.

Liiton havaintojen mukaan mikään yksityisellä sektorillakaan ei osoita lakimiesten määrällisen tarpeen kasvua. Lakimiesliiton oman työpaikkavälityksen (Lakimiesrekrytointi) perusteella yhtä yksityisen sektorin työpaikkaa kohti tulee useita kymmeniä hakemuksia, puhumattakaan muiden kanavien kautta tulleista hakemuksista.

Yksityisen sektorin useilla toimialoilla lakimiesten kysyntä on vähentynyt. Lakimiehet kohtaavat huomattavasti kasvanutta kilpailua monista sellaisista työtehtävistä joihin on ennen rekrytoitu pääsääntöisesti juristeja. Aiemmin lakimiehille kuuluneisiin tehtäviin rekrytoidaan

kasvavassa määrin ekonomeja ja yhteiskuntatieteilijöitä, joiden tutkintoon sisältyy suppea määrä jonkun oikeudenalan opintoja, mutta joilta puuttuu kokonaiskuva oikeusjärjestelmästä.

Oikeustieteellistä osaamista vaativat tehtävät, ja lakimiesten kysyntä työmarkkinoilla, lisääntyvät nopeankin talouskasvun olosuhteissa selvästi vähemmän kuin yleinen koulutetun ja korkeakoulutetun työvoiman tarve. Lakimiesten kysynnän yleistä työvoimakysyntää hitaampi kasvu voidaan havaita koko viime vuosikymmenten työmarkkinakehityksessä ja siitä kertoo hyvin 1990-luvun lopun ja 2000-luvun pitkän nousukauden vähäinen vaikutus lakimiesten työllisyystilanteen paranemiseen. Mikään työmarkkinoiden kehityksessä ei anna aihetta olettaa tilanteen muuttuvan myöskään lähivuosikymmeninä.

Tutkintorakenteen kehittäminen

Kaksiportaisen tutkintorakenteen käyttöönoton yhteydessä ja sen jatkuvassa kehittämisessä on elintärkeää säilyttää lakimiestutkinnon luonne juridiikan alan laajapohjaisena yleistutkintona joka antaa hyvän kokonaiskuvan koko oikeusjärjestelmästä ja sen osien keskinäisistä suhteista.

Tutkinnon luonne

Oikeustieteellisen koulutuksen tutkintorakenteen tulee heijastaa sitä oikeudellista ympäristöä ja niitä työmarkkinatarpeita jotka juristi työmarkkinoilla kohtaa. Koska työmarkkinoiden tarve ei tule säilymään stabiilina ja oikeudellinen ympäristö on jatkuvassa muutoksessa, tulee koulutuksen vahvasti painottua sellaisten yleisten valmiuksien antamiseen, jotka mahdollistavat työmarkkinoilla toimimisen ja menestymisen myös pitkällä aikavälillä. Tämä ei tarkoita koulutuksen ammatillistamista vaan juuri sen tieteellisten ja tutkimuksellisten elementtien ja niiden merkityksen korostamista. Yliopiston perinteisenä tavoitteena olleet valmiudet tutkijakoulutukseen tulevat olemaan myös tulevaisuuden työmarkkinoilla kaikille juristeille välttämättömiä.

Koulutuksen tuottamien tieteellisten valmiuksien lisäksi erityisen tärkeää on huomata eri oikeuden alan rajapintojen ja keskinäisten suhteiden muuttuminen erityisesti kansainvälisen säädösympäristön vaikuttaessa kasvavassa määrin kaikkeen oikeuden alan toimintaan. Koulutus ei saakaan painottua yksittäisten erityiskysymysten tai alojen opiskeluun vaan sen painopisteenä tulee olla oikeustieteen laaja osaaminen ja ymmärtäminen. Vain riittävän laajalla ja vahvalla juridisella viitekehyksellä varustetulla juristilla on todelliset edellytykset toimia tulevilla työmarkkinoilla. Käytännössä tämä tarkoittaa vertailevan oikeustieteen, kansainvälisen oikeuden, eurooppaoikeuden ja eri maiden oikeusjärjestelmien tuntemisen tarpeen kasvamista.

Oikeustieteellisen koulutuksen säilyminen laajapohjaisena yleistutkintona vaatii kaksiportaisen tutkintorakenteen soveltamista tavalla, joka turvaa nykyisenkaltaisen laajan perehtymisen juridiikan eri osa-alueisiin ja koko oikeusjärjestelmään opintojen kuluessa. Oikeustieteen alan luonne onkin hyvin samankaltainen kuin lääkärinkoulutuksen ja edellytykset alojen väliseen liikkuvuuteen kesken opintoja ovat huomattavasti vähäisemmät kuin yhteiskuntatieteellisillä, humanistisilla tai kauppatieteellisillä aloilla.

Oikeustieteellisen osaamisen täydentämiseen muiden alojen asiantuntemuksen kehittämällä helpottuu tutkintorakenteen uudistamisen yhteydessä ja mahdollistaa oikeusnotaarin tutkinnon suorittaneille opinnot myös kauppatieteellisen tai yhteiskuntatieteellisen alan maisteriohjelmassa. Sen sijaan siirtyminen muilta koulutusaloilta alemman korkeakoulututkinnon suorittamisen jälkeen oikeustieteen alalle ei käytännössä ole koulutuksen rakenteen vuoksi

mahdollista vaarantamatta oikeustieteen maisterintutkinnon luonnetta juridiikan alan yleis-tutkintona. Millään muulla koulutusallalla ei ole mahdollista hankkia riittävän laajaa juridi-sen osaamisen pohjaa, jotta opiskelijalla olisi edellytykset siirtyä oikeustieteellisiin maisteri-ohjelmiin edes täydentävien opintojen kautta.

Oikeustieteellisten tiedekuntien erilaiset profiilit mahdollistavat kuitenkin terveen opiske-lijaliikkuvuuden yliopistojen välillä ensimmäisen ja toisen syklin opintojen välissä. Erityises-ti tiedekuntien tieteellinen profiloituminen helpottuu tiedekuntien välisen opiskelijaliikku-vuuden lisääntyessä. Myös kansainväliselle opiskelijaliikkuvuudelle kaksiportainen tutkinto-rakenne antaa aiempaa selvästi paremmat edellytykset myös kokonaisten tutkintojen suori-tamisen osalta.

Erityistä huomiota kaksiportaisen tutkintorakenteen olosuhteissa tulee kiinnittää oikeus-notaarikoulutuksen houkuttelevuuteen. Oikeusnotaareiden työmarkkinakysyntä ei ole ratkai-sevassa määrin laskenut, kun taas koulutettavien oikeusnotaarien määrä on. Kaksiportaisessa tutkintorakenteessa kaikkien suorittaessa alemman tutkinnon on lähtökohtaisesti oikeusno-taaritutkintoon tähdänneillä opiskelijoilla aiempaa helpompi ja selvempi väylä jatkaa opinto-jaan ylempään korkeakoulututkintoon saakka, mikä uhkaa vähentää työmarkkinoille siirty-vien oikeusnotaarien määrää entisestään. Työmarkkinoiden tarpeen tyydyttämiseksi tiedekun-tien tulisi tarjota myös vain oikeusnotaaritutkintoon johtavaa oikeustieteellistä koulutusta.

Koulutuksen kansainvälisyys

Koulutuksen kansainvälistäminen vaatii paitsi koulutuksen sisältöjen, myös sen järjestämisen tapojen kansainvälistämistä. Tässä avainasemassa ovat opiskelija- ja opettajavaihdon kehittä-minen sekä ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrän kasvattaminen. Suurimmalla osalla opiskelijoista tulisi olla todellinen mahdollisuus osallistua kansainväliseen opiskelijavaihtoon opintojensa aikana. Vaihtomahdollisuuksien lisäämisessä olennaista on tarjolla olevien paik-kojen määrän lisäämisen lisäksi opintojen järjestäminen siten, että opiskelija voi ajoittaa vaih-tojaksonsa sekä ensimmäisen että toisen syklin opintoihin. Lisäksi kansallisilla ratkaisuilla tulee taata opiskelijoille riittävät taloudelliset edellytykset osallistua opiskelijavaihtoon.

Jatkossakaan kaikilla opiskelijoilla ei tule olemaan mahdollisuutta elämäntilanteensa puo-lesta osallistua opiskelijavaihtoon. Näidenkin opiskelijoiden asiantuntemuksen kehittämis-esä koulutuksen kansainvälisyydellä on suuri merkitys, ja tarpeeseen voidaan vastata kotikan-sainvälistymisellä. Ulkomaalaisten tutkijoiden, opettajien sekä vaihto- ja tutkinto-opiskelijoi-den määrän lisääminen sekä heidän ja suomalaisten opiskelijoiden vuorovaikutuksen lisäämi-nen mahdollistavat aidosti kansainväliset opinnot myös niille, joilla ei ole mahdollista osallistua vaihto-ohjelmiin.

Opettaja- ja tutkijavaihdon tavoitteena on tieteellisen toiminnan kansainvälisyyden kehittäminen edelleen. Eurooppalaisissa ja muissa yliopistoissa suoritettavat vaihtojaksot parantavat sekä opettajien että tutkijoiden edellytyksiä seurata oman alansa kansainvälistä kehitystä ja ammentaa muiden maiden ja yliopistojen kokemuksista. Opettaja- ja tutkijavaih-dolla voidaan antaa myös lähinnä opetustehtävissä toimivalle henkilökunnalle mahdollisuus tutkimuksen tekemiseen ja vastaavasti kehittää lähinnä tutkimustyötä tehneiden edellytyksiä opetustehtävien hoitamiseen. Kansainvälistyvissä yliopistolaitoksessa tutkimuksen ja opetuk-sen vuorovaikutuksen lisääminen on entistä tärkeämpää ja niveltyy luontevasti vaihdon järjes-tämiseen.

Oikeustieteellinen osaaminen muissa tutkinnoissa

Nykyisillä työmarkkinoilla voidaan nähdä tarve myös sille, että pääsääntöisesti muita tavoitteita palveleviin tutkintoihin sisällytetään juridista osaamista. Monissa tehtävissä, jotka eivät vaadi syvempää perehtyneisyyttä oikeustieteeseen on oikeusjärjestelmän perusteiden, tai jonkin suppean oikeudenalan perustuntemus hyödyksi työtehtävien suorittamisessa. Näiden tutkintojen suorittajia voidaan hyödyntää alemman tason avustavissa tehtävissä sekä selvästi rutiiniluonteista ja suppeaa oikeudellista osaamista hyödyntävissä asemissa.

Korkeakoulutuksessa tulee myös huomata, että oikeustieteellisen osaamisen tarve lisääntyy myös sellaisissa tehtävissä, joissa ei ole tarkoituksenmukaista vaatia oikeustieteellisen alan tutkintoa vaan jonkin oikeuden alan tai sen osan tuntemus on riittävä tehtävien hoitamiseksi. Koulutusta kehitettäessä tuleekin välttää koulutuksen asteittaista kehittymistä varsinaisen oikeustieteellisen koulutuksen suuntaan ja pikemminkin vahvistaa koulutuksen luonnetta oikeudellistakin osaamista tuottavana tekniikan alan, kauppätieteiden tai hallintotieteellisenä koulutuksena. Liiallinen pyrkimys kehittää kaikesta oikeuden alaa sivuavasta koulutuksesta puhdasta oikeustieteellistä koulutusta vaarantaa paitsi oikeustieteellisen alan tarkoituksenmukaisen työllistymisen ja koulutuksen laadun, myös tekniikan, kaupan ja hallinnon alojen koulutuksen työmarkkinavastaavuuden.

Suomen Lakimiesliitto Ry

Jorma Tilander
toiminnanjohtaja

Opetusministeriö

Tiedustelu 5.7.2005

Ulkomailla suoritetun oikeustieteellisen tutkinnon huomioon ottaminen viranhaussa oikeushallinnossa

Tiedustelu

Opetusministeriön oikeustieteellistä koulutusta arvioiva työryhmä on tiedustellut oikeusministeriöltä kokemuksia ja havaintoja siitä, mitä mahdollisia ongelmia ulkomailla suoritettu oikeustieteellinen tutkinto aiheuttaa ammattiuraansa aloittelevalle tai siinä jo pidemmälle ehtineelle juristille Suomessa.

Oikeusministeriöllä on tätä muistiota laadittaessa ollut käytettävissä Leena Kartion työryhmälle 4.7.2005 lähettämä lausuma. Lisäksi muistiota laadittaessa on haastateltu hovioikeuksien kansliapäälliköitä ja presidenttejä sekä oikeushallinto-osaston oikeusapu- ja ulosottoyksikön virkamiehiä, joilla on tietoa ja kokemusta alalle rekrytoinneista. Kesälomakauden takia haastatteluja ei ole kyetty suorittamaan kovin kattavasti.

Jo tässä yhteydessä on syytä huomata, että maahanmuuttajien määrä Suomessa on noin 110.000 eli noin 2 prosenttia väestöstä. Ulkomaalaisen ottaminen valtion ydintehtävien hoitoon ollut mahdollista vasta 1980-luvun lopulta lähtien, jolloin rajoituksia supistettiin voimakkaasti. Huolimatta tarpeesta on ulkomaalaisten osuus valtion palveluksessa olevista vain 1,4 prosenttia. Maahanmuuttajien työttömyysaste on 26 prosenttia. Tämäkin osoittanee, että työelämään sijoittumisessa on ainakin alkuvaiheessa kitkaa. Ulkomaalaisten työsuhteille on tyypillistä lyhyys ja määräaikaisuus.

Leena Kartion lausumaan viitaten oikeusministeriö ensinnäkin toteaa, että tuossa lausumassa tarkoitetun ETA-kelpoisuuskokeen kirjallisuus sinänsä käsittää keskeiset oikeudenalat, mutta perehdyttää niihin kuitenkin varsin suppeasti. Oikeudellisessa sääntelyssä on kansallisella tasolla omat ominaispiirteensä, silloinkin kun se perustuu EU-oikeuteen. Tämän vuoksi voi työnantaja rekrytointitilanteessa perustellusti tuntea tiettyä epävarmuutta tai jopa epäluuloisuutta ulkomaisen oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneen pätevyyttä kohtaan. Ulkomaisen tutkinnon suorittaneella juristilla voi tästä johtuen olla, erityisesti uransa alussa, huomattavasti suurempia vaikeuksia kuin vaikkapa ulkomaisen insinööritutkinnon tai kaupallisen tutkinnon suorittaneella. Suuremmissa asianajotoimistoissa, joilla on kansainvälisiä toimeksiantoja, saatetaan ulkomaisen oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneisiin suhtautua sen sijaan myönteisemmin. Uran myöhemmässä vaiheessa, kun hakijalla jo on esittää näyttöä Suomen oikeusjärjestyksen hallinnasta, erot todennäköisesti tasoittuvat ja ulkomaista tutkintoa saatetaan pitää jopa etuna. Oikeushallinnon alalla olennaista on, tutkinnon sisällön ohella, joka tapauksessa yhden kotimaisen kielen täydellinen ja toisen kotimaisen kielen tyydyttävä kielen hallinta. Tuomarin viran kohdalla on vielä syytä muistaa, että tuomarin virkaan vaaditaan lisäksi Suomen kansalaisuus.

Mitä taas tulee oikeushallinnon alalle rekrytointiin niin se tyypillisesti tapahtuu siten, että henkilö palkataan ensin hoitamaan lyhytaikaista sijaisuutta. Kokemuksen karttuessa hakija usein rekrytoidaan vakituiseen tuomarin, ulosottomiehen, syyttäjän tai oikeusavustajan virkaan. Syyttäjillä on kuitenkin muutaman vuoden ajan ollut oma apulaissyöttäjien koulutusjärjestelmä, joka usein toimii alalle rekrytoinnin väylänä sijaisuuksien hoitamisen ohella. Tuomareille on suunnitteilla tuomarikoulutusjärjestelmä, joka tulee vähitellen muodostumaan alkurekrytointitieteksi tuomioistuinalle.

Haastattelujen perusteella suhtautuminen ulkomaisen tutkinnon suorittaneisiin joko suomen- tai ruotsinkielistä täydellisesti osaaviin lakimiehiin oli selvästikin jonkin verran varauksellista. Eräs oikeusavun edustaja tosin painotti sitä, että jos henkilöllä on oikeanlaiset henkilökohtaiset ominaisuudet, hänen ulkomailla suorittamansa tutkinto ei muodosta minkäänlaista haittaa rekrytoinnille. Tämän haastateltavan mielestä on pelkästään positiivinen merkki, jos henkilö on uskaltanut kokeilla rajojaan. Myös syyttälaitoksen puolella tuli esiin, että apulaissyöttäjäjärjestelmän olemassaolo edesauttaa ulkomaisen tutkinnon suorittaneen pääsyä uralle. Apulaissyöttäjälle nimetään aina henkilökohtainen tutor, jonka tehtäviin kuuluu perehdyttää apulaissyöttäjää syyttäjän tehtäviin. Apulaissyöttäjänä toimivalla ulkomaisen tutkinnon suorittajalla on aikaa harjoittelukauden aikana perehtyä Suomen oikeusjärjestelmään. Suoraan syyttäjän sijaiseksi ei ulkomaisen tutkinnon suorittanutta useinkaan voida ottaa. Tällä hetkellä apulaissyöttäjät kuitenkin rekrytoidaan paikallisesti, joten riippuu täysin paikallisen päällikön asenteista, tulisiko ulkomaisen tutkinnon suorittanut valituksi apulaissyöttäjäksi. Jatkossa on tarkoitus siirtyä keskitettyyn valintajärjestelmään, jolloin on jopa todennäköistä, että ulkomaisen tutkinnon suorittaneita valitaan. Syyttälaitoksessakin tarvitaan kansainvälistä osaamista.

ETA-kelpoisuuskokeessa oikeushallinnon alalla keskeinen ja tärkeä prosessioikeus käsittää vain 557 sivun verran alan kirjallisuutta. Suomalaista oikeustieteellistä tutkintoa suorittava joutuu (prosessioikeuden pakolliset aineopinnot lukuvuonna 2005–2006) tenttimään prosessioikeudellista kirjallisuutta vähintään 1869 sivun verran. Prosessioikeuden tentti on lisäksi perinteisesti ollut hyvin vaativa. Tuomioistuintyössä samoin kuin ulosotossa ja oikeusavussakin on tärkeää hallita oikeat menettelysäännökset. Uransa alussa olevan henkilön rekrytointitilanteissa oikeushallinnon alan työnantaja kiinnittäneekin lähes aina huomiota prosessioikeuden arvosanaan. Joka tapauksessa työnantaja ainakin olettaa, että työnhakija on sisäistänyt suomalaisen prosessioikeuden järjestelmän ja saa sen suhteellisen nopeasti hyvään hallintaan. ETA-kelpoisuuskokeessa suoritetaan hyvin suppea kirjallisuus myös velvoiteoikeudesta samoin kuin perhe- ja jäämistöoikeudestakin. Varsinkin vahingonkorvausoikeudessa ja perintöoikeudessa olisi tärkeää hallita systeemikokonaisuuksia ja -yhteyksiä, jotka useinkaan eivät avaudu pelkästään lakia lukemalla. Jos henkilö on suorittanut oikeustieteellisen tutkinnon ulkomailla ja täydentänyt sen Suomessa ETA-kelpoisuuskokeella, työnantaja saattaa epäillä, hallitseeko hakija riittävällä tavalla Suomessa voimassa olevat säännökset ja systeemiset yhteydet. ETA-kelpoisuuskokeessa ei suoriteta lainkaan vero-oikeutta, jota ainakin oikeusavun puolella tunnutaan tarvittavan lähes päivittäin. Vero-oikeuskin muodostaa sellaisen systeemi-kokonaisuuden, joka ei ihan helposti avaudu pelkästään säännöksiä lukemalla.

Suhtautuminen Ruotsissa tutkintonsa suorittaneisiin oli selvästi vähemmän varauksellinen. Tämän sanottiin johtuvan pitkälti samantyyppisestä oikeusjärjestyksestä ja yhteispohjoismaisen valmistelun tuloksena monille aloille syntyneestä lainsäädännöstä. Ruotsissa tutkinnon suorittaneita toimii tiettävästi oikeusavun piirissä. Tällä hetkellä ainakin pari Ruotsissa tutkinnon suorittanutta on suorittamassa tuomioistuinharjoitteluaan käräjäoikeudessa.

Kaikkein varauksellisimmin suhtauduttiin ajatukseen rekrytoida common law-järjestelmän piirissä ulkomaisen tutkinnon suorittanutta juristia oikeushallinnon alalle. Tällaisella

hakijalla arveltiin olevan suuria vaikeuksia omaksua suomalaista järjestelmää pelkästään ETA-kelpoisuuskokeen avulla.

Pärjätäkseen tosiasiallisesti uransa alun rekrytointitilanteissa suomalaisen tutkinnon suorittaneiden kanssa, ulkomaisen tutkinnon suorittaneen kannattanee ainakin oikeushallinnon alalle hakeutuessaan hankkia itselleen ETA-kelpoisuuskoetta laajempi osaaminen ja suorittaa ainakin alan kannalta keskeisimmiltä oikeudenaloilta pakolliset aineopinnot kokonaisuudessaan. Ulkomaisen tutkinnon suorittaneen kannattanee edelleen uransa alkuvaiheessa pyrkiä johdonmukaisesti hakeutumaan sellaisiin suuriin yksiköihin, joissa on ainakin jonkin verran kansainvälisiä tehtäviä, joissa ulkomaisesta tutkinnosta ja kielitaidosta katsotaan olevan etua. Suurissa yksiköissä on myös riittävästi henkilökuntaa perehdyttämään ulkomaisen tutkinnon suorittanutta kotimaiseen oikeusjärjestelmään. Pienissä yksiköissä jo henkilöstöresurssien niukkuus saattaa muodostaa esteen palkata sellaisia henkilöitä, joiden perehdyttäminen veisi kovasti muiden virkamiesten aikaa.

Kuitenkin valtionhallinnolla on tärkeä rooli kehitettäessä Suomea suvaitsevaksi, monikulttuurisuutta rikkautena pitäväksi maaksi. Valtio työnantajana voi hyödyntää muiden maiden osajia omilla toimialoillaan. Muualla tutkintonsa suorittaneilla on opiskelumaan oikeusjärjestelmän tuntemisen ohella vahvuutena hyvä ja luonteva vieraiden kielten taito. Nämä ovat keskeisiä avuja yhä enemmän kansainvälistyvässä toimintaympäristössä. Ulkomailla tutkinnon suorittaneiden työhönotossa tulee lisäksi kiinnittää enenevässä määrin huomiota uudehkojen syrjinnän kieltoa ja yhdenvertaisuuden edistämistä koskevien säännösten noudattamiseen.

Osastopäällikkö

Kari Kiesiläinen

Koulutussuunnittelija

Marja Mäkilaurila



OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 952-485-019-2

ISSN 1458-8102

Julkaisumyynti:

Yliopistopaino
PL 4 (Vuorikatu 3)
00014 Helsingin Yliopisto
puhelin (09) 7010 2363
faksi (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi

Bokförsäljning:

Universitetstryckeriet
PB 4 (Berggatan 3)
00014 Helsingfors Universitet
telefon (09) 7010 2363
fax (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi